

k ,

tk ? mihli -iuiúúlieke

Obradóslovie

pvt ititdní školy.

Sostavi!

'De. Jiuqeih CfÄkñw

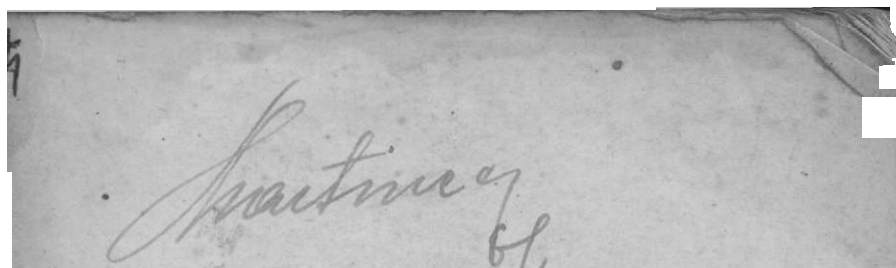
profesor bohoslovia

Jedenísle dopiriené vydanie

A . v- Tiočou yñihlačiQmfi „Unia“ Bratislava 1'39

Ks 9--

ymukú -L^J(itôlfrke

bradoslovie

UL ÚMibi é skôhj

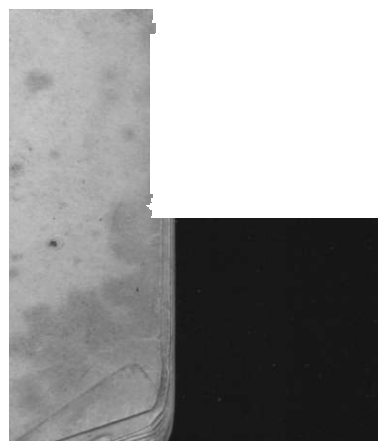
Sostavil

H) I, (A! (f C (I CjfulktWt,

profesor bohoslovia

Jedenáste doplnené vydanie.

Tlačou knižtlačiare, „Unia“ Bratislava 1939

Nihil obstat.

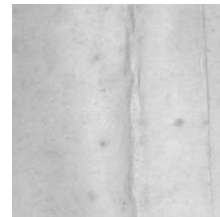
Franciscus Nemeč, m.

censor dioec.

Nr. 1915/1939.

Imprimatur.

Nitriae, die 21. Junii 1939.

t

Dr. . *Indreas Škrábik, m. p.*

Vicarius Gener. Eppalis.

Úvod.

i. Obradoslovie, čiže liturgika.

m

(Pojem liturgie.)

Človek pozostáva z duše a tela. — Čo duša cíti — hnev, radjať, vďačnosť, úctu atď., to prejavuje telo skutkami. Cti-hodného človeka si nielen vnútorne vážime, ale mu úctu svoju aj zovnútorne prejavujeme, na pr. snímame pred ním klobúk, pokloníme sa mu. Práve tak človek nábožného ducha úctu a vďačnosť svoju oproti Bohu preukazuje zovnútornými znakmi a skutkami: kľakne si, skladá ruky atď. Je to nielen prirodzené, ale aj povinnosťou človeka, lebo nielen duša, lež aj telo naše je Bohom stvorené. Preto aj telo musí uznávať svoju odvislosť od Stvoriteľa a jemu svojim spôsobom, t. j. zovnútornými znakmi úctu preukazovať a chválu vzdávať. Pre túto príčinu užíva aj Cirkev pri službách božích a pri sviatostiach zovnútorné znaky a úkony čiže obrady (caeremoniae).

Obradmi sprevádzaná a Cirkvou usporiadaná spoločná bohoslužba nazýva sa liturgiou.¹⁾

(Pôvod a vývin liturgie.)

Obrady pochádzajú od samého Boha. V Starom zákone Boh predpísal každodennú obeť a jej obrady. V Novom zákone Kristus Pán a) obrady vykonával, keď sa modlil, keď uzdravoval chorých atď., b) ustanovil obrady omše svätej a sviatostí a c) prikázal, aby sme Ho zovnútornými skutkami uctievali: „Každého, kto ma vyzná pred ľuďmi, i ja vyznám pred Otcom svojim, ktorý je na nebesách.“²⁾

Kristus Pán, keď založil omšu sv. a ustanovil sviatosti, položil týmto základy katolíckej liturgie. Ďalšie vybudovanie liturgie bolo právom apoštolov a ich nástupcov, biskupov. Čo pochádza priamo od apoštolov, nedá sa presne ustáliť, no

¹⁾ Grécky leitosis = verejný, érgon = úkon. ²⁾ Mat. 10, 32.

od najstarších čias pripisovali sa obrady, ktoré nemajú určitého pôvodu, apoštolom.

Liturgia ináč sa vyvinula na Východe a ináč na Západe. Na Východe sú zpočiatku rozličné typy, ale časom prevláda carhradská liturgia vo všetkých gréckych diecézach. Na Západe prevláda liturgia rímsky, ktorá v 16. storočí, po sneme tridentskom, bola všeobecne prijatá; iba v Lyone (Francúzsko) ostáva gallikánska, v Toledě (Španielsko) mozarabská a v Miláne (Taliansko) ambroziánska, čo pamiatky na dávne časy, keď tieto liturgie boli vo veľkých oblastiach užívané. Dnes je výlučným právom apoštolskej stolice uvádzať liturgie a schvaľovať liturgické knihy. Toto právo vykonáva pápež prostredníctvom kongregácie ritu, čiže obradu.

(Podstata liturgie.)

Za liturgické považujeme všetky verejné modlitby a bohoslužobné úkony, ktoré i. Kristus a Cirkev ustanovili a 2. Kristom a Cirkvou priamo na to určené osoby vykonávajú. Toto sú: obrady omše sv., sviatostí a svätenín, ďalej kňazský breviár a všetky modlitby, ktoré sa v liturgických knihách nachádzajú. Ludové pobožnosti považujú sa za liturgické, len keď sú cirkevnou vrchnosťou usporiadané.

(Cieľ a význam liturgie.)

Ako človek, tak aj obrady majú dvojaký cieľ: slávil božiu a spásu duší. Žalmy, hymny a spevy, nádhera chrány a cirkevné rúcha sú pre slávu božiu; modlitby, sviatosti a sväteniny na spásu duší a obom cieľom slúži obeta omše svätej. — I'reto obrady majú veľký význam. Veď ony portáhajú ľuďom Boha lepšie poznať a jeho príkazy svedomitejšie plniť; ďalej posilňujú vo viere, zväčšujú vnútornú poklonu a rozplameňujú hnutie nášho srdca. Pomyslíme si len na okúzľujúci dojem sviatkov: Vianoce s utierňou, Veľká nof so vzkriesením atď.

(Pojem a rozdelenie obradoslovia.)

Xáuka o liturgii sa nazýva liturgikou., čiže obradoslovím. Úlohou obradoslovia je jáuštavne ojsovať a vysvetľovať liturgiu..

Obrady vykonávajú na oprávnené osoby na miestach, určených posviackou alebo na služby božie (kostol, krížová

cesta) alebo na pochovávanie mŕtvých (cintorín).¹⁾ Ďalej sa obrady konajú v určitých časoch, aké sú sviatky, ku ktorým sa pričítajú aj dni pôstne a zdržiavania sa mäsitého pokrmu.²⁾ Preto obradoslovie delíme na tieto časti:

1. o osobách, ktoré obrady vykonávajú
2. o svätých miestach a o posvätných veciach,
3. o svätých úkonoch,
4. o posvätných časoch.

I.

O osobách.

2. Svetský klérus.

Bohoslužobné úkony z rozkazu a v mene Ježiša Krista vykonávajú duchovní, kňazi.³⁾ čiže klérus,⁴⁾ Sú to osoby Kristom a Cirkvou na to určené. Prví duchovní boli 12 apoštolovia, ktorých sám Kristus ustanovil. Apoštolovia započali svoj úrad vykonávať po soslaní Ducha svätého, modlili sa, obetovali omšu svätú, vysluhovali sviatosti. Keď sa rozišli šíriť evanjelium po celom svete, založili na mnohých miestach obce kresťanské. Tu si zvolili spolupracovníkov a dľa vôle Kristovej preniesli na nich čiastku svojej moci. Keď odchádzali z mesta, ustanovili svojho nástupcu, ktorému odovzdali celú svoju moc. Tí, ktorí dostali celú apoštolskú moc a tak vo svojej cirkevnej obci zaujali miesto apoštolov, boli lúskupi. Miesto apoštola sv. Petra, hlavy Cirkvi, zaujal jeho nástupca v Ríme — biskup rímsky.

(Farár.)

V prvých časoch Cirkvi ešte nebolo farárov. Biskupi samj odbavovali cirkevné úkony a len na vzdialenejšie miesta vysielali kňazov, pri "biskupovi zamestnaných," odbavovať služby božie. Cirkvi ustjvčne pribúdalo členov a biskup už nestačil sám spravovať svoje biskupstvo, preto správu istej čiastky biskupstva trvale odovzdal kňazovi, ako svojmu ná-

¹154. kánon cirkevného zákonníka (Codex Juris Canonici), od 19. mája r. 1918 platného. — ²) 1243. k. — ³) „Knieža“. Knieža pohanských Slovanov rozhodoval nielen vo veciach svetských, ale • náboženských, po prijatí kresťanstva náboženské veci prešli do moci duchovných a tým prešiel na nich i názov. — ⁴) Grécky: kléros — lós, podiel.

mestníkovi, ktorý sa nazýval farárom.¹⁾ Pomaly sa potom fary zaiťadili vo všetkých biskupstvách.

Fara je najmenšia časťka Cirkvi s kostolom a určeným ľudom.²⁾ Na čele fary je farár, ktorému pomáha tu-kapiani³⁾ a katechéti.⁴⁾ Viac fár tvorí dekanický okres, na čele s dekanom,⁵⁾ od biskupa postaveným,⁶⁾ ktorý je prostredníkom medzi biskupom a okresiň; m duchovenstvom. Z viac dekanických okresov složí sa biskupstvo (diecéza), ktoré spravuje biskup.⁷⁾

(Biskup.)

Biskupi sú nástupcovia apoštolov a z božieho ustanovenia predstavení jednotlivých cirkví, ktoré spravujú pod vedením rímskeho pápeža.⁸⁾ Územie biskupovi pridelené sa nazýva biskupstvom, čiže diecézou.⁹⁾ Biskupovi po boku stojí ako senát a rada, sbor kanonikov čiže kapitula. Obyčajne z nich menuje biskup svojho zástupcu, ktorý sa nazýva generálnym vikárom. Vo väčších diecézach býva okrem diecezánneho biskupa i sytiaci biskup, ktorý mu pomáha v biskupských úkonoch. Keď niet biskupa, kapitula sa satqa postara o spravovanie diecézy, tak že zvolí kapitulárneho vikára.¹⁰⁾ Viac biskupství tvorí zas arcibiskupstvo na čele s metropolitom, čiže arcibiskupom.¹¹⁾ Arcibiskupovi podriadené biskupstvá spolu s arcibiskupstvom tvoria cirkevnú provinciu. niektorých krajinách nachodí sa aj prímas, t. j. grvy biskup, niekde zas patriarcha, alebo exarcha; toto sú ale najviac len púhe názvy, bez zvláštnej právomoci.¹²⁾

Na Slovfensku sú tieto diecézy latinského obradu: hanskojiiv-Strieká, nitrianska, spišská a trnavská (apoštolská administratúra) a j východného obradu: prešovská, košická a rožňavská, diecéza majú na Slovfensku len vikariáty.

Z gréckeho „efrao“ — spravovač, — ²⁾ 216. k. — ³⁾ Z latinského „capellanus“ kňaz u niektorej kaplnky ustanovený. — ⁴⁾ Grécky: katecheo — vyučoval — ⁵⁾ Na čele desať (lat. decem) fár postavený. — 445. k. — ⁶⁾ Grécky: episkopos — dozorca. — ⁸⁾ 329. k. — ⁹⁾ Grécky: dioikézis — spravovanie, hospodárenie. — ¹⁰⁾ 391. k. — ¹¹⁾ 272. k. — ¹²⁾ 271. k.

(Pápež:)

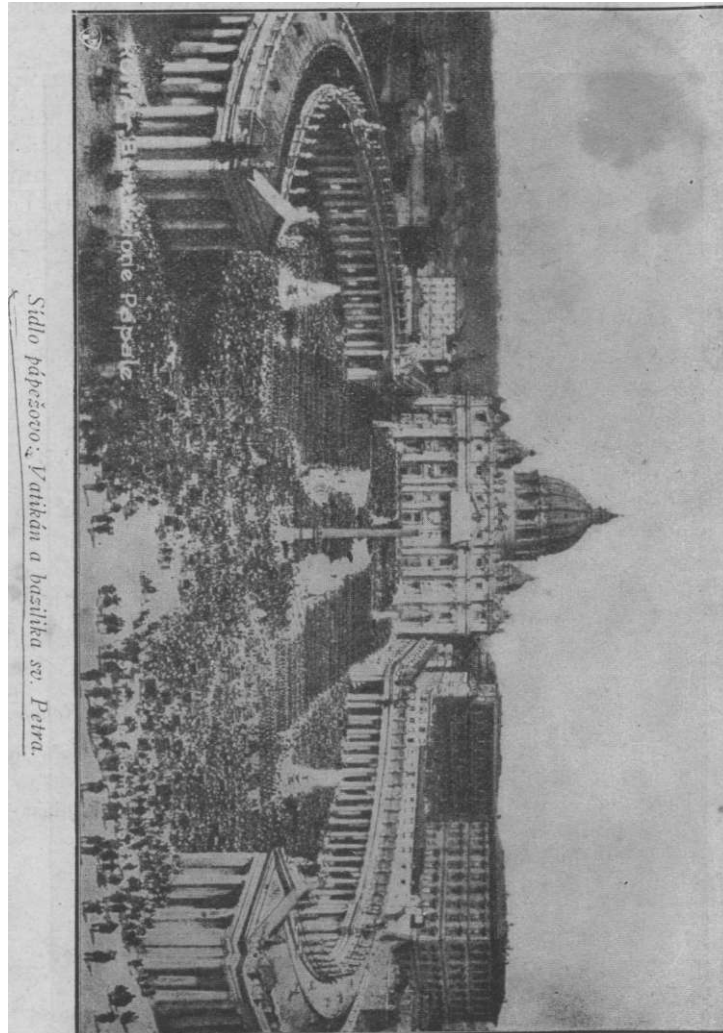
Nad všetkými diecézami, kňazmi a veriacimi stojí rímskv_biskup čiže pápež, svätv Otec. Táto výsada pápeža nazýva sa primátom (latinsky: primus = prvý). Rímskemu

Uronzová socha sv. Petra v Ríme.

r

biskupovi prináleží primát preto, lebo sv. Peter, prvý pápež,
y Ríme bol biskupom a umrel ako rímsky biskup.

Rímsky pápež, ako nástupca sv. Petra v primáte, má
nielen primát hodnosti, ale aj najvyššiu a úplnú právomoc.

nad celou Cirkvou. Právomoc táto je neodvislá od každej ľudskej autority. Rozprestiera sa však a) na veci viery a mravov, disciplíny a spravovania Cirkvi, po celom svete rozšírenej b) na všetkých duševných pastierov (biskupov, arcibiskupov atď.) a veriacich, čiže laikov.¹⁾

Senát rímskeho pápeža tvoria kardináli, ktorí mu v spravovaní Cirkvi ako najvyšší radcovia a pomocníci stoja po boku.²⁾ Sbor čiže kolégium kardinálov, pozostáva zo 6 biskupov, 90 kňazov a 14 iahňov-kardinálov.³⁾ ktorí pridelujú sa rozličným ustanovizniam, to sú: kongregácie (akoby ministerstvá Cirkvi), súdne stolice (tribunálie a úrady (officia). Všetky tieto ustanovizne jedným slovom sa nazývajú rímskou kúriou.⁴⁾

Cirkevné rehole.

(*Rehoľníctvo.*)

Okrem kúazstva sW-etského sú v Cirkvi aj iné duchovné osoby, ktoré nežijú vo svete medzi veriacimi, ale v kláštore sľubom sa zaväzujú, že okrem prikázaní zachovávať budú aj tri rady evanjelia¹⁾, a to: (jjže v dobrovoľnej chudobe, v e č i t e j čistote a.3.)v dokonalej poslušnosti budú spoločne žiť pod vedením spoločného predstaveného. Toto sú rehoľníci.

Už v prvých časoch Cirkvi boli niektorí, ktorí túžili po vyššej dokonalosti a preto sa vybrali na pustatiny, aby tam úplne slúžiť mohli Bohu. To boli pustovníci. Neskôršie sišli sa v kláštorech, viedli spoločný život a volali sa už rehoľníkmi, celý ich sbor reholou.

(*Relwlc.*)

Rehole sú dnes rozličné. Sú mužské a ženské. Každá rehoľa má zvláštny cieľ a preto aj zvláštné pravidlá spoločného života. Niektorí vynaučujú mládež, ako školskí bratia, piaristi, uršulinky; alebo hlásajú slovo Božie, ako jezuiti, redemptoristi, františkáni; alebo opatrujú chorých, ako milosrdní bratia a sestry; alebo pestujú remeslá, umenia a vedy, tak na pr. benediktíni v stredoveku cvičili polodivé národy v remeslách a v obrábaní pôdy, ďalej zachránili nám klasické diela od vandalizmu divých ázijských kmeňov atď. Takýmto spôsobom rehoľníci nadobudli si veľké zásluhy o človečenstvo.

V niektorých štátoch dnes prenasledujú rehoľníkov, alebo ich zrušujú. Avšak zakázať občanom štátu spoločný život, je zaiste proti prirodzenému právu ľudskému.

¹⁾ Grécky laos — ľud. 218. k. ²⁾ 230. k. — ³⁾ 231. k. — ⁴⁾ 242. k. — ⁵⁾ 487. k. — ⁶⁾ Latinsky: regula — pravidlo.

Prv než by kto složil predpísaný trojnásobný sľub, podrobuje sa prísnej skúške, ktorá trvá jeden rok, alebo dva roky a nazýva sa noviciátom.¹⁾ Len po skúške možno skladať sľub.¹⁾

Sľuby tieto sú buď dočasné, buď večné. A večné sú buď prosté, buď slávnostné. Sľub je „slávnostný, keď ho Cirkev za slávnostný uznáva; ináč je prostý.“³⁾

Rehole, v ktorých členovia skladajú slávnostné sľuby, menujú sa rádmi (dominikáni, františkáni, benediktíni, jezuiti atď.), v ktorých však len prosté, či dočasné a či večné, nazývajú sa rehoľnými kojigregáciami (redeniptoristi, saleziáni, pasionisti atď.)¹⁾

II.

O sv. miestach a o posvätných veciach.

4. Pôvod a triedenie kostolov.

(Pôvod kostolov.)

Boh je všade prítomný a preto Ho môžeme všade ctíť. Jednako nehodí sa každé miesto ku~žovnútorým a spoločným službám božím. JNásledkom toho už prví ľudia shromažďovali sa pod holým nebom, najmä na výšinách, v hájoch, alebo na inom ohradenom mieste a konali tam služby božie. V tomto im zlé počasie často prekážalo a preto začali si stavať šiatre a budovy, aby ai v zime a v daždi mohli konať služby božie. Tieto miesta, kde všetko upomína na Boha, sú chrámy¹⁾ čiže kostoly a kaplnky.

Prvý pevný kostol pre židovský národ vystavil kráľ jšalamún v Jeruzaleme. Chrám jeruzalemský, znova vystavený, ai Kristus Pán ^ásto navštevoval a vážil si ho natoľko, že v svätom horlení vyhnal predavačov z predsiene chrámovej.

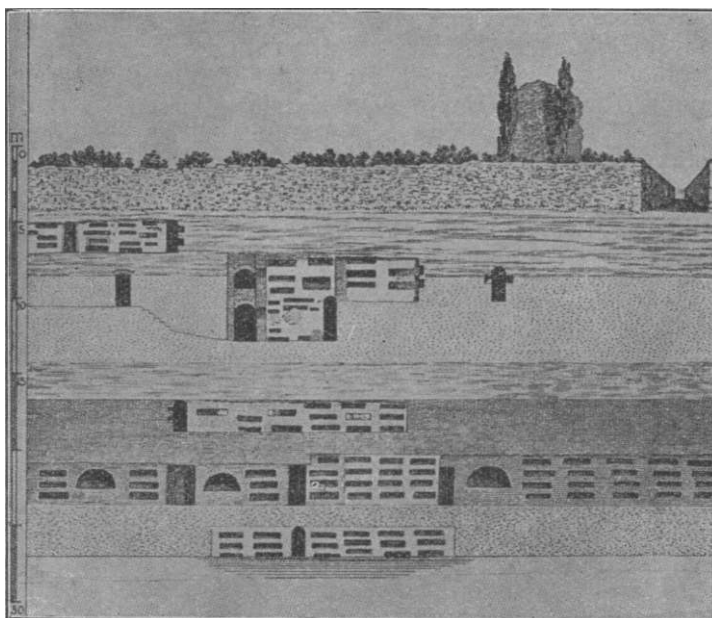
(Sväté miesta prvých krestanov.)

J^yjlcrestania v Jeruzaleme k modlitbe sa shromažďovali v chráme židovskom, eucharistickú obeť však konávali y súkromných domoch zámožnejších, krestanov.“) ²⁾ aj pod Eolým nebom, na poli, na lodi atď. Keď nastaly prenasledovania, krestania, zvlášť v Ríme, ukrývali sa Jio podzemných pohrebišť predmestských, do takzvaných ~fta-

¹⁾ 555. k. — ²⁾ 572. k. — ³⁾ 2. §. 1308. k. — ⁴⁾ 488. k. —

¹⁾ Staroslaviansky: chrám = budova. — ¹⁾ Sk. ap. 2, 46.

takomb¹⁾ a tam konali služby božie. Rakev, v ktorej odpočívalo telo mučeníkovo, bolo oltárom, hrobka miestom pre kňaza, okolné hrobky pre veriacich. Keď prestaly prenasledovania a Cirkev dostala úplnú slobodu, mnohé pohanské chrámy boli na kresťanské posvätené, ale kresťania začali

Rez katakombami Kalistovými v Ríme.

hneď aj nové kostoly stavať. Už cisár Konštantín Veľký y 4- storočí dal vybudovať nádherné chrámy na posvätných miestach: v Teruzaleme, nad hrobami sv. apoštolov a v Lat&ráne. Chrámy stavali kresťania obyčajne nad hrobami. teda nad kostami mučeníkov, aby ich príkladom povzbudzovaní boli k horlivosti za svoju vieru. Preto niektorí aj slovo „kostol“ odvodzujú od „kosti“. Ale nesprávne.

(Násvy a druhy kostolov.)

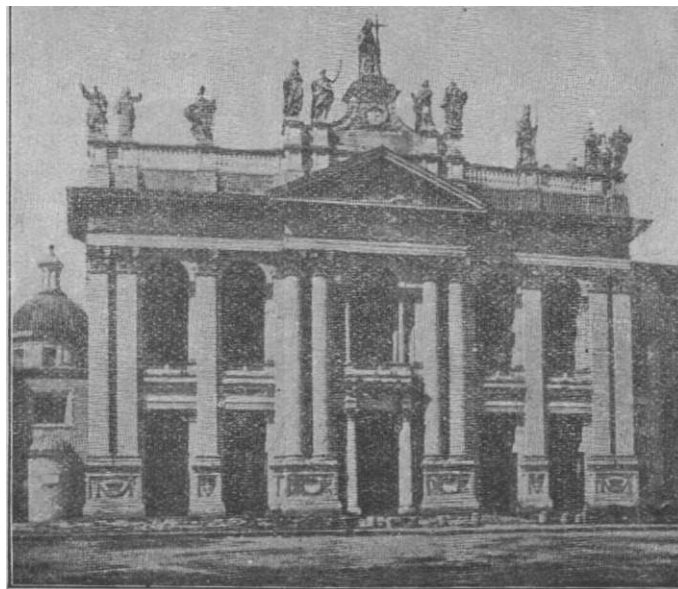
Slovo „kostol“ pochádza z latinského „castellum“, čo znamená pevnosť. V predošlých časoch totižto kresťania

¹⁾ Z gréckeho: kata kýmbas = v údolí (^ri ceste AppioveO.

ohradzovali kostoly múrom proti útokom nepriateľskvm. Slavianske slovo „cirkev“, nemecké „Kirche“¹⁾ ängļuäé „church“ (čôrč) sú z gréckeho „kyriakon“ čo znamená: dom Pána; francúzske „église“, talianske „chiesa“²⁾ pochádzajú z gréckeho a latinského „ecclesia“ čo znamená zhromaždenie.

Kostolom nazývame dnes posvätnú budovu, ktorá je venovaná bohoslužbe, zvlaste na to, aby všetkým veriacim kresťanom slúžila k verejnému konaniu služieb božích(/ Kaplnka, (oratorium) však je tiež miesto určené k Bohoslužbe, ale len pre určitú skupinu veriacich.²⁾ Súkromné kaplnky sa zriaďujú výlučne pre určité rodiny alebo osoby.

Rozoznávame rozličné kostoly. Najväčšie nazývajú sa: bazilika (grécky: kráľovský dom) alebo dóm (skrátene z latinského: domus Dei = dom boží). Bazilikou nazvať môže sa kostol len s povolením apoštolským, alebo na 'základe prastarého zvyku.³⁾ Najvýznamnejšie baziliky sú:

Bazilika sv. Jána v Lateráne (Rím), vlastná katedrála táčžova.

¹⁾ 1161. k. — ²⁾ 1188. k. — ³⁾ 1180. k.

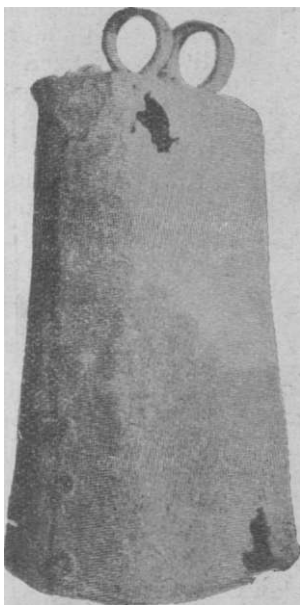
sv. Petra, sv. Pavla, Laterán a Maria Maggiore (Madžóre) y Ríme. V milostivom roku sa tieto štyri baziliky navštevujú cieľom získania jubilejných odpustkov. Kostol, pri ktorom biskup sídli, je biskupsky, čiže katedrálny, pri ktorom je farský úrad, je farský kostol. Farský kostol nazýva sa i materským na rozoznanie od filiálneho kostola, aký sa stavia v dedinách, kde niet farského úradu. Kolegiátne kapituly majú kolegiátny, kláštory kláštorský alebo konventuálny kostol.

5. Zovňajšok kostola.

(Význam kostola.)

Kostoly vo všeobecnosti slúžia na povznesenie veriacich. V kostole sa hlása slovo božie, tam sa veriaci napomínajú k dobrému. Katolícky kostol však je v prvom rade stánkom Boha všemohúceho, ktorý opravdu prebýva v tabernákulume a je prítomný v obeti omše svätej. Preto aj zovňajšok našich kostolov býva krajší, než sú ostatné budovy. Kresťania už od prvých časov napomáhali kostoly milodarmi alebo prácou, aby sa svojou krásou a nádherou stali

"Kodnm príbytkom Najvyššieho. Katolícky kostol je symbolom Cirkvi samej, ktorá vystavená je na základe apoštolov a jej uholným kameňom je Ježiš Kristus.³⁾

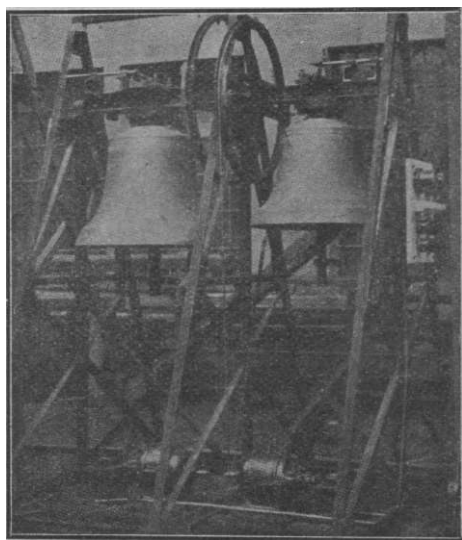

*Zvon zo VI. storočia
v Georgianume.*

(Čiastky kostola.)

Kostol máva jednu alebo dve veže, ktoré čo prst ukazujú na nebo, na pravú vlasť našu. Za starodávna, od 6. storočia, veže stály samotné vedľa kostola. — Na vrchole veže je križ, znak víťazstva učenia Kristovho. Niekde na veži vidieť i kohúta, čo je znakom bedlivosti proti zlému.

³⁾ Ef. 2, 20.

Zvony s elektrickým pohonom.
(Kostol svoradovský v Bratislave.)

Každý kostol má mať zvony,¹⁾ ktoré sú symbolom hlásateľov slova božieho. Úkol zvonov vyjadruje sa slovami: Vivos voco, mortuos plango, fœsta decoro, fulgura frango — živých volám k modlitbe, na bohoslužbu, mŕtvých opla-kávam, slávnosti zdo-bím, blesky lámem. Malý zvonček, umieračik napomína nás, aby sme sa modlili za zomierajúcich a zo-mrelých. V predošlých časoch údermi kladiva o drevené tabule alebo o kov svolávali veriacich na

služby božie. Vo Veľký piatok v mnohých krajoch i dnes rapkáčom sa dáva znak veriacim. Prvé zvesti o zvonoch pochádzajú zo 6. storočia a to z Írska a z Galie. No vtedy zvony boli veľmi malé, liate, alebo z plechu nitované, často i štvorhranné. Od 7. storočia sa zvony všeobecne užívajú.

(Slohy chrámové.)

Kresťanské chrámy stavajú sa od počiatku tak, aby shížily k verejnemu uctievaniu Boha a súčasne boli útočišťom duší, ktoré sa tam približujú k Bohu. Tieto myšlienky umelci vyjadrujú na stavbe a na ozdobách chrámov svojráznym spôsobom. ^Svojrâ/m^jyx^^

vame slohom. Časom vytvorilo sa mnoho slohov chrámových, z ktorých najvýznamnejšie sú: j)azilikárny, byzancký, n>_mánsky, gotický, renesančný a barokový sloh.

TJRaziljkárny jp najstarším kresťanským slohom. Vyvinul sa z „baziliky“ (grécky „basilikoš“ značí: kráľovský) sta^rých Rimanov, ktorí tak nazývajú priestranné verejné siene.

*) 1169. k.

Iervté rovným stropom a rozdelené stíporadmi na 3 lode, naproti vchodu s polookruhlým výklenkom (apsis) pre sudcu.

Pôdorys kresťanskej baziliky je obdĺnik, vpredu s nádvorím (átrium) a vzadu s apsidou. Vnútro chrámu rozdelené je 2 alebo 4 až 8 stíporadmi na 3 až 9 lodi, ktoré sú

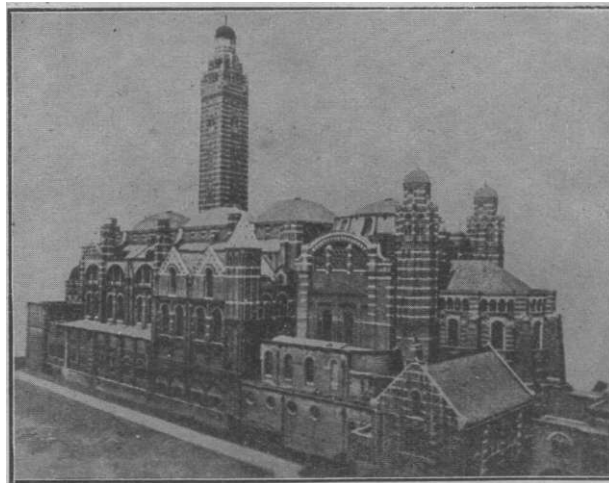
kryté rovným dreveným stropom. Stredná loď je širšia, a vyššia než bočné lode. V múroch prevyšujúcich bočné lode a spočívajúcich na stĺporadoch, sú okna. Nad apsidou je polokruhovitú sklepenie. Prostred apsidy stojí oltár, nad ním vznasa sa streška (ciborium) na 4 stĺpoch. Za oltárom postavený je trón (kathedra) pre biskupa a vedľa na oboch stranách su sedadlá pre kňazov. Pred oltárom ohradené miesto (chor) holo určené pre spevákov. Pri chóre v strednej lodi stojí jedna alebo dve nízke kazateľne (ambô)". Steny chrámové sú boľato ozdobené maľbami a mozaikami

Täivýznamnejšie baziliky sú v Ríme (sv. Klementa, kde je sv. Cyril pochovaný, sv. Vavrinca, sv. Pavla)". NTe- kedy aj iným chrámom dostáva sa titulu baziliky (Lourdes, Altóttig a i.), ktorý je spojený s mnohými výsadami. U nás niet baziliky.

2. Byzancký sloh vznikol na východe v (x stor. Jeho v\ kvetom ie veľchrám Božei Múdrosti (Hagia Sophia) v Byzjmcl.

Pôdorys byzanckého slohu nie je obdialnik, ale štvorec alebo grécky kríž s rovnakými ramenami, často kruh alebo osmihraji (centrálna stavba). Krytie tiež nie je rovný strop, ale-čupolovité klenutie. Klenby sú nádherne ozdobené, hlavne mozaikmi, a múry obkladane mramorom.

Byzancký sloh sa na Západe neujal. Chrám sv. Vitálisa v Ravenne a sv. Marka v Benátkach majú síce grécky kríž

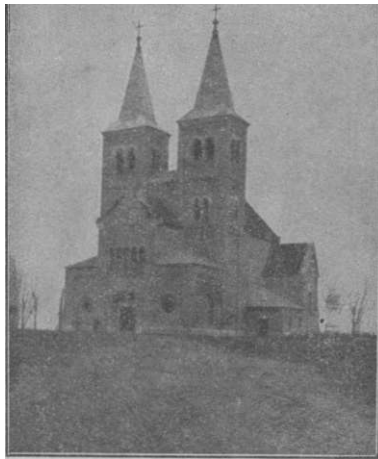
V novobyzanckom "''''''> •;<i><rtminrtrská katedrála v Londýne.

v pôdoryse, ale i mnoho románskych prvkov na celej stavbe. V Rusku sa tento sloh udomácnil a svojrázne vyvinul. U nás niet ani takého chrámu.

3. Románsky sloh je slohom kresťanského stredoveku. Panoval od n. do raster. Nadväzuje na baziliku a preberá starorímske prvky, odtiaľ jeho názov. V ďalšom rozvoji ukazuje sa ako výraz samobytného umenia.

Pôdorys chrámov románskeho slohu nie je obdĺnik, ale má podobu latin-*

skej myšlienke dostáva sa dôraznejšieho výrazu. Okrem hlavnej lode bývajú tu i 2 vedľajšie lode, a všetky tri končia polokruhovou apsidou. Na miesto stlpov zavadzajú sa piliere, na ktorých spočíva klenutie: valené alebo krížové. Na celej stavbe uplatňuje sa polokruh. Portály a okná končia polokruhovým oblúkom, piliere spájajú archivoly a nad mnohými románskymi chrámami sa vznáša kupola, spočívajúca na masívnych pilieroch. Steny portálov bývajú ozdobené štíhlymi štipkami, nad portálom a na čelách krížnych lodí sa skvejú kruhové okná, takzvané románske ružice. S románskym slohom súčasne vyvíja sa i umenie sklomaľby. Na oboch stranách hlavného portálu stavajú ka územčité veže.

*Románsky kostol v Bini (o. Parkcn)
kol. 1220.*

Najskevejšie pamiatky tohto románskeho slohu nachodia sa vo Francii (duny. Arles), v Nemecku (Speyer, Viainz Worms.), v Čechách (sv. jin v Prahe, sv. Václav v St. Boleslave), na Slp'Vensku v Nitre (Pribinovský kostol), v Klíž. Hradišti.

4. Gotický sloh vznikol v 12. stor. v severnej Francii.

Gotický chrám v Kremnici.

Vyvinul sa z románskeho slohu. Názov „gotika“ mu dali Itali, chcjúc naznačiť, že je to sloh barbarský. Ale práve v štíhlejšej forme gotických chrámov (vertikálnosť na miesto horizontálnosti románskeho slohu) najpriľhavejšie sa prejavuje duch doby: vrúcna zbožnosť veriaciej duše a jej túžba k výšinám!

.Pôdorys gotických chrámov zachováva latinský kríž, ale je pestrejší. Okolo svätynne býva celý veniec kapličiek. Gotické stavby charakterizuje k)mený oblúk. Okná a portály končia, rebrá v klenbe pretínajú sa v lomenom obluku. Rebrá v klenbe nesú stĺpy a piliery,

ktoré voľne sa pnú do výšky. Hlavice stĺpov ozdobené sú kvetinami. Vonkajšok gotického chrámu je pestrý: steny podopreté sú opornými piliermi, ktoré spolu s opornými oblúkmi podpierajú hlavnú klenbu chrámovú. Oporné piliere dokončené sú vežičkami (fiala) zdobenými krížnou kyticou. V stenách portálu bývajú sochy svätých. Štíty vyplňované sú kružbami (geometricky konštruovanými čiarami).

Krásne gotické chrámy sú vo Francii (Reims, Paríž, Strassburg), y Nemecku (Kolín, Ulm), v Prahe (sv[^]Yít). na Slovensku v Bratislave, Levoči, Kremnici a i.

5. Renesančný sloh vznikol v i ý stor. v Itálii oživením umenia starých Grékov a Rimanov. Toto znovuoživenie antického umenia dostalo meno „znovuzrodenie“ francúzsky „renaissance“.

Pôdorys chrámu renesančného máva podobu štvorca, okolo ktorého sa radia stĺpy, chodby a kapie. Klenba strednej lode spočíva na masívnych pilieroch. Stĺpy a piliere, polostĺpy a pilastry sú malebne sorskupované a bohato ozdobené. Priečelie členené je polostĺpmi, pilastrami a výklenkami so sochami svätých; zakončené býva trojuholníkovým "stí-

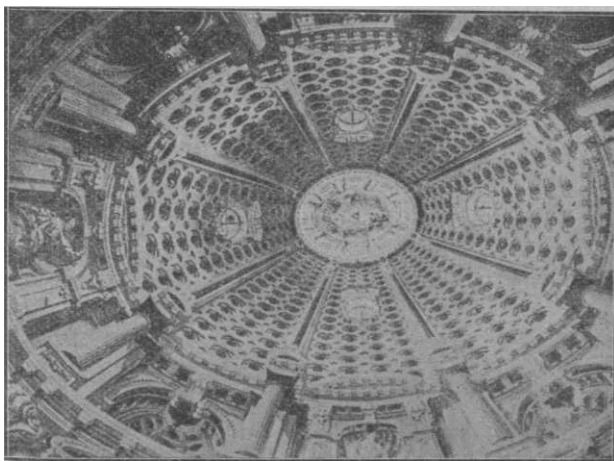

Vnútro veľchrámu sv. Petra Z' Ríme.

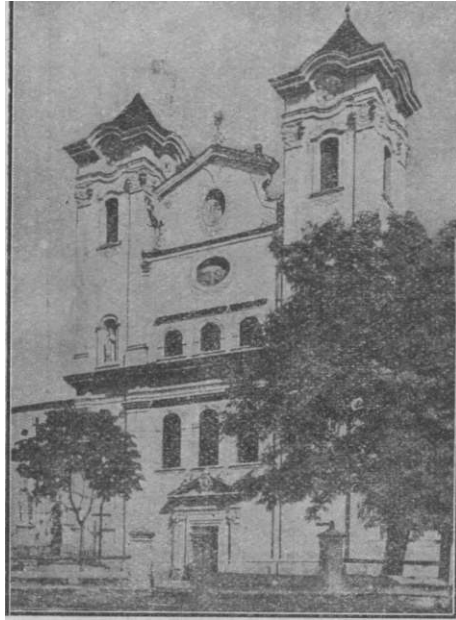
tom. Mohutné portály obrúbené sú stĺpmi, a jako okná ukončené polokruhovým oblúkom. Vnútri kostola panuje ornamentika. Okrem malieb a soch často vyskytujú sa i reliefy.

Najväčšia tvorba renesančného slohu je veľchrám sv. Petra v Ríme, majstrovské dielo troch umelcov: Bramante, Rafael, Michelangelo. U nás niet renesančného chrámu.

6. Barokový sloh vznikol z renesančného slohu v 17. stor. v Itálii. Meno má portugalské, kde „barok“ značil po-

Xástropná malba v kostole sv. Trojice v Bratislave.

Barokový kostol františkánsky n Presme

dlhovastú perlu. Barokový sloh charakterizuje krivá čiara a symetria.

V pôdoryse i v celej stavbe prevláda geometrická krivka. -Lod bvva len jedna" ale široká a dlhá, po oboch stranách vo vý- .Idenkoch s oltármi. Vnútro chrámu so širokou klenbou a oválnou kupolou robí dojem mohutnosti, je bohato dekorované — mramorom a pozlátením, relieĎmi a maľbami, najmä nástropnými. Piliere sú obložené pilastrami. Figúry akoby sa ohýbaly a ich rúcho vznášalo sa vo vzduchu, čím dosahuje sa väčšej živosti a rozmanitosti. Okná sú tvaru eliptického alebo oválneho.

Barokový sloh nazýva sa i jezuitským slohom, lebo jezuiti stavali svoje chrámy zväčša v tomto slohu, ako al Gesu v Ríme. Význačné barokové chrámy na Slovensku sú v Bratislave (sv. Trojica), v Trnave (býv. univerzitný), v Njire (katedralny) a T

Slohy menšieho významu sú: rokoko (francúzsky „rocaille“ značí mušľu) sloh krivej čiary bez symetrie, vznikol v 18. stor. uvoľnením zákonov barokového slohu; klasicizmus (19. stor.) napodobňuje starorímske vzory: romantika obnovuie gotiku, potom románsky sloh: empire (cisársky sloh) zjednodušuje formy rímske, jeho základnou farbou je biela s bohatým pozlátením. V cisárskom slohu stavaný je u nás kostol v Dolnej Krupej pri Trnave.

Moderná doba má tiež svoj spôsob umeleckého vyjadrovania sa. Moderný sloh stavia chrámy použitím všetkých

vymoženosti techniky jednoducho a cieľuprimerano. Pri stavbách používa nové hmoty (betón, oceľ, keramika, sklo) a nové architektonické konštrukcie (oceľové kostry, železo, betonové rámy a preklady) buduje s určitou veľkorysťou bez malicherných ozdôb. Dnes už stojí mnoho moderných chrámov, kde vybrané hmoty svojou prirodzenou krásou, použité konštrukcie svojou vznešenou próstotou, dôvtipné rozloženie svetla a tieňa so svojou prekvapivou živou životosťou, mohutnosť tvarov, harmónia čiar a farieb dôstojne hlásia slávu ľahko a šľachetne. V modernom slohu je stavaný kostol Matky ľudského pokolenia v Bratislave (Svradov).¹⁾

Svradovský kostol v Bratislave.

Dnes bez písomného povolenia cirkevnej vrchnosti kostoly stavať neslobodno.¹⁾

6. Vnútro kostola. Loď.

(Predsieň a chór.)

Hlavnou bránou vkročiac do kostola, prídeme do predsiene. V predošlých časoch sa tu zdrzovali kajúcnici a katechumeni, to jest tí, čo sa ešte len pripravovali na sv. krst.

¹⁾ 1162. k.

Vnútro svoradovského kostola.

Xad hlavným vchodom obyčajne býva chór, kde sa od-
bavuje spev a hudba, ktoré mocne pôsobia na srdce ľudské
a povzbudzujú ho k pobožnosti. Spev a hudba sprevádzajú

Krstiteľnica v B. Bystrici z r. 14/5 od Jodoka.

sa organom. IVvé malé a nedokonalé or-
gany zjavily sa v 8.
"storočí II[^]AngTôlasov
a Frankov. V 10. sto-
ročí[^]na Západe mal už
každý katedrálny acn
pátsky chrám svoj or-
gan, neskôr i ostatac
kostoly. Iba do Sla-
tinskej kaplnky nemal
organ do dnes prí-
stupu] Vo východnej.
Cirkvi organov niet.

.Fri dverách chrámo-
vých sa nachodí svä-
tenica, nádoba so svä-
tenou vodou, ktorou sa
pri vkročení do kostola
kropíme. Prví kresťa-

nia si pri dverách ruky umývali, aby pri sv. prijímaní čistou rukou mohli prijať Sviatosť Oltárnu, ktorú im kňaz na pravú dlhú

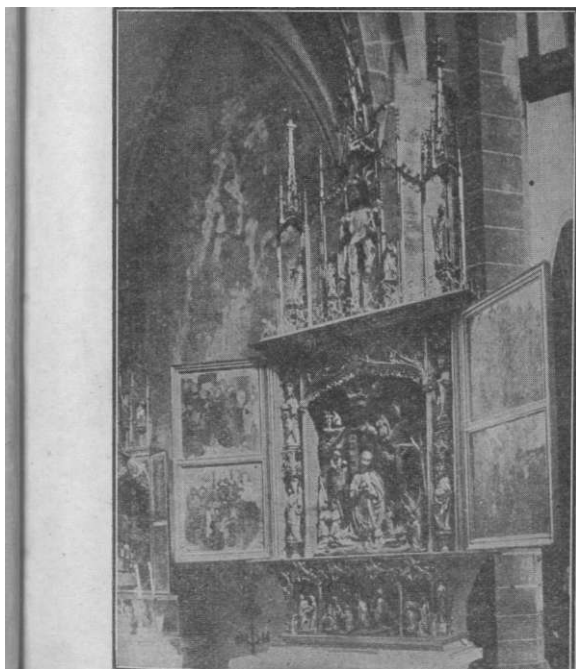
(Loď kostolná.)

Z predsiene vstúpime do tej časti chsámovej, kde sa veriaci shromažďujú na služby božie. Čiastka táto sa nazýva kostolnou loďou, lebo prijíma do seba veriacich ako loď Petrova Težiša a jeho učeníkov. Kde stĺporadia delia loď na tri, počítane päť častí, gtreďná nazýva sa hlavnou loďou a ostatné bočnými loďmi.

V lad: kostolnej nachodia sa: i. blízko dvier pokladničky, do ktorých sa kladú milodary pre chudobných alebo na iné dobré ciele. 2. Zpredu lodi kazateľnica, odkiaľ kňaz hlása slovo božie, V kresťanskom staroveku biskup kázaval od svojho trónu, v 4. storočí už aj s vyvýšeného miesta pred oltármi! Kazateľnica objavuje sa iba na konci stredoveku najprv bez krovu, neskôr s krovom. Krov tento je na to, aby hlas kazateľa srozumiteľnejšie dochádzal k veriacim. Nad

hlavou kazateľa vidieť buď podobu holubice, alebo oko v trojhране. Holubica znamená Ducha sv., ktorý osvecuje a vedie kazateľa pri hlásaní slova božieho. Oko v trojhrane znamená Prozreteľnosť božiu. Yi deť niekde na kazateľniciach : kríž, co znamená, že s toho miesta kňaz hlásať má len Krista ukrižovaného.

3. Krstiteľnica, kde sa uschováva na krstienie potrebná svätená voda. Na pokrývke krstiteľnice vyobrazený býva sv. lán Krstiteľ, ako krstí Težiša. 4. Spovedeľnica, ktorá býva ozdobená obrazom buď márnotrataého syna, alebo pla-

Křídlový oltár narodenia Pána v Bardejove.

čúceho Petra, alebo kajúcej Magdalény. 5. Oltáre, podobne ustrojené, ako hlavný- oltár v svätyni 6. Lavice pre veriaci ľud. V talianskych a iných kostoloch niet lavíc. 7. Zástavy, odznaky víťazstva, učenia Kristovho.

7. Svätýňa^

Z lodi kostolnej doideme do svätyně. Je to priestor pred oltárom, obyčajne vyvýšený a oddelený od lodi priehradou, alebo lavicou na prijímanie.

(Oltár.)

Vo svätiny je oltár, symbol samého Spasiteľa. Tento oltár nazývame hlavným čiže veľkým oltárom, áč Je v kostole viac oltárov. Na oltári obetúva kňaz nekt'vavú obetu omše svätej. Prvý kresťanský oltár bol kríž, jTa ktorom obetoval sa Syn Boží. Kristus Pán. Pri poslednej večeri však použil Ježiš jednoduchého stola. v_čomaj aposTotovia

- . m* . ,šm _ W .-v
t J I \ \ ' .

Strieborný rclikviár sv. Svoráda a Beňadika v Nitre 7674.

nasledovali Spasiteľa. Zasa prví kresťania počas prenasledovania sv. omšu obetovali nad hrobami sv. muč'em'kiw aby boli povzbudení k podobnej horlivosti. Prpj-p aj dxies oltáre podobajú sa buď stolu, buď rakvi. Prvé oltáre zhotovené rely z dreva, od 4. storočia i z kameňa.

(Potrebné čiastky oltára.)

Na oltári sa len vtedy môže sv. omša slúžiť, keď je na ňom: (Oštvorhranný kameň vprostred oltára, v ktorom sú uložené pozostatky svätých; keď nie ie celý oltár posvätený, aspoň kameň s pozostatkami musí byť posvätený

biele plachty na úctu Sviatosti Oltárnej; znamenajú ony to tenké plátno, do ktorého, bolo telo Ježišovo zavinuté, keď ho pochovali; AĽ, sviece, pripomínajú nám prvých kresťanov, ktorí pri svetle ikonali služby božie v tmavých katakombách; a sú obrazom Krista Pána, ktorý učením svojim rozohnal tŕgv bludu a pohanstva; /4Ľ\ kríž vprostred oltára upomína nás, že sa na oltári nekrvavým spôsobom tá istá obeta obe-túva, ktorá sa konala na dreve kríža.

~ Okrem týchto potrebných súčiastok sú ešte na oltári: tri tabuľky so stálymi modlitbami omše sv., vankúšky alebo pult, na ktorý sa kladie omšová kniha, a antependium, čo prednú časť oltára zakrýva!

Y kresťanskom staroveku Sviatosť Oltárna uschovávaná bola v zvláštnej miestnosti; v stredoveku v skrinke za oltárom, od 10. storočia nad čatárom, a to vo Francúzsku a Anglicku často v nádobe podoby ho-lubice, visiacej nad oltárom. Dnes Sviatosť Oltárna uschováva sa v ma-lej skrinke na oltári, takzvanom **tabernákulume**, čiže svätostánku.

Na prítomnosť Težiša Krista v Prevelebnej Sviatosti upomína nás pred oltárom malá lampa: **večné svetlo**¹⁾. Preto pred každým oltárom, kde lampa táto hori, si klakáme, keď do chrámu prichádzame, alebo chrám opúšťame, „Pred ostatnými oltármi len hlavu skloníme.* V kate-drálnych kostoloch na strane evanjelia naclortú sa "biskupský trón, cize katedra, najvyššia učiteľská a sudcovská stolica v biskupstve.

(Sakristia. oratorium.)

Zo svätyne sa ide do sakristie, do ftobočnej miestnosti, kde sa uschovávajú k službám Božím potrebné cirkevné rú-cha a nádoby. Tu sa* zdržuje aj kostolník. Nad sakristiou nachodiace sa miestnosti s oknami do svätyne nazývajú sa **oratorium**.

8. Výzdoba kostola.

(Cieľ a pôvod obrazov.)

Na oltároch a po- stenách chrámových nachádzajú sa sochy a obrazy, ktoré vyobrazujú Krista Pána. Matku Božiu, svätých alebo niektorú pravdu viery. Obrazy slúžia je o.zdobe kostola a k našemu poučeniu. Dobré a užitočné je v úctivosti mať²⁾ obrazy sluhov božích, ktorí s Kristom vládnu, lebo ony povzbudzujú naše srdce k pobožnosti a **apomírKijú nás nasledovať tých, ktorých vyobrazujú.**

Modliť sa pred obrazmi nie je modlárstvom. Veď úcta, ktorú obrazom preukazujeme, vzťahuje sa vlastne na tých, ktorých obrazy predstavujú, a nie na plátno, farby atď., z čoho sú obrazy. Keď je správnu vecou ctiť obrazy rodičov a priateľov, správne je ctiť aj obí^TjvEyčE

¹⁾ 1199. k.

Úcta obrazov je tak stará, ako kresťanstvo. Už steny katakomb ozdobené boli obrazmi Ježiša, bl. P. Márie a svätých. Okrem týchto bolo tam mnoho alegorických, historických a liturgických obrazov. Za základ k alegorickým obrazom slúžia paraboly sv. evanjelia, ako múdre a ľahkomyselné panm, dobrý pastier atď. Historické obrazy čerpajú svoj predmet z Biblie a majú symbolický význam, preto sa často opakujú. Najobvyklejšie sú obrazy: Noe, ktorému holubica prináša olivovú ratolesť; Adam a Eva s rajským stromom; Jonáš v rozličných vyobra-

Instarší obraz Eucharistie v krypte sv. Luciny v Ríme: ryba, chleby a víno v koši. II. stor.

zeniach; 4 rieky rajské; Izák, Možiš atď. Z liturgických obrazov najväčšieho významu je obraz lámania chleba, ktorý predstavuje úkon obete omše svätej. Chýrny archeolog Rossi nazval tento obraz korunou všetkých objavov v katakombách. Ďalšie obrazy predstavujú sviatosti.

Keď sa šírilo kresťanstvo, šírila sa aj úcta obrazov. Oď/tedy obrazy a sochy svätých nachodia sa nielen v kostoloch, ale aj po dQi. moch. pri cestách, na verejných miestach, na poli.

Dnes v kostole skoro na každom oltári je socha alebo svätý obraz. — Na hlavnom oltári je obyčajne postavený obraz alebo socha patróna kostola.

Spôsob vvobrazenia.)

Spôsob vyobrazenia Boha a svätých je tento:

i. **Boh** tela nemá, teda nemôže sa ani vyobraziť, tak, ako je. Božské osohy vyobrazujú sa vždy tak, ako sa '/jn-

*) 1271. k. 2) 1276. k.

" "

y-j^ Rozličným vyobrazením Boha poukazuje sa len na isté vlastnosti skutky Božie. Tak obrazy najs. Trojice, krk* sa vyobrazuje Boh-Otec v podobe starca, Boh-Syn ako ml-čák s krížom na pravici Otca a Duch sv. nad nimi v podobe holubice, lebo tak sa ukázal pri krste Ježišom, — len

Nepoškvrnené Počatie.

na to nás upomínajú, že v jednom Bohu sú tri osoby. Ru-
ka, z oblakov vystupujúca, znamená všemohúcnosť a oko,
obyčajne 'v trojhrane (jeden Boh v troch osobách), pro-
zreteľnosť a vševedúcnosť Božiu. — Syn Boží vyobrazuje sa
dľa skutkov života svojho na zemi, na pr. ako nemluvniatko"
ako 12-ročný chlapec, ako dobrý pastier, ako Bäránok Boží
aM-

2. Anjeli sa vyobrazujú v podobe dieťaťa alebo mladí-
ka, lebo nikdy nestárnú a naveky žijú. Vyobrazujú sa aj

v podobe len hlavy s krídelkami, čo znamená, že anjeli roz-
um a HŠTobodnú vôru majú, ale tela nemajú. Krídla sú zna-
kom rýchloať.), ktorou anjeli rozkazy Boiie plnia.

3. Bl. Panna Maria sa vyobrazuje rozlične podľa svojho
života. Postava Matky .Božej nadchýnala najvýbomejsich.
umelcov a vzniklý nádherné obrazy P. Márie s malým Ježíš^
kom (Rafael)l Veľkého významu je obraz, ktorý nám pred-
stavuje nepoškvrnené počatie P. Márie. Je v bielych šatách
a má belasý pás, čo je znakom jej panenskej čistoty a po-
kory. Svetlom slnka je ožiarená a okolo hlavy má rgjiviezdy,
čo znamená, že myslou bola stále v nebesách. Stojí na ze-
meguli a šliape nohou hlavu hada, zobrazujúceho diabla.
ktorého kráľovstvo zničila, keď Ježiša na zemi porodila. Pod
nohami má polmesiac, čo znamená, že svoje smýšľanje^T^f
zmenila ako mesiac svoju podobu, ale svojmu sľubu patien-
stva vždy verná ostala.

Sväti na obrazoch mávajú okolo hlavy svätožiaru;
okrem toho pridávajú sa im rozličné odznaky, ktorépred-
stavujú ich úrad, ctnosti, poľažne nástroj, ktorým boli
umučení. " ~ .-

9. Sväté odznaky.

(Odznaky Spasiteľove.)

Z pomedzi odznakov Spasiteľových vyniká svätý kríž.
lebo- jeznakom nášho spasenia. VexLn^ kríži vykúpil ležiš
Jjvet- Preto sv. kríž nachodí sa nielen na obrazoch, ale figoce
sa na prsiach zaslužilých mužov, na vrchole chrámov, prFcfc,
stách a na poli. Bez kríža neprisluhuju sa sviatosti, neslúži
sa sv. omša, neodbavujú sa služby božie, lebo kríž je pra-
meňom všetkých milostí. — Kríž je znakom kresťanstva a
ochranou proti zlému.

Kríž nachodí sa v rozličných podobách. Najznámejší je
stojací kríž, takzvaný rímsky kríž_: f, potom ježiaci kríž
sv. Andreja apoštola: X, a grckv kríž, ktorý má štyri* jed-
nako ramená: -j-.

Odznaky Spasiteľove sú ešte: a) nápis Pilátov na kríži^ INRI =
Jesus Nazarenus Rex Judaeorum, Ježiš Nazaretský kráľ židovský; b)
IHIS " Jesus Homínium Salvator, Ježiš, Vvkupiteľ ľudí; c) alfa a omega:
prvá a posledná litera gréckej abecedy upomínajú nás na slová Ježišove:
Ja som počiatok a koniec; d) PX dve grécke litery: CHR, t. j. prvé
litery mena Christos; e) ryba, (grécky: ICHTHYS, = lésos Christos
Theou Hyos Sótér, Ježiš^Kristus Syn Boží Spasiteľ); f) pelikán, -vták,
ktorý vraj vlastnou krvou živí svoje mláďatá; g) baránok, lebo Ján
Krstiteľ nazval Ježiša Baránkom Božím.

(Symboly v katakombách.)

V prvých storočiach Cirkev svätá vyjadrovala svoje nauky znakmi, plnými jej podávalo rastlinstvo, zvieratá a predmety každodenného života. Výmluvnými dôkazmi toho sú nálezy v katakombách. Za najstarší symbol sa považuje **kotva**, nachádzajúca sa na náhrobných doskách, je symbolom nádeje. Pričným brvnom preťatá kotva je symbolom Kristovým. **Holubica** je ztiakom života a tiež duši. Duchom sv. posvätných, ktoré už prešli do vprnosti. **Ovečka** zasa predstavuje kresťana na zemi, strádajúceho za živa. **Kohút** je symbolom bdelosti, **zajac** bojzlivosti, **lev** sily, **kôň s palmou**, alebo bez palmy označoval kresťana, kráčajúceho cestou prikázání božích; **pleň** je obrazom duše žijúcej po vlasti nebeskej. **Ratolesť** olivová je znakom pokoja, **veniec** a **ratolesť palmy** — víťazstva. **Lampa** a sedemramenný **svietnik** vyobrazovali Krista, ktorý je svetlom sveta; **loď** — obraz ľudského života v Cirkvi Kristovej; **nádoby** na náhrobných sú obrazmi tela ľudského a vôbec človeka, v ktorom prebýva Kristus.

(Odznaky svätých.) •

Svätí mávajú odznaky zo svojho života. Tieto **poukazujú na ctnosť, ktorou svätí vynikali**, na **hodnosť**, v ktorej boli postavení alebo **na nástroj, ktorým boli umučení**. Tak **ratolesť palmová** poukazuje na neohrozenosť a víťazstvo mučeníkov, **lalia** na panenskú nevinnosť, **koruna** predstavuje **„kráľa, trojnásobná koruna pápeža, infula a pastierska palica biskupa**; **plápolajúce srdce** znamená lásku k Bohu, **oliva** pokoru. Sv. Tozef vyobrazuje sa s **pílou**, sv. Peter s **klúčami**.

Sv. mučeníci predstavujú sa s tými nástrojmi, ktorými boli usmrtení, tak na pr. sv. Pavel s **mečom**, sv. Andrej s **ležiacim krížom**, sv. Štefan s kameňarmi, sv. Vavrinec s **mrežami**, sv. Šebastian so šípami v tele atd.

Štyria evanjelisti sa vyobrazujú podľa začiatku svojich evanjelií. Sv. Matúš má pri sebe **anjela v podobe ľudskej**, lebo evanjelium začína s rodopisom Kristovým: sv. Marek **ľva**, lebo začína evanjelium s Tánoim Krstiteľom, s hlasom volajúceho na púšti.¹⁾ na púšti však ozýva sa hlas ľva; sv. **Kukáš býka**, lebo začína s obeťou Zachariášovou; sv. **Tán orla**, lebo začínajúc s božstvom Ježišovým, povznášal sa do výšin nebeských.

10. Krížová cesta a cintorín.

Okrem kostolov sv. miesta sú ešte: krížová cesta a cintorín

¹⁾ Mark 1, 3.

(Křížová cesta.)

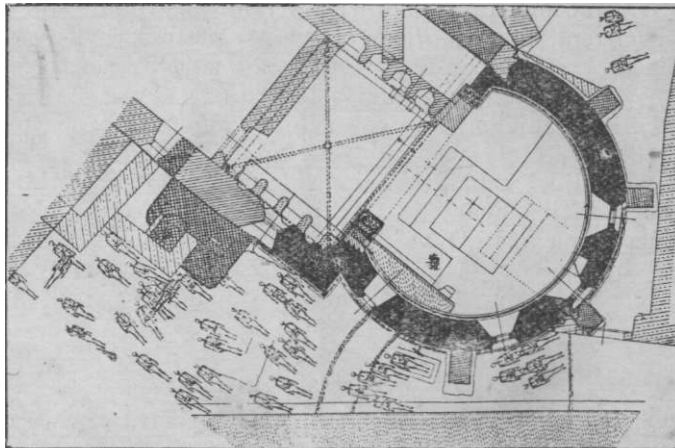
y predošlých časoch kresťania často putovali do Palestíny navštíviť posvätné miesta svätej zeme. — So zvláštnou pobožnosťou chodievali cestou umučenia, ktorá vedie z domu Pilátovho hore na Kalváriu. Táto cesta nazýva sa křížovou, lebo Spasiteľ náš tade niesol svoj ťažký kříž. Keď v stredoveku tieto miesta zaujali mohamedáni a navšteva svätých mielt bola nebezpečná, staval sa po mestách a dedinách obrazy alebo sochy, ktoré vyobrazovali umučenie a smrť Spasiteľa. Takáto cesta, ozdobená 14 obrazmi, nazýva sa tiež křížovou cestou.

Stanice křížovej cesty sú tieto: 1. Ježiš na smrť odsúdený. 2. Ježiš bere na seba kříž. 3. Ježiš prvý raz padá pod křížom. 4. Ježiš stretne sa s matkou. 5. Šimon cyrenejský pomáha Ježišovi niesť kříž. 6. Ježiš a Veronika. 7. Ježiš padá druhý raz. 8. Ježiš potešuje plačúci ženy. 9. Ježiš padá tretí raz. 10. Ježiša olúpia o šaty. 11. Ježiša ukrižujú. 12. Ježiš umiera. 13. Ježiša snímajú s kříža. 14. Ježiša pochovávajú.

Křížová cesta obdarená bola časom od pápežov vďakmi odpustkami. Kto chce získať tieto odpustky, musí ísť od jednej stanice ku druhej a pritom rozjímať o umučení Kristovom.

(Cintorín.)

Prví kresťania pochovávali svojich mrtvých na rodin-

Starý cintorín okolo kostolika sv. Emeráma v Nitre (Menzl).

pýrh pohrebištiach alebo na verejných cintorínoch čiže cmi-
teroch.¹⁾ Vzájomná láska kresťanov čoskoro vytvorila spo-
ločné pohrebištia kresťanské. Mnohí zámožní kresťania za-
TôzTti pre svojich spoluveriacich cmitery, na pr. coemeterium
sv. Domitillv. Za časov prenasledovania kresťanov v Ríme
utvorené boli "spolky pohrebné s vlastnými cmitermi. Cmi-
tery boli zväčša pod zemou v katakombách.

Keď Cirkev dostala slobodu a započaly sa stavať ko-
stoly, j3ochoy^vjďi_jnrtvých_^ aby blízko toho
spočivali, ktorý hovoril o sebe: „Ja som vzkriesenie a ži-
vot.“²⁾ Pri starých kostoloch i dnes ešte vidieť hroby. Po-
chovávali mŕtvych aj pod kostol do hrobiek (krýpt). Dnes
mŕtvoly v kostoloch neslobodno pochovávať, iba mŕtvoly
biskupov, rímskeho pápeža a kardinálov. Pozostatky verla-
ciroh sa však majú pochovávať na posvätenom cintoríne.³⁾
Uprostred cintorína stojí veľký križ; upomína nás, že tu
kresťania spočívajú, ktorí verili v Krista a preto vzkriesenie
očakávajú. Nad hrobom vystavená kaplnka s pomníkom.
(monument) nazýva sa mauzóleum. Cintorín musí byť ohra-
áený so všetkých strán a pečlivo strážený.⁴⁾

ii. Cirkevné rúcho.

112

(Obecné rúcho kňazské.)

Kňazstvo Nového zákona nosí zvláštne rúcho, aby aj vonkajškom,
svojim - ukázalo, že má vznešenejšie povolanie, ako iní, lebo posviackou
stalo sa sprostredkovateľom medzi Bohom a veriacimi.

Do 7. storočia kňazstvo nenosilo zvláštneho rúcha. Vtedy sa ger-
mánskym vlivom premenilo svetské rúcho, no u kňazstva sa staré klasické
rúcho i naďalej udržuje. Týmto nastal rozdiel medzi kňazským a svet-
ským rúchom. Dnes obecným rúchom kňazským je: talár (reverenda, ha-
•bltiižj, dlhé, až po päty siahajúce rúcho; pás, ktorým sa pripevňuje talár
gg. telo, a kňazský golier (collare). Svetskí kňazi nosia čierny, biskupi
fialový, kardináli šarlátový a pápež biely talár, rehoľníci nosia taláre
rozličných farieb.

(Omšové rúcho.)

Kňaz, keď ide k oltáru pred najvyššieho kráľa, z úcty

¹⁾ Z gréckeho: koimásfhaj — spočívať, spať. — ²⁾ Ján, 11, 25. —
³⁾ 1205, k. — ⁴⁾ 1210, k.

oblieka si slávnostné rúcho, a to pri sv. omši: -i. humerál, alebo náramenník. Je to štvoruhlová, krížikom ozdobená šatka z bieleho plátna so stužkami, ňou si za starodávna kňazi zahaľovali hlavu, aby pri omši neboli vyrušovanú Teraz však zahaľuje hlavu a plecia. Keďže hrdlo je symbolom skrotienia hlasu, liejLje „lebkou spasenia“) oproti útokom diabolským. 2. Alba je dlhé biele rúcho, rímska tunika, do akej dal Herodes obliecť Krista Pána. Alba je znakom nevinnosti, ktorú nadobúda duša posväcujúcou milosťou skrze krv Barámkovu.²⁾ Albu pripasuje si kňaz i. cingulumom,³⁾ aby ho pri chôdzi nehatila. Pás upomína na povrazy, ktorými vojaci pviazali Ježiša v getsemánskej zahrade. Cingulum je symbolom čistoty. Na ľavej ruke má kňaz 4. manipulus, náručník, bola to pôvodne plátená šatka na utieranie potu pri službách božích. Je znakom potu a práce, ktorou si zasluhujeme nebeskú radosť — Okolo hrdla a krížom na prsia kladie si kňaz 5. Jstólu, to' je dlhý širší pruh, a je znakom nesmrteľnosti, taktiež dôstojnosti a moci kňazskej. Preto ju užíva kňaz pri všetkých dôležitejších obradoch. Pápež, ako najvyšší kňaz v Cirkvi, nosí štólu aj okrem služieb božích. Štóra znamená i dôchodky, z ktorých kňazi žijú. Na všetky tieto rúcha položí sa 6. kázula ktorá pozakrýva prsia a chrbát. Rúcho toto bolo predtým asi do 13. storočia so všetkých strán zatvorené a len pre hlavu malo otvor. Ztadiaľ má aj meno: casula, t. j. čapka. No aby ruky kňaza byly uvoľnené, vystriehaly sa časom otvory a v 17. storočí dostala kázula dnešnú podobu. Znamená bremeno a jarmo Kristovo, ktoré je ľahké a sladké veriacim, ďalej, znamená lásku, ktorá prikrýva množstvo hriechov.³⁾ Pri svätých úkonoch hlavu svoju zakrýva si kňaz 7. biretom (kvadrát), štvorhrannou čiapkou, ktorá má 3 alebo 4 v jednom vrcholí končiace tirdá.⁴⁾ No pri modlitbách dľa slova apoštola⁴⁾, si kňaz hlavu vždy odokrýva.

(*Itič rúcha kňazské.*)

Mimo omše svätej užíva kňaz: 1. superpelíciu (cociet), skrátenu albu pri všetkých obradoch; 2. pluviál, plášť pri slávnostných príležitostiach. Pluviál bol predtým obyčajný plášť, ktorý kňaz užíval v daždivom počasí, odkiaľ má aj

1. Tes. S, 8. ') Zj. 7, 14. ³⁾ I. Petr. 4, 8. ⁴⁾ I. Kor. 11, 4.

meno (latinsky :_pluvia v-j dážď)- Na pluviale bola prišitá čiapka na zakrývanie^ hlavy.

Keď pri službách božích kňazovi aj iní klerici (jaheň, podjaheň) pomáhajú, nosia tito zvláštne rúcho, t. zv. dalmatiky. Meno majú od Dalmácie, lebo odtiaľ pochádzajú. Majú krátke, no široké rukávy, ktoré sú znakom štedrosti a lásky naproti chudobným. — Aj kostolník a pri službách božích obsluhujúce deti nosia zvláštne rúcho: kamže a superpelície. Tieto nás upomínajú, že v prvých časoch Cirkvi posluhovali pri službách bo-

Pluvial.

Dalmatika.

žich aspoň na nižšie rády posvätené osoby, ktoré nosily taláre, ako dnes klerici, a na to obliekali superpeliciu.

(Farba omšového rúcha.)

Do konca stredoveku nebolo predpisov ohľadom farby omšového rúcha. Od vtedy pri službách božích užíva Cirkev iba týchto päť farieb:

i. Zelena farba je farbou jara a tak znakom kresťanskej nádeje. Je základnou farbou Cirkvi, preto upotrebuje sa v ten deň,

na ktorý nepadá sviatok a ktorý nie je na pokánie ustanovený.

2. Červená farba je znakom ohňa a krvi a preto aj odznakom lásky a mučeníctva. Užíva sa na Turíce, keď Duch svätý v podobe ohnivých jazykov sostúpil na apoštolov, a na sviatky sv. apoštolov a ostatných sv. mučeníkov, ktorí vyliali svoju krv za Krista.

3. Biela farba je farbou svetla a odznakom slávy a radosti nebeskej, ďalej čistoty a nevinnosti. Upotrebuje sa na sviatky Pánove, bl. P. Márie, anjelov a svätých, ktorí nie sú mučeníci.

4. Fialová (belasá) farba podobá sa popolu, ktorým si ža starodavna kajuci hlavu posypali. Je teda farbou uponíženia a pokánia. Užíva sa v dňoch pôstnych.

5. Čierna farba je farbou noci a preto odznakom smrti. Upotrebuje sa vo Veľký piatok, keď Spasiteľ umrel na kríži, pri omši za mrtvých a pri pohreboch dospelých.

Kňaz nesmie užívať rozličných farieb dľa ľubovôle, ale fíiusí upotrebiť každý deň tú farbu, ktorú cirkevný kalendár číže direktórium predpisuje. — V čiernom tiež len vtedy môže sv. omšu slúžiť, keď to cirkevné predpisy, rubriky dovoľujú.

12. Odznaky biskupské a pápežské.

Biskup a pápež majú väčšiu moc, ako ostatní kňazi, a preto nosia ešte zvláštne rúcha a odznaky.

(Odznaky biskupské.)

Biskupi nosia tieto odznaky: 1. tuniku, to je dalmatike podobné hodvábne rúcho, ktoré si biskup pod kazulu oblieka: znamená úplnosť moci kňazskej; 2. pektorale, čiže náprsný kríž tento upomína biskupa na pomoc, ktorú mu poskytuje kríž proti úkladom diabla, ďalej na to, aby jemu sverený ľud tak miloval, ako ukrižovaný Spasiteľ, a keďže pektorale obsahuje ostatky svätých, upomína biskupa i na jitrpenie a víťazstvo svätých; 3. zlatý prsteň drahokamom ôzdobený'- je znakom zasnúbenia biskupa s diecezou; 4. rukavice upomínajú biskupa, aby obozretne spravoval cirkevné veci; 5. pastorale, to je skvostná pastierska palica, hore nakrivená, znamená spravujúcu moc a starostlivosť biskupovu; 6. infulu (mitra), biskupskú čiapku, znak vodcovskej

*Pastorale zo začiatku 16. st.,
poklad nitrianskej katedrály.*

dôstojnosti. Infula má na vrchu dva konce, čo znamená, že biskup musí byť zbehlý- V--oboch zákonoch, v Starom a v Novom; 7. hodvábné črievice, ktoré znamenajú kazateľstvo dľa slov sv. Pavla: „Stojte teda obutí na nohách do hotovosti evanjelia pokoja“ ;¹⁾ 8. gremiál, to je štvorhraná, skvostná šatka, ktorá sa pri slávnostnej sv. omši biskupovi kladie na nohy na pamiatku toho obrusu, ktorý v prvých časoch biskup mal prestretý na kolenách, keď odoberal obety od veriacich.

Odznaky tieto menujú sa jedným slovom — pontifikalia. Niektoré z nich majú právo nosiť i niektorí preláti, opáti a prepošti.

Okrem spomenutých šiat nosí biskup ešte: a) dlhšie fialové rúcho; kappa minor a b) rúcho*/. kože s bielou vlnou s prišíťým dlhým, červeným plášťom; kappa maior, v ktorom prichádza biskup pri najslávnostnejších priležitostiach do kostola.

(Arcibiskupské odznaky.)

Každý arcibiskup po svojom vymenovaní uchádzať sa musí v Ríme o pallium, ktoré je znakom arcibiskupskej moci.²⁾ Te to biela vlnená páska s čiernymi krížikmi, ktorú arcibiskup nosí okolo pliec, a konce ktorej visia mu na prsiach a na chrbte. Pallium zhotovujú mnišky z vlny bielych jahniat v deň sv. Agnešky (21. jan.) požehnaných. Vo vigiliu sv. apoštolov Petra a Pavla pápež posväti palliá a položí ich na oltár pri hrobe apoštolov. Na druhý deň odložia sa palliá na miesto, ore ne nad hrobom pripravené, odkiaľ ich pápež rozošle novomenovaným arcibiskupom. Pallium zhotovené z vlny bankovej spočíva na ramenách arcibiskupových, čo ho upomína, aby

Ef. 6, 15. ') 275 k.

svoju moc dľa príkladu Kristovho vykonával, ako dobrý pastier. Pápež aj niektorým biskupom dáva pallium. — Arcibiskup dostavší pallium, má právo v svojej provincii dať nosiť pred sebou kríž, ktorý

Pius XII. odchádza z bohoslužby.

ho upomína, že ^všetka jeho sláva je v kríži a kríž Kristov nosiť musí na vlastnom tele.

(Odznamy pápežské.)

Pápež je námestkom Težiša Krista na zemi, preto má aj odznaky tejto dôstojnosti zodpovedajúce, a to: trojnásobnú korunu čiže tiaru, ktorú nosí pápež iba na ceste k bohoslužbe a z bohoslužby, trojnásobný kríž, a prsteň, na ktorom je vyobrazený prvý pápež, sv. Peter, ako rúbár:

13. Kostolné nádoby a knihy

(Nádoby, potrebné pri omši sv.)

Pri službách božích už v Starom zákone IužívajS sa skvostné nádoby] slušné jetedy, aby, pri obeti Novéh^ 7ŠV>-na, kde sa Syn Boží Otcovi svojmu obetuje, upotrebovaly sa tiež zvláštne nádoby.

Pri omši sv. užívané nádoby sú:

1. Kalich na omšové víno. V ňom sa premení víno v krv Ježišovu, preto z účtivosti k prevelebnej Svätosti prikazuje Cirkev, aby aspoň horná časť kalicha bola buď zo zlata, buďto z pozláteného striebra, "alebo — keď je cirkevná obec chudobná — z iného pozláteného kovu. Za najstarších čias užívaly sa kalichy i z dreva a skla s ušami. Na utieranie kalicha užíva sa plátenej šatôčky: purifikatoria.

v

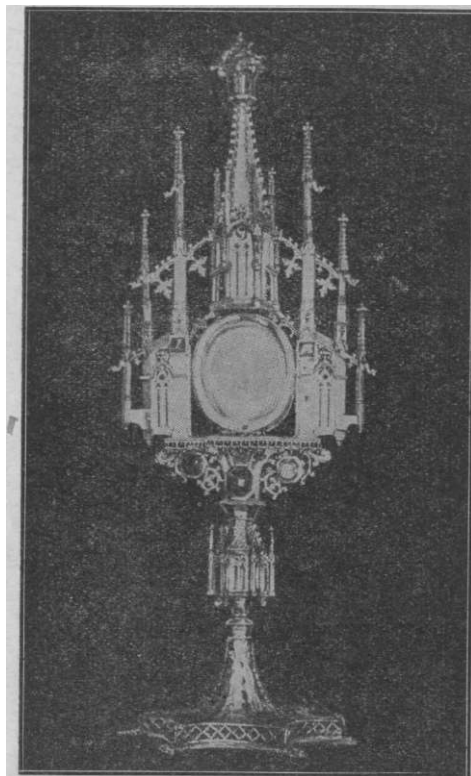
2. Patena, mištička na hostia, nad ktorou za starodávna kňaz lámal chlieb, a s ktorej veriacim dával prijímať. Patena tiež musí Dvĕ pozlátená. Na patenu sa kladie palla, štvoruhlová plátaná tablička, ktorou sa pri omši zakrýva kalich, aby hmyz alebo špina doň nepadla. Celý kalich sa zakryje velumom, štvoruhlovou šatkou z látky rúfha omšového, a to sa kladie burza, kapsička, tiež z látky omšového rúcha, do ktorej sa vloží korporale, složená šatka. Korporale sa pri omši sv. prestrela oltár, aby odpadajúce malé čiastočky sv. hostie na oltári nezostali a zneuctené neboli.

*Kalich slohu rokoko v katedrále
nitrianskej.*

Úcta k telu a krvi Krista Pána a tiež predpisy cirkevné vyžadujú, aby na koho je sverená, ich opatera, potom, aby pri omši sv. upotrebované plátané šatky pri prani sám kňaz prepral a len potom práčke odovzdal. Voda, po prani ostala, vylieť sa má do sacraia, do sv. studničky, ktorá býva za hlavným oltárom. Sem sa vylieva aj iná svätená voda, keď jej už nemožno upotrebiť.

) Z latinského slova corpus = telo; pretože sa dotýka tela Kristovho.

3. **Konvičky** (ampullae), na omšové víno a vodu; **tanier** na umývanie rúk.

Gotická monštrancia u františkánov

JLBratislavy

ktorej sa prevelebná Sviatosť pri sprievodoch nosí, alebo sa vyloží na tróne nad oltárom ku verejnej poklone.³⁾ Sviatosť (Oltárna a to veľká sv. hostia spočíval v monštrancii v malej nádobke podoby polmesiaca, zvanej lunula.⁴⁾ Najstaršie monštrancie mali podobu veže, od 18. storočia vyhotovujú sa v podobe slnka s lúčami. ~

(Iné nádoby kostolné.)

Okrem spomenutých nádob užívajú sa ešte tieto:

i. Ciborium¹⁾ (pyxis), kalich s pokrývkou, v ktorom držia sa malé sv. hostie (particulae) pre veľriaciach. Ciborium zahľuje sa kepienkou (velum).²⁾

Nemocným nosieva sa Sviatosť Oltárna v krabičke (pyxis capsula) z pozláteného kovu, ktorú kňaz vloží do zvláštnej kapsičky. —* Pri tabernáknlu, kde sa opatruje Sviatosť Oltárna, nachádzame nádoby zo skla, alebo z cínu, kde je čistá voda, aby si kňaz prsty svoje umyl, keď rozdával Sviatosť Oltárnu mimo sv. omše.

2. **Monštrancia** je skvostná nádoba v

ktorej sa prevelebná Sviatosť pri sprievodoch nosí, alebo sa

¹⁾ Z gréckeho slova: kibórion = pohár podobný kvetu kolokázie. — ²⁾ 1270. k. — ³⁾ Latinské slovo: monstrare = ukazovať. ⁴⁾ Latinský luna — mesiačik.

Kňaz berúe do rúk monštranciu, vezme na seba **velum**, dlhú, bielu, obyčajne hodvábnu šatku, ktorou zahaluje si ruky z úcty k Sviatosti oltárnej. Pri sprievodoch nesie kňaz prevelebnú Sviatosť pod **baldachýnom**, podnebíim.

3. **Nádoby na sv. oleje:** nádoba s písmenou „O“ na olej pre katechumenov (oleum catechumenorum). s „I“ na olej nemocných (ol. infirmorum) a s „C“ na krizmu (chrisma).

4. **Thuribulum** (kadidlo). na reťazkách visiaca nádoba na oheň na ktorý sa sype tymián, najmä keď je prevelebná Sviatosť vyložená na poklonu, aby vôňa dymu bola znakom skrúsenosti, ktorou sa modlitba naša čTvíha k nebesám. Tymián drži sa v **navikule** (loďka), v nádobe, podobnej lodičke.)

*Kniha evanjelií nitrianskej kapituly
zo 14. storočia.*

vuje; • d) **pontifikáte** pre biskupa; e) **evanjeliá**, kde sa **nachádzajú čítania a evanjeliá**, predpísané na každú nedeľu a sviatok.

Svätenica a kropáč na svätenú vodu.

(Knihy cirkevné.)

Pri službách Božích užívajú sa zvláštne knihy, a to: a) **omšová kniha** (missale), hrubá knižka, v ktorej sa nachodia omše sv., predpísané na každý deň cirkevného roku; b) **rituale**, menšia knižka, kde sú modlitby a ohrady, pri **vysluhovaní sviatostí a sväteníi potrebne**; c) **bre^viar** s modlitbami, ktoré **kňazstvo každodenne odba-**

’) Latinsky: navis — loď.

III.

O svätých úkonoch.

14. Obvyklé liturgické úkony.

Pri svätých obradoch často sa opakujú úkony hlbokého významu, najmä nasledujúce:

1. Pred Bohom, najvyšším Pánom našim stojíme, keďže i vynikajúcim ľuďom preukazujeme úctu tým, že pred nimi povstaneme a v ich prítomnosti v tomto stave zotrváme. — Ako osoby, ktoré prostredkujú medzi dvoma stránkami, abyčajne stoja, tak i kňaz, ako prostredkovateľ medzi Bohom a ľuďmi, tiež stojí pri omši sv., pri vysluhovaní sviatostí atď.

2. Kňaz na znak svojej hlbkej úcty pri oltári často robí poklony sklom hlavu, zohne telo, kľakne na jedno, alebo na obe kolena. Tieto poklony vyjadrujú úctu, ale sú aj znakom pokánia (pri Konfiteor). Pokľaknutie jednou nohou zavedené bolo až v 16. storočí. Kňaz pokľakne na obe kolena vtedy, keď je Sviatosť Oltárna na oltári vyložená? Pri mimoomšových modlitbách kľací kňaz i veriaci obyčajne na oboch koleno, v povedomí svojich hriechov, pretože sa i Spasiteľ pod farchou hriechov sveta na koleno modlil na hore Olivetskej. Ale v deň radosti — nedeľa, Veľká noc — myšlienka na hriechy ustupuje do pozadia, preto predpisuje Cirkev v tie dni stojačky sa modliť.

•[^]. Pri niektorých svätých úkonoch padá kňaz na ľavú stranu. Padanie na tvár znamenalo už v Starom zákone to najhlbšie sebauponíženie a vyjadrovalo tú najvrúcnejšiu zbožnosť — dnes je to zvykom na Veľký piatok, pri udeľovaní vyšších sviatostí, atď.

4. Cirkev predpisuje kňazovi, aby pri istých modlitbách pozdvihnúť oči. Duša, hľadajúca Boha, prirodzene pozera k nebesám. Týmto sa snadnejšie vmyslíme do prítomnosti Božej a docielime hlbšej vrúcnosti pri modlitbe.

5. Kňaz viackrát bije sa v prsia (pri Mea culpa - Nobis quoque peccatoribus . . .). Srdce je prameňom a sídlom hriechu, preto je bitie v prsia výrazom úprimného, verejného a ľútosti plného uznania našich hriechov.

6. Pri liturgických úkonoch je obvyklé umývanie rúk, čo dnes ma už len obrazný význam. Je symbolom vnútornej čistoty, ktorá musí zdobiť každého, kto sa k Bohu pri-

7. Kňaz mnohokrát uživa znaku sv. kríža, prežehnáva raz seba a veriacich, raz hostiu a kalich. Týmto vyznáva a) ze veri v najsv. Trojicu a vo vykúpenie naše na kríži. b) že prosby svoje v mene~LTkrižovaného vysíela k Bohu.

Kríž je strediskom kresťanskej viery, žriedlom milostí: kríž vyzýva kresťana, aby sa sam križoval.¹⁾ Preto sa prežehnávajú kresťania už od apoštolskej doby. Podľa Tertulliana: pri každom kroku, pri odchode, pri príchode, pred obliekaním, pri umývaní, keď zasvietime, keď sa položíme na odpočinok, slovom pri každom čine označíme si čely znakom sv. kríža. V liturgii má kríž nielen symbolický, význam — je často i zovnútorným znakom milosti, ktorým, bývame poznačení zväčša v sprievode zodpovedajúcich slov. Za časov sv. Augustína bol už kríž zovňajším vyznávaním

^{v'p'ry jOistovei}

Spôsob znamenať sa znakom sv. kríža nebol vždy jednotný. V prvých časoch kresťanstva znamenali si kresťania iba čelo jedným prstým, v 8. storočí aj rty, od 12. storočia už aj prsia. To je t. zv. malý kríž. Veľký čiže latinský kříž, u nás všeobecne užívaný, je neskoršieho pôvodu.

Od 8. storočia je zvykom spínať ruky pri modlitbe. Význam tejto obyčaje je veľmi hlboký. Spínáme ruky na znak toho, že povznášame dušu svoju k Bohu — ruky sú nečinne složené, a dôverujeme v zásluhy Krista na Tríži — palce sú skřížené.

t). Pri slávnostných bohoslužbách udeľuje kňaz požehnanie posluhujúcim **vkladáním rúk**. Tento spôsob pri udelení požehnanie bol vo zvyku už v Starom zákone,²⁾ kde to zobrazovalo i n^eaesenie hriechov a* kľiatby ihiMtn iiii obetné zviera boly tiež ruky vkladané. V^rt^om zákone vkladanie rúk je sakramentálnym znakom pri sviatostiach.

15. Reč pri svätých obradoch.

(Liturgické reči.)

O bohoslužobnej reči niet zákona božského. Kristus Pán pri poslednej večeri hovoril syro-palestínsky. Apoštolovia a ich učeníci, pretože v ríši rímskej, zvlášte v Ríme obecnými rečami' boly grécka a latinská, tieto užívali pri službách božích. Vierozvestovia, keď šli z Ríma

¹⁾ Mat. 10, 38. Gal. 2, 19. ²⁾ I. Mojž. 27, 36.

k rozličným národom hlásať učenie Kristovo, služby božie konávali tam tak ako doma, v reči latinskej" alebo gréckej. Na mnohých miestach sú tieto reči aj dnes bohoslužobnými rečami. Ale byly národy, ktoré používaly svoj jazyk pri bohoslužbe. Tak liturgická reč Rusov, Rusínov, Srbov a Bulharov-gréckeho obradu je staroslovenčina; u Slovanov glagolskô-latinského obradu v Horvatsku, v Dalmácii a v Istrii je sfavianska, v biskupstve Antivari (Čierna Hora) modernizovaná slavianska reč, t. zv. graždanka, Arméni majú staro-armensku, Syrcania syro-chaldejskú, Kopti v Egypte koptskú. Etiopi staro-etiofskú reč. Všetky tieto reči sú reči mrtvé, t. i. pospolitý ľud už nimi nevypráva. jedine u sjednotených Rumunov trp^Sv. Stolica rímska reč živú, od 17. storočia užívanú rumunčinu.

(Prečo sa užíva latinská reč.)

Pri hlavných službách božích užíva sa reč latinská¹⁾ preto, lebo:

1. je znakom jednoty v ^katolíckej Cirkvi: hocikam ideme, po celom svete, v každom katolíckom kostole vidíme a počujeme, že služby božie sa konajú jednako, a cítime, že všade sme v rodinnom kruhu. Veď katolíci po celom svete tvoria jednu veľkú rodinu, jedon celok — s jednou vierou a s jednou hlllavou, ktorou je Kristus.

2. Latinská reč, ktorá pochádza z Ríma, je hlásateľkou našej patričnosti k rímskej Cirkvi, ktorá je hlavou všetkých ostatných cirkví. V Ríme sídlil prvý pápež, sv. Peter a všetci jeho nástupcovia. „Kde Peter, tam Cirkev“, preto ani nie je viac v Cirkvi kresťansko-katolíckej, kto „národnú“ cirkev zakladá, alebo sa k nej pridruží. No kresťan-ikatolík smie a má milovať svoj národ väčšmi ako cudzí, lebo' je to zákon prírody, teda vôľa Stvoriteľova.

3. Je to reč prvých kresťanov, preto nás aj dnes naj* vernejšie poučuje o tom, v čo verili prví kresťania, lebo latinská reč už^ nie je živá, lež mrtvá, reč, ktorá nepodlieha žiadnym premenám. V živej reči často niektoré slová me- rná svoj smysel, preto je ľahšie udržať čistotu viery Kri- stovej v reči mŕtvej.

4. V jednej krajine, ba aj v jednej obci bývajú kato- líci rozličnej národnosti a reči. Medzi týmito povstaly by zvady, keby sa pri službách božích užíval niektorý živý" jazyk obyvateľov. Potom aj ľudia, ktorí si žiadajú pri omši

!) Nie klasická, ale zmodernizovaná reč obecná doby poklasickej.

svätej živý jazyk užívať, prišli by po uvedení jeho raz zo zvedavosti do kostola a zase by len vystali.

5. Latinskou rečou nabývajú služby božie dôstojnosti a vážnosti, lebo nie je rečou všedného života. Ku službám ľožíim oblečie si kňaz slávnostné šaty, slušné je teda, aby reč, ktorú pri bohoslužbe užíva, tiež nebola každodenná. Ved služby božie sú v prvom rade k sláve božej a pielen pa povznesenie ľudu.

Proti užívaniu latinskej reči do 13. storočia sa nik neohlásil, odvtedy postavili sa proti tomu rozliční kacíri, menovite katarí a valdenskí, neskôr husití a protestanti. Ich námietka, že latinskú reč Cirkev preto zaviedla, aby udržovala veriacich v nevedomosti o význame náboženských úkonov, je bezzákladná, lebo: a) Cirkev predpisuje kňazom, aby obrady a modlitby cirkevné vysvetľovali veriacim; b) je mnoho modlitebných kníh v každej živej reči, ktoré podávajú veriacim preklady modlitieb omšových. — Cirkev rýrn) 7P IptinaVú reč užíva, neopovrhne živými jazykmi, ved ich stále užíva pri kázni a pri iných pobožnostiach

A. Svätá omša.

16. Obeta svätej omše

(Obeta.)

Slovo „obetovať“ znamená: zrieknuť sa niečoho vzácneho pre iného. Tak chudobná vdova priniesla obetu, keď na chrám Boží dala posledné haliere.

Obetu konať je toľko, ako Bohu dať nejakú nám milú vec na znak, že ho uznávame za najvyššieho Pána svojho. "Vec, na obetu prinesená, býva zničená, alebo premenená. Obeta patrí výlučne Pánu Bohu, preto, keď sa inému (človek, zviera, socha) koná obeta, je to modlárstvom!

Obetu konať môžeme zo štvornásobného úmyslu aby sme Boha chválili¹ Zj² emu vďaky vzdávali, (3.³ od neho niečo prosili, (1⁴eho odprosovali čiže jemu za hriechy obetu smierenia priniesli.

Obeta je tak stará, ako pokolenie ľudské. Ved obetu konali už -Adam, Kain a Abel, Noe, Melchisedech, Abrahám, neskôr na rozkaz boží ľud židovský. Avšak všetky tieto obete Starého zákona byly len predobrazmi obete Nového zákona.

(Obeta Nového zákona.)

Najsvätejšiu obetu konal Ježiš Kristus, keď za nás obetoval sám seba na križi. Túto obetu križa obnovuje ustavične v svätej omši.

Obeta omše svätej je obeta Nového zákona, v ktorej Pán Ježiš Kristus nort spôsobmi chleba a vína obetuje sa svojmu Otcovi nebeskému

Obeta kríža a svätá omša je tá istá obeta, lebo aj vo svätej omši sám seba obetuje Pán Ježiš. Svätá omša liší sa od obety kríža len v tom, že Kristus Pán na kríži obetoval sa krvavým spôsobom, vo svätej omši však obetuje sa nekrvavým spôsobom.

(Ustanovenie omše sv.)

Kristus Pán obetu omše svätej ustanovil pri poslednej večeri, keď nad chlebom a vinom vyriekol slová: „Toto je moje telo, ktoré sa za vás dáva“ (v obetu) a „Toto je moja krv, ktorá bude vyliata za mnohých... To čiňte na moju pamiatku“.¹⁾ Kristus Pán týmito slovami dal moc apoštolom, aby omšu sv. slúžili. Moc táto prešla od apoštolov na biskupov a na kňazov. Preto moc konať obetu omše svätej majú iba kňazi.²⁾

Kristus Pán ustanovil omšu svätú na to, aby sme mali dokonalú obetu, aby sme ustavične a vždy účastní mohli byť tých milostí a zásluh, ktoré On svätou obetou kríža pre nás zaslúžil.

Sv. omša je najdokonalejšou obetou chvály, vďaky, prosby a smierenia.

Sv. omšu jedine Bohu obetujeme, avšak aj na svätých sa môžeme v nej rozpomenúť.

Milostí svätej omše účastní sú členovia Cirkvi, či živí, či mŕtvi, a to okrem kňaza v prvom rade tí, za ktorých obetuje sa omša svätá a ktorí omšu svätú pobožne slyšia. Podľa obyčaje, od Cirkvi prijatej a schválenej, smie každý kňaz, ktorý omšu sv. slúži, almužnu prijať³⁾

(Meno — omša.)

Slovo „omša“ pochádza z latinského slova: missa čiže missio poslanie. V prvých časoch totižto, keď sa už mala najsvätejšia obeta začať, katechumenov poslali von z kostola so slovami: missa est. Tak sa stalo, že časom sama obeta svätá, ktorá po rozpustení katechumenov nasledovala a pomenovala sa! missa. a toho slova vzniklo meno omše. svätej skoro vo všetkých rečiach: omša,⁴⁾ mša, ľa messe, Messe, mise atď.

(Počet a čas omše sv.)

V stredoveku slúžievali kňazi denne aj tri sv. omše.

¹⁾ Luk. 22., 19., Mar.k. 14, 24. ²⁾ 802. k. ³⁾ 824 k. ⁴⁾ Slováci menujú sv. omšu aj: svätenša, čo pochádza zo sv. — omša.

Od II. storočia dovolené boli iba dve omše sv. (binatio) a to tiež len v súrnych prípadoch. Dnes smie kňaz denne iba Páz" slúžiť sv. omšu, vjmúc, keď to biskup výslovne dovoľúT)

~
Ód 3- storočia slúži sa sv. omša zpravidla y ranných hodinách. Dnes možno započat silúžiť sv omšu inaižkôrjednu hodinu pred svitaním a najneskôr jednu hodinu popoludní.²⁾ Svitaním treba rozumieť čas, v ktorom ľudia dfa miestnych, zvykov obyčajne vstávajú.

(Druhy sv. omše.)

Omša sv. konať sa môže viacej a menej slávnostne. Dfa~spošöbu konania je: ffl' tichá, ^"spievaná a^3. slávnostná sv. omša.

(T. V tichej, čiže malej omši sv. kňaz všetko len číta. Tichá omša sv. všeobecne zavedená bola iba začiatkom stredoveku. Na Východe nie je rozšírená.

fž^lri spievanej omši sv. niektoré čiastky kňaz odspevuje a chór mu odpovedá. Dokiaľ boli miestnosti pre služby božie malé, postačil obyčajný ihlas kňaza. Keď sa budovaly väčšie chrámy, treba bolo pri bohoslužbách zvýšiť hlas a re^ citovať modlitby (recitatívny spev). Neskôr sa vyvinul dnešný spôsob spevu pri omši svätej.

(3.' Slávnostná je omša sv., keď pri konaní omše sv. viac cirkevných siláizobníkov posluhuje kňazovi. Z týchto jaheň spieva evanjelium a lte missa est, a podjaheň sv. čítanie. Pri slávnostnej omši sv. viackrát užíva sa kadidlo, ktOré upomína kňaza a ľudí, aby s obetou Kristovou spájali modlitby svoje, aby tieto sfa príjemná vona sa vznášalv k Bohu. Pred prijímaním kňaz obráti sa k iahňovi. vloží ruky svoje na ramená a hovorí: Pax tecum. pokoj s tebou. To sú slová, ktorými Ježiš po zmrtvýchvstani svojom učeníkov svojich pozdravil. „Pax" prevezmú od jahňa aj ostatní posluhujúci. Prví kresťania si jeden druhému pred prijímaním tiež želali pokoj a vzájomne sa pobožkali, čo bolo znakom bratstva a lásky.

17. Podstata a obrady omše svätej

(Podstata omše sv.)

Podstatou sv. omše je to, čo Kristus Pán pri poslednej^ tečeri_konal.. Kristus Pán (ff^obetoval chlieb a víno Otcovi

806. k. — ²⁾ 821. § 1.

nebeskému; (ŽT¹premenil to na sväté telo svoje a na svätú krv svoju; (XTaal prijímať učenikom svoim. Preto podstatné, čiže niavné čiastky omše sv. sú: (T.¹ obetovanie, premenenie a(3? j prijímanie.

Pred hlavnými čiastkami omše sv. konajú sa čiastky **prípravné** a po nich čiastky **záverečné**. Prípravná časť omše svätej nazvva sa i omšou katechumenov (missa catechumenorum), lebo na nej prítomní mohli byť aj katechumeni[^] ktorí sa na krst pripravovali, ale pokrstení ešte neboli., (F>statné časti omsP sv- nazývajú sa omšou veriacich (missa fidelium).

(Obrady omše sv.)

Pred ustanovením omše svätej Kristus Pán konal rozličné prípravy, (modlili sa, umyl apoštolom nohy atď.), preto i Cirkev mocou, jej od Krista Pána danou, časom pridala, k podstatným obradom omše sv. rozličné obrady, ktoré a) predstavujú veriacim vznešenosť omše svätej a b) povzbudzujú ich premýšľať o tajomstvach, ktoré sú v nich skre-té. Omša svätá je"totižto krátky obsah života Kristovho, pri ktorej deje sa to, čo Ježiš na zemi vykonal.

Obeta omše šv. koná sa v rečiach jednotlivých rítov, od Cirkvi schválených.¹⁾ Koná ju vysvätený kňaz. V prvých časoch len biskup slúžieval omšu sv. pri posluhe kňazstva, ktoré s biskupom spolu odriekalo modlitby.

Pri omši sv. okrem už spomenutých obradov opakujú sa ešte nasledujúce:

(1[^]Pri oltári kňaz hneď na ľavej strane, hneď-na pravej strane alebo uprostred oltára koná modlitby a obrady[^]omš. "syáte.L To nás upomína na Spasiteľa, ktorý neúnavne chodil dobro činiac 'a hlásajúc evanjelium, a ktorého pred jeho umučením vliekli od Annáša ku Kaifášovi, od Piláta k Herodesovi, hore na Kalvanu.

Ľavá a pravá strana v kostole berie sa dľa kňaza, keď sa k ľu- du obráti, preto l>ravou stranou je strana evanjelia a ľavou strana, kde sa číta epištola.

Kňaz viackrát bozkáva stred oltára, čo je znakom lásky ku Kristovi, ktorého križ sv. nám oltár predstavuje, a lásky ku svatým, ktorých pozostatky sú v oltárnom ka[^] mení uložené. Bozkávaním oltára dáva kňaz na javo, ze koná v spojení s nebeskými zástupmi najvyššiu obeť.

¹⁾ 819. k.

Bozkávajúc oltár kňaz viac rás obráti sa k veriacim, rozprestre ramená a hovorí: Dominus vobiscum, Pan buď s vami, na čo sa odpovie: „Et cum spiritu tuo, aj s tvojím duchom. Najkrajšie blahozellanie toto je vzaté zo sv. Písma. Tak pozdravil Boh svojich učeníkov a anjel bl. Pannu Máriu. Blahozellanie toto upomína nám slová Kristove: Bezo mňa nič nemôžete učiniť. — Rozprestrenie ramien znamená, že blahozellanie ide zo srdca, a že vyplnenie toho a vôbec každej žiadosti našej s neba očakávame.

(4[^] Kňaz viackrát rozprestierajúc ruky, pozdvihuje ich a hneď ich zasa spustí a spína, tak pri Glória, Credo, Sursum corda atď. Týmito pohybmi dáva výraz radostnému pozdvihnutiu srdca, zbožnej oddanosti a vrúcnej prosby k Najvyššiemu.

18. Prípravná časť omše svätej.

Prípravná časť omše svätej je na to, aby sa kňaz a prítomní veriaci pripravovali na hodné konanie a slyšanie omše svätej.

(Stupňové modlitby.)

Kňaz v sakristii obleče si omšové šaty, pričom rozjíma o umučení Kristovom. Potom vezme do rúk Kalich a ide k oltáru.¹⁾ Kňaz musí mať vždy miništranta, ktorý mu posluhuje a odpovedá. Keď niet mužského, môže aj ženská odpovedať, ale k oltáru pristúpiť nesmie.²⁾ Pred oltárom kňaz si kľakne, keď sa na ňom nachodí

Kňaz si oblieka omšové rucho.

Sviatosť Oltárna, indy sa len pokloní a položí kalich na oltár. Potom na znak svojej nehodnosti sostúpi od oltára a

¹⁾ Krásny a užitočný spôsob slyšania omše sv. je, keď si pri jednotlivých úkonoch udalosti umučenia Kristovho predstavujeme a o nich rozjíname. Tak, keď kňaz ide k oltáru, myslíme na Pána Ježiša, ako šiel s učeníkmi svojimi na horu Olivetskú. — ²⁾ 813. k.

pred stupňami striedavo s miništrantom, ktorý veriacich zastupuje, modlí sa¹⁾ žalm: **Judica me Deus** ... súd ma, ó Bože. Žalm tento vyslovuje túžbu Dávidovu po stánku Božom, aby aj kňaz tak túžil za najsvätejšou obetou a tiež upamätáva nás na žalmový spev prvých kresťanov, ktorým sa za prenasledovaní započínali v katakombách sväté úkony. Žalm tento, ako aj iné žailmy, zakľučujú sa chválospevom: Sláva Bohu... čo dodáva kresťanský ráz starozákonným piesňam.

Po žalme sa kňaz modlí vyznanie hriechov: **Konfiteor**, pri čom sa hlboko pokloní²⁾ na znak svojej ponížnosti

Konfiteor.

a lútosti a prosí o odpustenie. To isté činí aj miništrant v mene ľudu.

Modlitby stupňové koná kňaz akosi vzdialený od oltára, čo nám predstavuje ten čas, keď ľudia vzdialení od Boha túžbou a pokánim očakávali Mesiáša.

(Cvod.)

1) o modlitbe stupňovej kňaz vystupuje k oltáru. Bozká³⁾ kameň uprostred oltára na znak úcty kú svätým, ktorých pozostatky sú v ňom uložené, aby skrz ich prímluvu očistený bol od hriechu. Potom ide na ľavú stranu⁴⁾ a prežehnajúc sa, modlí sa **introitus**, t. j. úvod omše svätej. Úvod tento pozostáva a) zo slov svätého Písma, ktoré pripadajú na ten deň, b) z prvého veršu jedného žalmu, ktorý ľud celý prv spieval a c) z chválospevu. Od prvého slova úvodu dostaly niektoré nedele mená -voje, na pr. v pôste: Oculi, Laetare, Judica atď. Taktiež mša sv. za mŕtvých menuje sa: **Rekviem**, lebo začína sa týmito slovami: Requiem aeternam dona eis, Domine . ečné očlpo-

¹⁾ Tu si predstavujeme Ježiša, modliaceho sa y iňiirade Getsemanskej. — Ježiš padne na tvár a pod ľarchou ilíiechov celého sveta krvou sa potí. — ³⁾ Judáš bozkom zradil Ježižo. — ⁴⁾ Ježiša, chytiť a odvádzajú ho zo záhrady k Annášovi.

činitie daj im, Pane; ďalej omša sv., ktorá sa v advente pred východom slnka slúžievala: Rorate.

*

(*Kyrie.*)

Po úvode ide kňaz do prostred oltára a ešte raz túžobne prosí Boha o smilovanie, keď striedavo sa modlí s miništrantom 3 razy¹⁾ Kyrie eleison, Pane smiluj sa nad nami, k Bohu Otcu, 3 razy Christe eleison, Kriste smiluj sa nad nami, k Bohu Synu a znova 3 razy Kyrie eleison k Duchu svätému. Za starých časov spievalv sa celé litánie, ktorých pozostatkom je Kyrie.

(*Glória.*)

Na to kňaz, ako by vďaky vzdával za odpustenie hriechov, rozveselený v duchu svojim oslavuje Boha chválospevom, ktorý začína sa slovami: Glória in excelsis Deo, sláva Bohu na výsosti, ako to deväť chórov anjelských spievalo pri narodení Ježiša na nivách betlehenských. Glória je chválospev najsvätejšej Trojice, ktorý krásne vyjadruje ráz sv. omše, čo obety chvály a vďaky, prosby a smierenia.

Glória, ako chválospev, vynecháva sa v omši svätej v pôstnych dňoch, lebo vtedy nás Cirkev upozorňuje na pokánie, ďalej v omši sv. za mrtvých.

(*Kolekty.*)

Po Glória kňaz bozká oltár, obráti sa k veriacim²⁾ a pozdraví ich blahoželaním: Dominus vobiscum. Biskup na miesto toho hovorí: Pax vobis — Pokoj s vami! Potom ide³⁾ kňaz k omšovej knihe, výzve ľud k modlitbe, sporej s modlitbou Cirkvi slovom: Oremus, t. j. modlime sa, a modlí sa jednu alebo viac modlitieb, takzvané: kolekty, t. j. sobrané modlitby. V predošlých časoch odbavoval kňaz tieto modlitby spoločne s ľudom, neskôr však sobral (latinsky: colligere) žiadosti veriacich v jednu modlitbu a odbavil ju sám. Kolekty dokončujú sa slovami: Per Dominum nostrum Jesum Christum filium tuum, qui tecum vivit et regnat per omnia saecula saeculorum, skrze Ježiša Krista, Pána nášho, Syna tvojho, ktorý s tebou žije a panuje na

¹⁾ Peter tri razy zaprel Pána Ježiša, — *) Ježiš obracia sa k Petovi, aby ho pohnul k ľútosti nad hriechom, ktorý spáchal tým, že ²⁾aprel svojho Majstra. — *) Ježiša vedú pred Piláta a ho žalujú.

veky vekov. Na to odpovedá sa: **Amen**, čo znamená, nech sa stane! Týmto kňaz s veriacimi uznáva, že modlitby naše Pán Boh len vtedy v[^]s[^]l[^]si[^] keď sa v mene Težiša ko-
najú.¹⁾

(Epištola.)

Po kolklektách kňaz prečíta epištolu, t. i. čiasťku z listov apo-
štolských^T odkiaľ ma aj meno (latinsky epi-
štola — list), alebo zo
sv. Písma Starého zá-
kona. Toto je najstaršia časť omše katechumenov. Z počiatku čítali sv. Písmo — ako nasledovalo.

Epištola.

Neskôr boly vybrané
čiasťky, takzvané perikopy, hodiace sa pre jednotlivé sviatky, aby veriaci ľud Písmom sv. bol poučený o tom. sakým
úmyslom sa treba zúčastniť omše sv. Ku koncu odpovie miništrant: Deo gratias, vďaka Bohu za pravdy zjavené. Na to nasleduje graduale, t. j. stupňový spev. Voľakedy totižto na stupňoch stojací spevák s ľudom striedavo spieval jeden žalm a medzitým jaheň kľačiac na stupni oltára, modlil sa k Bohu, aby očistil ústa a srdce jeho, a tak sa stal hodným ohlasovať evanjelium.

(Evanjelium.)

Miništrant prenesie omšovú knihu na pravú stranu¹⁾, kde kňaz obrátiac sa trochu k ľudu pozdraví ho známym
blahoželaniern_a prečíta evanjelium, t. j. čiasťku zo života
alebo učenia Kristovho.

Knihu prenesie sa s ľavej strany na pravú, čo znamená, že Ježiš prv Židom hlásal evanjelium a potom, pretože títo ho nechceli prijať, bolo zanesené pohanom.

Pri začiatku evanjelia značí kňaz sv. krížom knihu, lebo nachádza sa v rtej to učenie, za ktoré Kristus na kríži umrel. — Potom značí kňaz sv. krížom čelo, ústa a prsia.

¹⁾ Ján 16, 23

roje na znak, že hotový je slová evanjelia v pamäti ucho-

Evanjelium.

vať, . ústami vyznať a
sílnou vôľou plniť aj v
nebezpečenstvách živo-
ta, Toto robia~ai veriaci.
ktorí pri čítaní evanjelia
stoja z úcty k slovu bo-
žiemu. Pri slávnostnej
omši sv. omšová kniha
drží sa medzi dvoma
sviecami na znak rado-
sti nad spasením, ktoré
nám pripravil Kristus,
ktorého predchádzalo
dvojaké svetlo zjavenia:
zákon a proroci. Kniha
sa okadí, lebo hlásateľ
evanjelia má byť život-
nou vôňou,²⁾ t. j. cnost-
ný. Ku koncu evanje-
bozká kňaz knihu.

Evanjelium je preto tak
uctené, lebo je najdôležitejšia čiastka sv. Písma.

V prvých časoch Cirkvi hneď po evanjeliu bola ikázeň, čo aj
dnes je zvykom v mnohých kostoloch. Častejšie však odbavuje sa
kázeň pred sv. omšou, alebo po nej.

(Credo.)

V najstarších dobách Cirkvi po evanjeliu vyzval jaheň
katechumenov, aby sa vzdialili. Ak nedôverovali niektorému,
musel mu ten ohlásiť heslo, t. j. vyznanie viery. Preto
aj dnes kňaz uprostred oltára³⁾ odrieka „Krédo“ a to
hneď po evanjeliu, aby tak vyznal, že všetko, čo obsahuje
evanjelium, pokladá za pravdu a verí. Krédo do liturgie
vzaté je iba od 6. storočia. No, odriekava sa len v **tých**
dňoch, ktoré nás zvlášť uparňätujú na jednotlivé tajom-
stvá alebo na šírenie viery. Také dni sú: nedela, sviatky
Pánove a P. Márie, anjelov, apoštolov a učiteľov, Márie
Magdalény, keďže ona prvá zvestovala apostolliom vzkrie-

) Ježiš pred Herodesom vysmievaný. — ²⁾ II. Kor. 2, 16. —

) Ježiš znovu u Piláta, ktorý chce ho oslobodiť, ale Židia ustavične
kričia: „Ukrižuj ho!“

senie Pánovo. Krédo pri mnohých omšiach sv. sa vynecháva.

Pri omši sv. kňaz odriekne **nicejsko-carhradské** vyznanie viery, ktoré je obširnejšie a preto dlhšie, ako t. zv. **apoštolské**. Okrem týchto má Cirkev ešte vyznanie viery sv. Atanáza a tridentsko-vatikánske.

19. Prvá hlavná čiastka omše svätej: obetovanie.

(Obetovanie.)

Prvá podstatná čiastka omše svätej začína sa vtedy, keď kňaz po Kréde odokryje kalich,¹⁾ a miništrant po prvý raz zacengá.

Kňaz najprv zdvihne na patene chlieb, zhotovený z čistej pšeničnej múky, t. j. hostiu, obetuje ju Bohu a položí na oltár.²⁾ Potom vezme kalich, naleje doň prirodzeného vína hroznového a niekoľko kvapôk vody, pozdvihne ho a tiež ho obetuje Bohu.³⁾ Hostiu a kalich položí kňaz na oltár so znamením kríža, lebo Kristus na kríži sa stal obeťou. U Židov bolo obyčajou do vína miešať vody, čo iste aj Kristus Pán zachoval.

Obetovanie.

Slúčenie vína a vody a) znamená spojenie dvoch prirodzeností Kristových, božskej (víno) a ľudskej (voda) v jednej hožskej osobe a b) upomína nás, aby sme sa tak spojili s Kristom, ako sa spojila voda s vínom. — Voda predstavíme národy, preto jej kňaz žehná, vínu všatc nežehná, lebo predstavuje Krista Pána. Víno a voda upomínajú nás aj na to, že z prebodnutého boku Kristovho tiekla krv a voda.

Hostia všeobecne užíva sa od 9. storočia. Predtým užívali okrúhle chleby, z ktorých odlomil kňaz toľko kús-

¹⁾ S Težiša strhnú rúcho. — ²⁾ Ježiš odovzdá telo svoje katom, "aby ho mučili. — ³⁾ Ježiša priväzujú k stĺpu a bičujú, krv jeho tečie potokom.

kov, koľko bolo potrebné. — Chlieb a víno sú symbolmi Krista Pána.¹⁾

Kňaz potom zakryje kalich²⁾ a hneď si umyje ruky,³⁾ čo označuje čistotu duševnú. V prvých časoch Cirkvi veriaci prinášali obety na oltár, z ktorých kňaz sám si vyvolil na obeť potrebné čiastky. Pri tom si však zašpinil ruky a preto umývanie rúk bolo potrebné. Dnes kňaz si len na pamiatku tejto obvyčajne umýva ruky. Umývanie rúk poníma sa i čo symbol čistoty duše, ktorá má ozdobovať kňaza a prítomných pri obeti.

Pozostalá čiastka obetí, ktoré boli prinesené na oltár, slúžia na udržovanie kňazstva, na podporovanie chudobných a na iné cirkevné ciele od 12. storočia. Dnes veriaci peňažnými darmi sa zúčastnia svätej obete, keď dávajú omšu sv. slúžif

(Tichá modlitba.)

Kňaz obráti sa k veriacim⁴⁾ a slovami: **Orate fratres**, modlite sa, bratia, vyzýva prítomných modliť sa, čo je teraz prepotrebné, lebo už sa blíži Spasiteľ. Potom odba-
vuje kňaz niektoré modlitby celkom potichu (odtiaľ meno: tiché modlitby), len posledné slová: per omnia saecula saeculorum — na vekv vekov, povie nahlas.

(Prefácia, Sanktus.)

Na to nasleduje krásna predmluva: **prefácia**, ktorá sa začína slovami: Opravdu hodné a správne je ... Je to slávnostná eucharistická hymna, úvod ku kánonu, v ktorej kňaz ďakuje Bohu za všetky jeho dobrodenia, oslavuje jeho velebnosť a prednesie zvláštnu prosbu. — Pred prefáciou vyzýva kňaz veriacich takto: **Sursum corda**, hore srdcia vaše. A zas: **Gratias agamus Domino Deo nostro**, ďakujme Pánu Bohu nášmu! — Ku koncu prefácie pripojuje sa chválospev: **Sanktus**, t. j. svätý, svätý, svätý Pán Boh zástupov; požehnaný, ktorý prichádza v mene Pána; hosanna na výsosti. Teraz miništrant zacengá druhý raz. Hlas zvončeka je znakom radostného jasotu, ktorým bol Kristov príchod do Jeruzalema prijatý.

Utešená melódia prefácie pochádza údajne od sv. Augustína.

^{r)} nej sa vyslovil slávny hudobný skladateľ Haydn, že by za ňu dal

*) Ján 6, 51. a 15, 1.

") Ježiša tñnirn korunujú. — ®) Pilát umýva si ruky a vyhlasuje Ježiša za nevinného. — *) Pilát predstavuje Ježiša zástupu, hovorí: ••Ajhľa člověk!" — ⁵⁾ Nad Ježišom vyneseny je výrok smrti.

všetky svoje diela. — Podľa rozličných sviatkov užívajú sa rozličné prefácie, melódia však u všetkých je rovnaká.

20. Druhá hlavná časť omše svätej: premenenie.

(Pomenovanie.)

Druhá hlavná časť omše svätej volá sa aj **tichou omšou**, lebo celá sa potichu odbavuje, aby všetci prítomní boli preniknutí hlbokou pobožnosťou.¹⁾ Volá sa aj **kánonom** (grécke slovo, znamená: pravidlo); je to modlitba, v ktorej sa nekrvavá obeta prevádza. Modlitby tejto časti ostali nepremenené od prvých čias Cirkvi a sú pri každej omši tie isté. Ďalej menuje sa **pozdvihovaním**, lebo sa v nej telo a krv Kristova pozdvihuje a ukazuje ľuďom, aby sa mu klaňali.

(Pred premenením.)

Najprv sa kňaz modlí za jednotu, pokoj a božské vedenie Cirkvi svätej, zvlášť však za pápeža a za biskupa i za všetkých veriacich, menovite za tých, za ktorých svätú omšu obetuje, a ktorí sú prítomní. To je **rozpomienka na živých** (commemoratio vivorum), ktorá označuje, že aj pri poslednej večeri Kristus modlil sa za celú Cirkev. Za tým vyzve kňaz Matku Božiu, sv. apoštolov a iných sv. a prosí o ich prímluvu. Potom skladá ruky na obetné dary, ako by skladal na ne hriechy sveta. Lebo Kristus, ktorý sa v omši sv. obetuje, je „Baránkom Božím, ktorý sníma hriechy sveta“. Na to kňaz žehná obetné dary a ministrant zacengá²⁾ tretí raz, aby upomínal ľud, že nasleduje najhlavnejšia časť omše svätej.

(Pri premenení.)

Kňaz pri svätej omši je iba zástupcom Kristovým, preto akoby božskému Veľkňazovi požičal úmysel a zovňajšie slová, robí a hovorí to, čo pri poslednej večeri Kristus robil a hovoril: vezme chlieb do rúk, pozdvihne oči svoje do neba, vďaky vzdáva, potom žehná chlieb a vyriekne nad ním slová Kristove: „Toto je telo moje“. Na to sa hneď pokloní pred Sviatosťou Oltárnou a pozdvihuje³⁾ ju nad svoju hlavu, aby aj veriaci vzdávali poklonu Ježi-

¹⁾ Ježiš ako tichý baránok nosí kríž a plačúce ženy napomína, aby samy nad sebou plakaly. — ²⁾ Ježiša klincami pribíjajú na kríž. — ³⁾ Ježiša, na kríži pribitého, s krížom pozdvihujú.

šovi Kristovi. Toto je **pozdvihovanie** a je znakom povýšenia Krista na kríži. Potom kňaz do ruky bere kalich s vínom a hovorí: „Toto je kalich krvi mojej, novej a večnej úmluvy, tajomstvom viery, ktorá za vás a za mno-

Pozdvihovanie.

hých vyliata bude na odpustenie hriechov." Hned aj kalich pozdvihuje¹⁾ k poklone. Pri pozdvihovaní miništrant viackrát cengá, organ o-nemie hrať, aby **sme** sa Sviatosti Oltárnej s naj-vrúcnejšou pobožnosťou klaňali.

(Po premenení.)

Po pozdvihovaní kňaz prosí Boha, aby obeť svätú milostivé prijať ráčil, potom **v rozpo-**
mienke na mŕtvych²⁾ modlí sa za všetkých zomrelých a zvlášť za tých, za ktorých omšu

sv. obetuje. **Nám hriešnikom tiež** (nobis quoque peccatoribus) prosí od Boha milosrdenstvo, pr' čom udre sa v prsia na znak ľútosti. Počas modlitieb robí ikňaz najprv 3 a potom 5 krížov nad obetnými darmi. Znaky kríža nás upomínajú, že najsv. Trojka obeťou kríža bola najväčšmi uctená. Modlitby a s nimi kánon dokončí kňaz stovami: per omnia saecula saeculorum, na veky vekov, na čo odpovie miništrant: Amen.

21. Tretia hlavná čiastka omše sv.: prijímanie.

(Otčenáš.)

Po kánone nasleduje modlitba Pána: **Otčenáš** (Páter noster).³⁾ Je to vzor a pravidlo pravej modlitby a preto i dobrá príprava na sv. prijímanie, lebo obsažené sú v nej všetky naše potreby duševné a telesné. Otčenáš so 7 prosbami upomína nás na 7 slov Kristových na kríži. Siedmu

¹⁾ Ježiš na kríži prelieva sv. krv. — ²⁾ Ježiš sľubuje raj lotrovi.
~ ~ ³⁾ Ježiš odporúča matku svoju učeníkovi sv. Jánovi

prosbu: ale zbav nás od zlého (sed libera nos a malo) vysloví miništrant, čo znamená, že sa vtedy aj ľud má pomodliť Otčenáš. — Potom odkryje kňaz kalich a zlomí¹⁾ nad ním sv. hostiu, ako aj Kristus lámal chlieb pri poslednej večeri a dával z neho apoštolom. Prví kresťania tiež tak prijímali, že sa im z jednej veľkej hostie lámalo, preto prijímanie volalo sa **lámaním chleba**. Lámaním sv. hostie predstavuje sa nám smrť Kristova, pri ktorej sa duša s telom rozlúčila. — Z jednej polovice sv. hostie kňaz odlomí čiastočku a hovorí: Pax Domini sit semper vobiscum, pokoj Pánov nech je vždy s vami. Potom vpustí²⁾ ju do kalicha. Koná sa to a) na pamiatku toho, že prví kresťania si namáčali chlieb do vína, a b) na znamenie, že Kristus Pán pod obidvoma spôsobmi prítomný je celý a nerozdelený a c) krv a duša Pánova sa pri vzkriesení znova spojila s telom, ktoré spočívalo v hrobe.

(*Agnus Dei.*)

Potom kňaz bje sa v prsia³⁾ a tri razy hovorí: „Baránok Boží (latinsky: Agnus Dei), ktorý snímaš hriechy sveta, smiluj sa nad nami“, a na tretí raz: udeľ nám

Pane, nie som hoden ...

pokoja duše, aby sme hodne pristúpili k oltáru. Nasledujúcimi modlitbami pripravuje sa kňaz Dezprostredne ku svätému prijímaniu. Za starých čias lámanie chleba trvalo dlhší čas, ktorý bol použitý k liturgickému spevu.

(*Prijímame.*)

Kňaz pripravený ku sv. prijímaniu pokloní sa, vezme sv. hostiu do ruky, bje sa tri razy v prsia, slovami stotníka z Kafarnaumu vyznáva svoju nehodnosť a dô-

¹⁾ Ježiš umiera na kríži. — ²⁾ Ježiš vstupuje do predpekli.^ — ³⁾ Na Kalvárii prítomný ľud trasúc sa, bil sa v prsia.

ku môjho, ale riekni len slovo a uzdravená bude duša moja.'
Miništrant teraz zacengá štvrtý raz, aby prítomní vzbudili
v sebe vieru v Krista a ľútost'jnad hriechami svojimi. —
Na to kňaz prijíma telo¹⁾ a krv Krista Pána a za ním prijí-
majú často aj veriaci. Kto z prítomných k sv. prijímaniu
pristúpiť nemôže, má tak urobiť aspoň duchovným spô-
sobom. Sv. prijímanie predstavuje nám polozenie Krist?
Pána do hrobu.

(Po prijímaní.)

Kňaz rozjíma za chvíľu o veľkej milosti, že Boh sám
vstúpil do srdca jeho, a ďakuje Bohu za ňu. Potom z úcti-
vosti k najsv. Sviatosti opláčne vínom a vodou prsty i ka-
lich, aby niektoré partikule tam nezostaly, potom složí ka-
lich tak, ako ho k oltáru priniesol.

22. Záverečná čiastka omše svätej.

(Modlitby po prijímaní. >

Po složení kalicha ide kňaz na ľavú stranu²⁾ a odba-
vuje modlitby³⁾, a to: i. takzvané prijímanie (**communio**)
ostatok zo spevu starých čias, keď ľud spieval, celý žalm;
2. modlitby po prijímaní, zvané **postcommunio**, ktorých je
zavše toľko, koľko bolo kolekt.

(Ite, missa est. >

Potom obráti sa kňaz k ľudu a po blahoželaní⁴⁾ hovorí
Ite, **missa est**, idte, omša svätá je dokončená. Týmito slo-
vami prepúšťa sa ľud z kostola. — Keď kňaz vo fialovom
rúchu slúži omšu sv., miesto toho hovorí: **Benedica-
mus Domino**, chváľme Pána! Obyčaj táto pochádza od-
tiaľ, že za starých časov v dňoch pokánia veriaci nerozišli
sa hneď po sv. omši, ale spoiu ostali ešte dlho a sa modlie-
vali. Preto ich jaheň oslovil, aby sa ešte nerozišli. V zá-
dušných (**čiernych**) omšiach namiesto: Ite, missa est, kňaz
hovorí: **Requiescant in pace**, nech odpočívajú v pokoji,
v čom je vyjadrená prosba, áby v prvom rade zomrelí stali
sa účastnými ovocia sv. omše.

¹⁾ Telo Ježišovo snímajú s kríža a pochovávajú. — ²⁾ Ježiš
vstáva z mŕtvych. — ³⁾ Ježiš po svojom vzkriesení ešte 40 dní vy-
učuje apoštolov. — ⁴⁾ Ježiš po zmŕtvychvstaní zjavuje sa apoštolom
a pozdravuje ich: Pokoj vám!

Požehnanie.

(Požehnanie.)

Hneď obráti sa kňaz k oltáru, prosi Boha o hojné požehnanie a zaraz ho dáva ľudu slovami: Žehnaj vás všemohúci Boh: Otec, Syn a Duch svätý.¹⁾ Požehnanie má prítomným znova zaistiť účinky obety omše ,sv. V zádušných omšiach požehnanie vystane na znak toho, že, tu ovocie obety omše sv. patri v prvom rade zomrelým dušičkám.

(sPosledné evanjelium.)

Na konci omše sv. odrieka kňaz posledné evanjelium,²⁾ najnovšiu to čiastku sv. omše. To je obyčajne začiatok evanjelia sv. Jána, kde je rozpomienka na vtelenie Syna Božieho, ktorý plný milosti a pravdy prebýval medzi nami na oltári a najužšie sa spojili s nami vo sv. prijímaní. Z úcty k tomuto tajomstvu pokľakne kňaz pri slovách: A Slovo telom sa stalo a prebývalo medzi nami. Po evanjeliu v mene ľudu miništrant hovorí: Deo gratias, vďaka Bohu, t. j. za milosti, ktoré sme pri omši sv. dostali.

Po tichej omši kňaz kľakne si na stupne oltára a striedavo s ľuďom modlí sa za obrátenie hriešnikov a za povýšenie Cirkvi si atej, ako to pápež Lev XIII. predpísal.

(Libera.)

Po spievanej omši svätej za mrtvých niekedy konajú sa zvláštne obrady. Kňaz skončil omšu svätú, složí kazulu, vezme na seba pluvial a pristúpi k rakvi, ktorá pred oltárom stojí a označuje rakev mrtvého. Chór najprv zaspieva pieseň: **Libera me Domine**, oslobod' ma, Pane; ztadiaľ meno: Libera. Potom kňaz sa pomodlí za mrtvého, pokropí a okadí rakev. Za starých čias totižto rakev mrtvého pri-

¹⁾ Ježiš, žetnajúc apoštolov, vstúpi na nebesá. — ²⁾ Ježiš poslal s neba Ducha sv.

nášali do kostola, ba nad rakvou mučeníkov aj omša sv. sa konávala.

B. Sviatosti.

23. O sviatostiach vôbec.

(Pojení sviatostí.)

Sviatosti sú od Krista Pána ustanovené viditeľné znaky, ktorými nám Boh dáva, alebo v nás rozmnožuje milosť posväcujúcu a spolu poskytuje nám aj rozličné pomocné milosti.

Kristus Pán ustanovil sedem sviatostí; tieto sú: 1. krst. 2. birmovanie, 3. Sviatosť Oltárna, 4. pokánie, 5. posledné pomazanie, 6. posvätenie kňazova, 7. stav manželský.

(Potreba sviatostí.)

Rozličné sú potreby človeka, v ktorých pomoc božskú potrebuje. Potrebám týmto úplne zodpovedá 7 sviatostí. Sme v hriechu zrodení, od ktorého očistí nás krst sv.; sme ustavične pokušeniam vystavení, v boji proti nim posilňuje nás birmovanie; pokrmom duše našej je Sviatosť oltárna; od nemoci duševných, od hriechov oslobodí nás pokánie; v ostatnom boji za spasenie naše pomáha nám sväté pomazanie; tým, ktorí udržujú pokolenie ľudské, dodáva sily na konanie povinností stav manželský; konečne, aby bol, kto sviatosti tieto vysluhuje, je ustanovené posvätenie kňazstva.

(Triedenie sviatostí.)

Krst a pokánie nazývame sviatosťami mrtvých, lebo tieto môžu prijať aj tí, ktorých duša je mrtvá. Ostatné nazývame sviatosťami živých, lebo tieto prijať môžeme len vtedy, keď duša naša žije, to jest, keď nemáme smrteľného hriechu, ale sme v stave milosti posväcujúcej. Sviatosti živých rozmnožujú v nás milosť posväcujúcu. Kto vie, že má smrteľný hriech na duši a v takomto nehodnom stave predsa Prijíma sviatosti živých, ten pácha svätokrádež.

Sviatosť krstu, birmovania a posvätenia kňazstva, ktoré nesmazateľný znak (charakter) vtlačujú duši človeka, slobodno prijať len raz; ostatné štyri sviatosti slobodno prijať aj viac ráz.

(Obrady pri sviatostiach.)

Pri vysluhovaní sviatosti komajú sa rozličné obrady. Obrady tieto sú buď podstatné, buď nepodstatné. **Podstat-**

né obrady sú, ktoré nemožno nikdy zmeniť, ak má byť sviatosť platná; **nepodstatné** sú, ktoré v páde súrnejšej potreby sa môžu aj vynechať a sviatosť i tak je platne udelená. Avšak mimo potreby kňazovi „načim presne vykonať obrady, ktoré sú v obradných knihách, Cirkvou schválených.“¹⁾,

Všetky obrady sviatostí, podstatné a nepodstatné, sú zrkadlom' v ktorom vidieť, čo sa deje pri ich konaní **V duši** človeka.

Sväté oleje, ktoré sa pri vysluhovaní sviatostí užívajú, musia byť vo Veľký štvrtok biskupom posvätené.²⁾

24. O sviatosti krstu.

(Pojem krstu.)

Krst je dverami a základom sviatostí a preto každému potrebný ku spaseniu.³⁾ Kto teda nie je pokrstený, a) inú sviatosť platne prijať a b) spasený byť nemôže <

(čink3' krstu.)

Pri krste a) očisťuje sa človek od dedičného hriechu a od všetkých iných, pred krstom spáchaných hriechov, b) odpúšťa sa mu trest večný a tresty časné, c) dostane posväcujúcu milosť a d) stane sa členom Cirkvi. Takto sa človek znova zrodí.

*i k • «
(Ush^venic krstu.)*

Kristus Pán vtedy ustanovil sviatosť krstu, keď⁴⁾ apoštolom: „Daná je mi všetka moc na nebi i na zemi; idte teda, učte všetky národy a krstite **ich: V mene Otca i Syna i Ducha svätého..**)

(Vysluhovatel krstu.)

Keď kresťanstvo bolo rozšírené, zväčša ešte len po mestách, sviatosť krstu vysluhoval biskup pri pomoci svojich kňazov. Vývinom dedinských fár aj kňazi mohli krstiť. Dospelých krstí i biskup, alebo iný poverený kňaz. U detí riadnym vysluhovateľV krsiu je vysvätený kňaz⁵⁾, a to príslušný farár; mimoriadnym ja!„... Nvšak v nebezpečí života môže krstiť ktokoľvek;⁶⁾ načim mu len t-bnať k platnosti predpísané obrady a mať úmysel: roW to, čo l ik<W robi.

K platnosti krstu potrebné jp, abyls.) krstenec bo<p >lia!> ; ravou a prírodnou vodou a b) medzitým odrieknuté boly si . ' Kri-

¹⁾ 733. k. — 734. k 1. §. — ³⁾ 737. k. 1. §. — . úat. 28., 19. — ^{•)} 738-. k. líj §. — ^{')} 741. k. — ^{')}742. a 759. 1*

stom ustanovené¹⁾. Keď možno — a pri krste, ktorý kňaz vysluhuje²⁾, vždy — posvätená krstná voda sa má užívať. Abv nemluvniatka bez krstu neumrely, treba ich čím skôr pokrstiť³⁾. Krst dospelých má sa konať dľa možnosti buďto na Veľkú noc, alebo na Turíce — vtedy krstievali za starých čias

(Krstní rodičia.)

Dľa prastarej obyčaje Cirkvi nemá sa pokrstiť, kto nemá krstného rodiča, ak možno takéto dostať. Za krstného rodiča povolajú sa má jedon, najviac ale jedon a jediná⁴⁾, a to len dobrý katolík, alebo katolíčka. Krstný rodič vstupuje s krstencom do duchovného príbuzenstva⁵⁾. Povinnosťou krstných rodičov bolo, ručiť za čisté úmysle krstenca, podporovať Cirkev v náboženskej a mravnej výchove týčliže a pri krste niektoré úkony vykonať. Dnes cirkevný zákonník predpisuje „ustavične a pilne sa starať o duchovné dieťa, aby sa ono cez celý život svoj takým dokázalo ,ako to krstní rodičia slávnostne slúbili, že bude“⁶⁾

(Obrady pred sv. krstom.)

Krstní rodičia prinesú nemluvniatko ku dverám kostolným, čo znamená, že dieťa ešte nie je kresťanom. Tu sa kňaz spýta na meno dieťaťa. Krstní rodičia povedia meno niektorého' svätého, ktorého príklad krstenc má nasledovať cez celý život a pod ochranu ktorého sa má utiekať.

Potom kňaz opytuje sa dieťaťa, či sa odrieka satanáša, pýchv a skutkov jeho, ďalej, či verí v Boha Otca, Syna a Ducha svätého? Na to v mene nemluvniatka krstní rodičia odpovedajú: odriekam — verím. Dvojnásobný sľub tento nazýva sa **krstným sľubom**, ktorý pokrstení majú obnoviť, keď dosiahnu rozumu, zvtliášte však pred prvým sv. prijímaním.

Za tým kňaz trikrát dýchne na dieťa, aby ho zlý duch opustil a miesto svoje prepustil Duchu svätému. Aj Ježiš dýchnutím udelil apoštolom svojim Ducha svätého. Kňaz dýchne na dieťa tri razy k úcte najsvätejšej Trojice, v rne-⁷⁾ ktorej bude pokrstené.

Potom značí kňaz dieťa znakom kríža na čele a na Prsiach, aby mu znak Ukrižovaného bol slávnym znakom, za ktorý sa nebude hanbiť a ktorý ustavične bude nosiť

¹⁾ 737. k. — ²⁾ 757. k. 1. §. — ³⁾ 770. k. — ⁴⁾ 762. k. — ⁵⁾ 764. k. — ⁶⁾ 768. k. — ⁷⁾ 769. k.

v srdci. Hneď potom položí kňaz ruku na hlavu nemluvniatka, čím porúča ho pod zvláštnu ochranu Božiu.

Xa to kňaz položí do úst dieťaťa máličko soli. Jako totižto soľ udržiava mäso od hniloby, tak nás udržuje milosť Božia, múdrosť nebeská, v sv. krste prijatá, od duševnej skazy, od hriechu.

Po modlitbách kňaza a krstných rodičov a po prečítaní sv. evanjelia a požehnaní dieťok, kňaz urobí z popola blato a pomaže ním uši a nos nemluvniatka, pri čom hovorí:

Svätý krst.

Effeta, t. j. otvor sa. Ježiš takto uzdravil hluchonemého. Ani pokrstený nemá byť hluchým, keď čuje hlas Boží.

(Pri sv. krste.)

Kňaz podá krstencovi štólu a uvedie ho do kostola ku krsťiteľnici. Tu ho maže olejom katechumenov na prsiach a na pleci, aby krstenec obšiahol život večný. Milosť Božia má ho posilniť tak, ako kedysi tí, čo sa zúčastňovali do-

stihov a zápasov, údy svoje si posilňovali dliejom.

^a to krstenec (zaňho krstný rodič) opakuje krstný sľub a kňaz hneď sa ho pýta: Či chceš sa dať pokrstiť? A krstní rodičia prisvedčuju.

Teraz začína sa podstatný obrad sv. krstu. Kňaz vezme svätenú vodu, v podobe kríža **poleje trikrát hlavu krstenca** a súčasne hovorí slová, Kristom ustanovené: (Meno) **ja ťa krstím v mene Otca (f) i Syna (f) i Ducha svätého (f)**. Krst platne vysluhuje sa nielen polievaním vodou, lež aj ponorením aletfó pokropením.¹⁾ Za starých čias zväčša ponorením vysluhovali sviatosť krstu. Tohoto spôsobu však dnes sa už neužíva. Troje polievanie je symbolom viery v najsv. Trojicu, polievanie v podobe kríža viery v smrť Ježiša na kríži, príčiny to milosti sv. krstu.

¹⁾ 758. k.

(Po sv. krste.)

Krstenec stal sa kresťanom, t. j. pomazaným a tak už prisilúcha Kristu, ktorý je najvyšším kňazom a kráľom, preto maže kňaz pokrsteného **krizmou** spasenia, aby život večný obsiahol.

Hneď dáva kňaz pokrstenému **biele rúcho** (košielku), odznak čistoty duše, ktoré upomína pokrsteného, aby nevinnosť, ktorú pri krste dostal, zachoval, kým nepríde večný sudca Kristus.

Potom podáva kňaz pokrstenému **horiacu sviecu**, ktorá je znakom osvietenia Ducha Svätého. Pokrstený má teda žiť, ako Kristus prikázal, lebo dŤa podobenstva len tí budú pripustení na svadbu, ktorí čakajú Pána s horiacou sviecou a jej zhasnúť nedajú, t. j. ktorí sú vždy prichystaní na smrť, len tí budú spasení.

Konečne prepúšťa kňaz pokrsteného slovami: Choď v pokoji a Pán nech je s tebou.

Dospelí hneď po krste majú slyšať sv. omšu a pristúpiť ku svätému prijímaniu.¹⁾

Dospelí už od prvých časov pred udelením sv. krstu dostávajú poučenie o kresťanskom náboženstve (Katechumenát).

S predpísanými obradmi udelený krst nazýva sa **slávnostným**, ináč **súkromným krstom**.¹⁾

Po sv. krste pokrsteného načim zapísať do knihy pokrstených.³⁾

25. O sviatosti birmovania.

(Pojem *birmovania*.)

Birmovanie je sviatosť, v ktorej Duch svätý pokrsteného človeka posilňuje, aby vieru svoju stále vyznával a podľa nej žil. Slovo „birmovanie“ (od latinského: firmare) znamená toľko, ako posilnenie. „Sviatosť birmovania sa prisluguje: a) vkladáním ruky, b) spolu s mazaním krizmou na čele a c) slovami, Cirkvou predpísanými.“⁴⁾ Krizma musí byť vždy od biskupa posvätená.⁵⁾ A je to s balzomom miešaný drevený olej. Balzam chráni pred porušením a má ľubeznú vôňu, olej však posilňuje a robí hladkým, čo je drsnaté.⁶⁾ Preto **balzam** znamená, že sviatosť birmovania chráni dušu od poškrvnenia hriechom a naplní nás Ľubovôňou rozličných ctností, **olej** však, že nás robí hladkými, t. j. rozmnoží v nás lásku a posilňuje našu vôľu.

¹⁾ 753. k. 2. §. — ⇒ 737. k. 2. §. — ¹⁾ 777. k. 1. §. — < 780. k. — ¹⁾ 781. k.

(Ustanovenie birmovania.)

Sviatosť birmovania ustanovil Kristus. Tomuto učí Cirkev dľa sv. Písma¹⁾, v ktorom čítame: „Keď apoštolovia počuli, že Samaria prijala slovo božie, poslali k nim Petra a Jána, ktorí, keď ta prišli, modlili sa za nich, aby mohli prijať Ducha svätého: lebo ešte na žiadneho z nich nesostúpil, pretože len pokrstení boli v mene Pána Ježiša. Vtedy vkladali ruky na nich a oni prijali Ducha Svätého.“ Apoštolovia teda vysluhovali sviatosť birmovania, rozdielnu od sviatosti krstu. Pre túto príčinu, a aj preto, že touto sviatosťou dáva sa veriacim milosť Božia, učí Cirkev, že sviatosť birmovania ustanovil Kristus Pán.

(Vysluhovateľ birmovania.)

Riadnym vysluhovateľom birmovania je biskup, mimoriadnym aj iný kňaz, keď je na to splnomocnený,²⁾ na pr.: grécki kňazi, niektorí opáti, misionári atď.

Sviatosť birmovania sluší vysluhovať akolo svätodušných sviatkov,³⁾ lebo vtedy sostúpil Duch sv. na apoštolov.

(Birmovný rodič.)

Dľa prastarej obyčaje Cirkvi, ako ku krstu, tak aj k birmovaniu volať sa má birmovný rodič. Ak takého nedostať, môže sa birmovanie i bez neho vysluhovať.⁴⁾ Medzi birmovaným a birmovným rodičom aj z birmovania vznikne duchovné príbuzenstvo. Povinnosťou birmovného rodiča je, ustavične starať sa o kresťanskú výchovu birmovaného.“)

(Pred birmovaním.)

Birmovanci pred birmovaním dostávajú dôkladné poučenie o sviatosti, idú ku sv. spovedi a prijímaniu. Bezprostredne pred birmovkou sľubujú Bohu, že ako praví katolíci chcú žiť a zomrieť. Apoštolovia sa viac dní pripravovali na prijatie 7 darov Ducha sv. na Turíce, tak aj birmovanec modlitbou a túžbou za Duchom sv. (Príď, Duchu svätý!) sa chystá na hodné prijatie milostí Ducha svätého.

(Obrady pri sv. birmovaní.)

Na birmovku každý prinesie birmovný list od toho duchovného, ktorý ho na sviatosť pripravoval. Na

¹⁾ Sk. ap. 8, 14., 17. — ²⁾ 782. k. — ³⁾ 790. k. — ⁴⁾ 793. k. — *) 797. k.

lístku, ktorý sa má pri birmovaní ukázať biskupovi, stojí meno niektorého svätého, takzvané **birmovné meno**, aby birmovanec mal ešte jeden vzor a prímluvcu v nebi.

Sväté birmovanie.

Pri počiatku birmovky biskup vystre ruky nad všetkými birmovancami a prosí Ducha svätého, aby im dal svojich 7 darov.

Potom pristúpi k jednotlivým birmovancom: a) **vloží ruku na hlavu** birmovanca, prijmúc ho do vlastníctva Ukrižovaného; b) súčasne ho **maže** palcom **na čele** v podobe sv. kríža krizmou, aby sa za vieru svoju nikdy nehanbil, ale aby

ju všade smelo vyznával; a c) hovorí: **Značím ťa znakom kríža a posilňujem ťa krizmou spasenia v mene Otca i Syna i Ducha sv. Amen.**

Pri birmovaní biskup slabo uderí birmovanca na líce. Obrad tento užíva sa od 13. storočia a je vzatý z ritu požehnania vojaka. Vojak úderom bol vyzvaný k bedlivosti v boji za Krista. I birmovanci, ako Kristovi bojovníci, úderom sa vyzývajú k bedlivosti výboji a tiež sa upomínajú, aby za vieru i nepríjemnosti oahotne znášali.¹⁾ Odmenou za to im bude opravdivý pokoj, ako to obrad sprevádzajúce slová označujú: **Pax tecum**, pokoj s tebou.

Pri birmovaní stoja pri birmovancoch **birmovní rodičia** (pri chlapcoch otec, pri dievčatách matka), ktorí počas birmovania pravú ruku vložia na pravé plece birmovanca. týmto dokazujú, že sú hotoví pomáhať birmovancovi v ťažkých okolnostiach života.

Na konci birmovania modlí sa biskup za všetkých, aby ^{sa} stali chrámami Ducha svätého a dá spolu všetkým sväté Požehnanie, pred ktorvm birmovanci z kostola vzdialiť sa **nemajú**.

¹⁾ Catecli. Rom. Pars. II. c. 3. n. 26.

26. O Sviatosti Oltárnej.

(Pojem Sviatosti Oltárnej.)

Najsvätejšia Sviatosť Oltárna pod spôsobom chleba a vína samého Krista Pána obsahuje, v nej On sa obetuje a my Ho prijíma-
me.¹⁾ Spôsoby chleba a vína sú zovnútorne znaky chleba a vína: podoba, farba, chuť, vôňa atď.

(Ustanovenie Sviatosti Oltárnej.)

Kristus Pán Sviatosť Oltárnu ustanovil spolu s omšou svätou. Slovamí: „To čiňte na moju pamiatku“²⁾ dal apoštolom moc a rozkaz, aby premieňali chlieb a víno v sväté telo a svätú krv jeho. Moc premieňal chlieb a víno v sväté telo a krv Krista Pána prešla od apoštolov na biskupov a na kňazov, ktorí tú moc vo svätej omši vykonávajú.

(Cieľ Sviatosti Oltárnej.)

Kristus Pán ustanovil Sviatosť Oltárnu: 1. ai>y vždy prebýval medzi nami: 2. aby sa v omši svätej za nás obetoval a 3. aby sa nám vo svätom prijímaní dával za pokrm našej duše.

(Prítomnosť Krista v Sviatosti Oltárnej.)

Ježiš Kristus je vo Sviatosti Okárnej prítomný tak pod jedným, ako pod obidvoma spôsobmi celý a nerozdelený, so svojím božstvom a človečenstvom. Prítomný je dotiaľ, dokiaľ spôsob³⁾ chleba a vína trvajú.

Keď kňaz svätú hostiu láme, alebo delí, vtedy neláme a nedelí sväté telo Pánovo, ale láme, alebo delí len zovnútorne spôsob chleba.

(Pokrm duše našej.)

K pokrmu duše našej požívame pri svätom prijímaní telo a svätú krv Pána Ježiša. Pán Ježiš riekol: „Moje telo opravdivé je pokrmom a moja krv je opravdivé nápojom.“³⁾ „Veru, veru povedám vám: jestli nebudete jesť telo Syna človeka a piť Jeho krv, nebudete mať v sebe života.“⁴⁾

Preto máme Sviatosť Oltárnu často, aj denne požívať a omše svätej nielen duchovným, ale aj skutočným prijímaním sa zúčastniť.“ V starej Cirkvi bolo pravidlom, že všetci prítomní pri omši sv. a] ku sv. prijímaniu pristupovali. Časom veriaci od tohoto zvyku upustil' a Cirkev bola prinútená na IV. later. sneme r. 1215 ustanoviť, ze

¹⁾ 801. k. — ²⁾ Luk. 22., 19. — ³⁾ Ján. 6, 56. — ⁴⁾ Ján. 6, 54. —
⁵⁾ 863. k.

veľkonočné sv. prijímanie povinný je každý kresťan vykonať. Od časov pápeža Pia X. nastala zmena. Dnes mnohí veriaci denne prijímajú

Cirkev dnes len pod spôsobom chleba dáva veriacim Sviasť Oltárnu.¹⁾ Lebo nie je potrebné, aby sme ju aj pod spôsobom vína prijímali'; pod spôsobom chleba prítomná je aj krv Pána Ježiša. Už to bolo všeobecným zvykom, keď Cirkev, chcúc. čeliť kacírskemu učeniu husitov na sneme v Kostnici r. 1415., učinila zákonom prijímanie pod jedným spôsobom.

(Vysluhovateľ Sviasťi Oltárnej.)

Riadnym vysluhovateľom Sviasťi Oltárnej je jedine kňaz, mimoriadnym však aj jaheň.²⁾ Prevelebnú Sviasť, ako zaopatrenie na poslednú cestu odniesť ľazko chorým, prináleží príslušnému farárovi."

(Pred prijímaním.)

Sväté prijímanie spojí nás s Kristom: rozmnožuje v nás milosť posväcujúcu, očisťuje nás od malých hriechov atď. Týchto milostí však účastní sme len vtedy, keď hodne, to jest v stave posväcujúcej milosti prijímame.

Preto pred svätým prijímaním očistíme dušu svoju svätou spoveďou od smrteľných hriechov. Ďalej od polnoci až do svätého prijímania nič nejeme a nič nepijeme. Len ľazko chorým, ktorí telo Pána prijímajú na cestu do večnosti, ie dovoleno pred svätým prijímaním niečo požívať.

Bezprostredne pred prijímaním vzbudíme v sebe 1. vieru, nádej, a lásku, 2. ľútosť a silné predsavzatie, 3. poníženosť a túžbu po Sviasťi Oltárnej.

(Obrady pri prijímaní.)

Počas omše sv. po prijímaní kňazovom, mimo omše sv. na.znak, zvončekom daný, pristúpime k oltáru. Miništrant odrieka Konfiteor, aby sme aj my ešte raz vzbudili ľútosť nad hriechami svojimi. Nato kňaz obráti sa k veriacim, prosí Boha a dá im všeobecné rozhrešenie, ktoré im zaisťuje odpustenie všedných hriechov.

Potom vezme do ruky jednu sv. hostiu a držiac ju nad kalichom hovorí: „Ajhľa, Baránok Boží, ktorý sníma hriechy sveta. Pane, nie som hoden, abys' vošiel do srdca •ttojho, ale riekni len slovom, a uzdravená bude duša moja."

Posledné slová hovorí kňaz tri razy, miništrant tri razy cengá a veriaci, bijúc sa v prsia, ľútosťivé no i s dô-

¹⁾ 852. k. — ^{•)} 845. k. — ³⁾ 850. k.

verou v moc a dobrotu Pánovu, opakujú s kňazom slová stotníka z Kafarnaumu.

Na to kňaz ide ku prijímajúcemu, žehná ho sv. hostiou, čo je znakom toho, že sv. prijímanie je ovocím obety kríža, položí mu ju na jazyk a hovorí: Telo <Pána nášho Ježiša Krista nech ochraňuje dušu tvoju pre večný život Amen.> Za starých čias, do 9. storočia prijímali veriaci stojačky sv. hostiu na ruku.

Keď nám kňaz podáva Sviatosť Oltárnu, máme pred sebou držať knižku alebo bielu šatku, hlavu máme zdvihnúť, jazyk na spodný ret položiť a svätú hostiu s najväčšou úctivosťou prijať. Svätú hostiu bez hryzenia treba nám prehltnúť a nedržať dlho v ústach. Keď od oltára odstupujeme, pokľakneme pred prevelebnou Sviatosťou

(Po prijímaní.)

Po prijímaní máme sa Kristu Pánu klaňať, ďakovať mu a prosiť ho o milosť; nesmieme sa teda prv vzdialiť z kostola, kým sme nevybavili modlitby po prijímaní. Po prijímaní mimo omše svätej dáva kňaz rukou sv. požehnanie.

28. O sviatosti pokánia.

(Pojem sviatosti pokánia.)

Vo sviatosti pokánia rozhrešením odpúšťajú sa hriechy, po krste páchané. Rozhrešenie môže dávať len na to oprávnený kňaz; rozhrešenie môže dostať však len veriaci, ktorý po krste hriech spáchal a je dostatočne pripravený¹⁾.

(Ustanovenie sviatosti.)

Sviatosť pokánia ustanovil Kristus Pán po svojom vzkriesení, keď vdýchol na apoštolov a povedal im: „Prijmite Ducha Svätého.

¹⁾ 870. k.

j ktorým odpustíte hriechy, odpúšťajú sa im, a ktorým zadržíte, zadržané sú.“¹⁾)

Moc a právo odpúšťania, alebo zadržania hriechov prešla od apoštolov na ich nástupcov, na biskupov a kňazov. Zákon IV. snemu lateránskeho z r. 1215. predpisuje aspoň jednu spoveď v roku.

(Účinky sviatosti.)

Sviatosť pokánia 1. očisťuje nás od hriechov; 2. oslobodzuje nás od trestu večného a aspoň od čiastky trestov časných; 3. navracia nám milosť posväcujúcu, alebo ju v nás rozmnožuje; 4. dáva nám ešte aj milosť pomocnú, aby sme mohli byť pobožné živí.

(Ako prijíma sviatosť I)

Aby sme sviatosť pokánia hodne prijali: 1. musíme si spytovať svedomie; 2. musíme oľutovať hriechy svoje; 3. musíme mať silné predsavzatie, to jest sľúbiť, že už nezhrešíme; 4. musíme sa vyspovedať; 5. musíme byť hotoví vykonať uložené zadosťučinenie, to jest uloženú pokutu.

(Spytovanie svedomia.)

Svedomie svoje spytovať máme tak že: 1. sa rozpomenieme, kedy a ako sme sa naposledy spovedali, a či sme vykonali uložené zadosťučinenie; 2. prejdeme radom prikázania božie a cirkevné a pýtame sa pri tom seba: ako sme zhrešili myslením, slovami, skutkami, alebo opustením dobrého. O smrteľných hriechoch máme si zvlášte zapamätať. koľko ráz sme ich spáchali — týždenne, alebo mesačne. Máme sa rozpamätať aj na také okolnosti, pre ktoré hriechom smrteľným sa stalo to, čo by ináč bolo len malým hriechom, alebo ktoré okolností premeňujú druh smrteľného hriechu, na pr. kradnúť v kostole nenávideľ rodičov atď. — Spytovanie svedomia si obľahčíme, keď spytujeme svoje svedomie každodenne večer a častejšie sa sipo-vedárrie.

(Ľútosť.)

Hriechy svoje ľutujeme vtedy, keď nás duša boľí, že sme zhrešili, keď sa nám oškľiví to, čo sme spáchali.

Keď za hriechy svoje ľutujeme len preto, že sme pre ne časnú "kodu, alebo hanbu utrpeli, vtedy máme ľútosť prirodzenú. Keď však Hriechy svoje oľutujeme z lásky k Bohu, alebo zo strachu pred trestom božím, vtedy máme ľútosť nadprirodzenú. Sviatosť pokánia hodne pri-
lat môžeme len s nadprirodzenou ľútosťou. Ľútosť nadprirodzená volá **dokonalou**, keď z lásky k Bohu ľutujeme hriechy svoje a **nedokonalou**, keď to robíme zo strachu pred trestom. Keď sme upadli do nebezpečenstva smrti a sviatosti pokánia prijať nemôžeme, a vôbec, keď

¹⁾ Ján 20., 22. a 23.

smrteľný hriech máme na svedomí, vtedy „nám treba vzbudiť ľútosť dokonalú a silne si predsavziať, že náhle bude možno, chceme sa vyspovedať.

(Silné predsavzatie.)

Naše predsavzatie je vtedy silné, keď máme silnú vôľu: 1. viac nespáchať smrteľný hriech, 2. chrániť sa najbližšej príležitosti k smrteľnému hriechu a 3. zapríčinenú škodu, nakoľko možno, nahradiť.

Keď niekto nechce zanechať nejaký smrteľný hriech, alebo učinenú veľkú škodu nechce nahradiť, alebo s hnevnikom svojim sa nechce smieriť, ten sa nadarmo spovedá, lebo Boh neodpustí mu ani iné jeho hriechy.

(Spoveď.)

Keď sa spovedáme, vtedy skrúšene vyznávame svoje hriechy duchovnému otcovi, aby nás od nich rozhrešil. Spovedať sa máme zreteľne a úprimne, bez strachu. Veď duchovný otec nikdy nesmie vyzradiť, čo počul pri svätej spovedi, ani iníjakým spôsobom použiť, čo zo spovedi vie;¹⁾ a radšej život svoj musí obetovať, ako pečať spovedného tajomstva zlomiť. „Pečať spovedná je nezlomiteľná“.²⁾ V páde, že by daktorý kňaz predsa zlomil spovednú pečať, je vyobcovaný z Cirkvi.³⁾

Kto pri svätej spovedi bez svojej viny nejakú vážnu vec zabudol povedať, ten musí to pri prvej budúcej sv. spovedi vyznať. Kto však dobrovoľne zamlčal nejaký smrteľný hriech, ten musí to vyznať v nasledujúcej spovedi a celú predošlú neplatnú spoveď tiež zopakovať. Spoveď je ineplatná aj vtedy, keď hriešnik nemal ľútosť a silného predsavzatia.

Všetci veriaci povinní sú aspoň raz do roka verne sa vyspovedať.⁴⁾

(Obrady pri spovedi.)

Hriešnik po svedomitej príprave* ide ku spovednici, kľakne si, prežehná sa a vyzná svoje hriechy. Hneď pripojí aj ľútosť a silné predsavzatie zadosť urobiť a prosí o rozhrešenie.

Nato kňaz v spovednici koná trojnásobný úrad: učiteľský, lekársky a sudcovský.⁵⁾ Ako učiteľ poučuje hriešnika o pravej ceste života, ako lekár dáva hriešnikovi dobrú radu, čo má konať a čo zanechať, ďalej udáva mu prostriedky, ktoré má užívať, aby duševne ozdravel; konečne

¹⁾ 890 .k. — ²⁾ 889 k. — ³⁾ 2369. k. § 1. — ⁴⁾ 606. k. — ⁵⁾ 888. k. 1. §.

ako sudca posúdi hriešnika, či je hoden rozhrešenia. — Ak je hriešnik hoden rozhrešenia, uloží mu kňaz zaslúženú pokutu, modlí sa za neho a dá tmu rozhrešenie. Pri rozhrešení prežehná kajúceho a hovorí tieto slová: „Rozhrešujem ťa od hriechov tvojich v mene Otca i Syna i Duča svätého. Amen.“

Kajúcnik pri rozhrešeni tiež sa prežehná a len potom sa vzdiali, keď duchovný otec na to dá znamenie.

(Zadosťučinenie.)

Po sv. spovedi kajúcnik vďaky vzdáva Bohu, žé mu hriechy odpustil a vykoná zadosťučinenie, ktoré mu uložil duchovný otec.

V prvých časoch Cirkvi byly tresty, ktoré kňaz uložil kajúcnikovi na zadosťučinenie za hriechy, veľmi prísne, na pr. zdržovanie sa od mäsa a vína, pôst o vode a chlebe, almužna, vyobcovanie z Cirkvi.

Kajúci delili sa na viac tried, a to: a) **plačúci** stáli v predsieni a prosili veriacich, aby sa za nich prímlúvali; b) **počúvajúci** stáli v kostole, ale len pri omši katechumenov mohli byť prítomní; c) kľačiaci aj po omši katechumenov ostali v kostole a kľačiac prijali požehnanie biskupovo; d) **stojaci** pri celej omši mohli byť prítomní, ale na sv. prijímanie ísť nemohli.

(Odpustky.)

V časoch prenasledovania Cirkev odpustila tým kajúcnikom, ktorí horlivosťou svojou vynikali, alebo za ktorých sa mučeníci pri-nihivali (Oibellum pacis), alebo ktorí upadli do smrteľnej choroby, pokutu, alebo jej časť, ztadiaľ meno: **Odpustky**. Konala to Cirkev a koná

aj dnes mocou, od Krista Pána jej danou, ktorý apoštolom pove-
 „Čokoľvek rozviažete na zemi, bucle rozviazané aj na nebi.“¹⁾

Odpustky sú teda mimo spovedi udelené odpustenia časného

†estu, ktorý sme za hriechy zaslúžili.²⁾ V sv. spovedi totižto Cirkev

¹⁾ Mat. 18, 18.—²⁾ 911. k.

Svätá spoveď.

odpúšťa len hriechy a večné tresty, ale nie aj všetky časné tresty ktoré by sme buď na tomto svete, buď v očistci museli ešte trpieť.

Odpustky sú dvojaké: 1. **plnomocné**, keď sa nám odpúšťajú všetky časné tresty zaslúžené; 2. **neplnomocné**, keď sa nám odpúšťa len čiastka zaslúžených časných trestov.

Plnomocné odpustky sú na pr. odpustky jubilejné, ktoré **sa** každých 25 rokov vypisujú; odpustky v sviatok mena Pána Ježiša, bl. P. Márie atď.

Neplnomocné odpustky sú na pr. odpustky 7 rokov a 40 dní, keď sa nám odpúšťa toľko časných trestov, koľko by sa nám bolo odpustilo, keby sme boli činili pokánie 7 rokov a 40 dní dľa starodávnych predpisov cirkevných.

Na získanie odpustkov potrebné je: 1. aby duša naša bola čistá od smrteľných hriechov; 2. aby sme dôkladne vykonali všetko, čo Cirkev predpisuje na získanie odpustkov.

Plnomocné odpustky získame len vtedy, keď sme sa najprv i od všetkých malých hriechov očistili. Ku podmienkam plnomocných odpustkov patrí riadne i aby sme sa vyspovedali a k sv. prijímaniu pristúpili, a aby sme sa na úmysel sv. Otca, pápeža, po-i modlili.

Neplnomocné odpustky udeľuje Cirkev obyčajne po vybavení niektorých modlitieb a skutkov, na pr. keď sa prežehnám a poviem obvyklé slová, dosiahnem odpustky 50 dní; keď to robím so svätou vodou, 100 dní atď.

Väčšinu odpustkov získať môžeme nielen pre seba, ale z dovo- lenia Cirkvi obetovať ich aj za duše v očistci, nikdy však za živých.¹⁾

28. O poslednom pomazaní.

(Pojem sv. pomazania.) i

Posledné pomazanie je sviatosť, ktorú Kristus Pán ustanovil pre ťažko chorých, aby od Božia milosť dosiahli k dobru duše a často aj tela. Sviatosť táto prisluguje sa pomazaním svätým olejom a predpísanými slovami.²⁾

(Ustanovenie sviatosti)

Ze sviatosť túto ustanovil Kristus Pán, vieme z listu sv. Jakuba apoštola, ktorý píše: „Onemocnie kto z vás? Nech povolá starších Cirkvi (kňazov) a nech sa modlia nad ním, pomažúc ho olejom v mene Pánovom, a modlitba viery uzdraví nemocného a Pán mu poľahčí, a jestliže je v hriechoch, budú mu odpustené.“)

(Vysluhovateľ sviatosti.)

Sviatosť svätého pomazania vysluhovať môže len kňaz. Riadnym vysluhovateľom sviatosti je ten farár, v ktorého farnosti >3

¹⁾ 930. k. — ²⁾ 937. k. — ³⁾ Jak. 5. 14. a 15

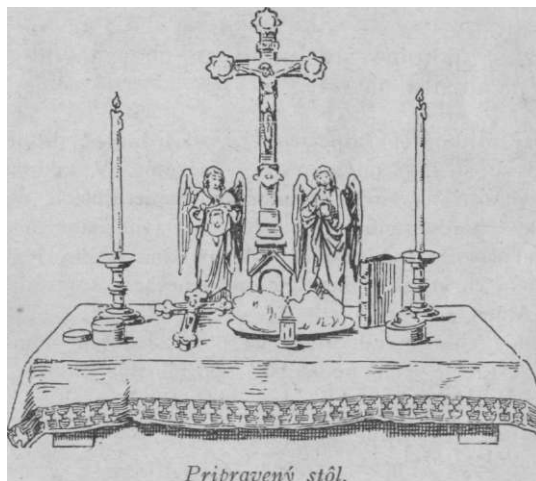
chorý nachádza; v páde potreby však oprávnený je sviatosť prislúhovať hociktorý kňaz.¹⁾ Sviatosť pomazania prislúhovať sa môže len takým chorým, ktorí už užívajú svojho rozumu, teda deťom do 6. roku obyčajne nie.

(Účinky sviatosti.)

Sviatosť pomazania slúži k dobru duše, takže: 1. rozmnožuje milosť posväcujúcu; 2. sotiera hriechy malé, ba i smrteľné, z ktorých chorý nemôže sa viacej vyspovedať, ale ich aspoň oľutoval; 3. posilňuje v trápení a v pokušeniach, zviášte v smrteľnom boji.

Sviatosť takto získa pokoj duši a už aj tento pokoj môže poľpší stav chorého, alebo aspoň uľaviť jeho bolesti. Boh skôr pri navráti zdravie tomu, kto zavčas prijíma túto sviatosť. Preto netreba sa obávať, že chorý onedlho musí umrieť, ikeď už sv. pomazanie prijal. Telesný pokrm nerastie na poli, aby sme umreli. Tak aj sviatosť neustanovil Kristus na to, aby sme umreli, lež aby sme žili.

Aby chorý telesne a duševne uzdravel, má posledné pomazanie hneď prijať, keď choroba počína byť nebezpečnou. Ale príbuzní chorého povinní sú k chorému zavolať kňaza i vtedy, keby chorý bot ztratil povedomie.

Pripravený stôl.

(Pred posledným pomazaním.)

Pred príchodom kňaza v príbytku chorého prikryje sa stôl bielym obrusom, na ňom pripraví sa kríž so sviečkami, na tanieri trochu soli, bavlny a striedky chleba, pohár vody^a uterák.

¹⁾ 938. k.

Ak chorý ešte môže prijímať, prinesie mu kňaz aj Sviasť oltárnu. Obyčajne nosieya sa prevelebná Sviasť verejne a pred ňou ide miništrant so zvončekom, často aj s horiacou lampou. Na takých miestach však, kde by Sviasť Oltárnu zneuctili, nosí sa potajomky.

Keď kňaz vojde do izby, kde leží chorý, hovorí: **Pokoj to-
muto domu** a pokropí izbu a prítomných. Potom sa modlí s cho-
rým, a keď ho už vyspovedal a dal mu prijímať Sviasť Oltárnu,
vezme olej chorých a pomaže nemocnému v podobe kríža smysly:
oči, uši, nos, rty, dlane a nohy, ktoré sú zo-vnútorne ná-
stroje hriechu. Pri každom mazaní modlí sa kňaz takto:
„Skrze toto sväté pomazanie a svoje nesmierne milosrden-
stvo nech ti odpustí Pán, čo si zrakom (sluchom atď.)
prehrešil.“

Keď chorý už skonáva, pomaže kňaz iba jedon smysel
alebo, čo je lepšie, čelo a len potom aj smysly, ak chorý
ešte žije.¹⁾ Kňazom nemažú sa dlane, lebo na dlani pomaz-
aní boli pri posvätení kňazstva.

Po pomazaní kňaz sotre sv. olej bavlnou, potom sebe si
tiež utre ruky chlebom, soľou a bavlnou. Predmety tieto
treba spáliť.

Kňaz sa potom ešte modlí za chorého, aby ho Boh
uzdravil na duši a na tele.

(*Poznámky.*)

Chorý prijíma obyčajne tri sviatosti jednu po druhej: sviasť
pokánia, Sviasť Oltárnu a sväté pomazanie. V tajcomto prípade
tieto tri sviatosti nazývame **sviatosťami umierajúcich**.

Ťažko chorému udeľuje sa Sviasť Oltárna týmito slovami:
Prijmi, brat (sestra), duchovný pokrm Pána nášho Ježiša Krista,
ktorý nech ťa chráni pred nepriateľom a nech ťa sprevádza k životu
večnému. Amen.

Na smrť chorým udeľuje kňaz po poslednom pomazaní „vše-
obecne rozhrešenie, čiže apoštolské požehnanie, ktoré je spojené
s plnomocnými odpustkami.“²⁾ Medzitým chorý nech obetuje Bohu
svoje bolesti za hriechy predošlého života svojho a nech sa odovzdáva
celkom do vôle Božej.

29. O posvätení kňazstva.

(*Pojem sviatosti.*)

Posvätenie kňazstva je sviasť, v ktorej sa tí, ktorých Boh
na službu sebe povoláva, za kňazov vysväcujú, aby obsiahli na svoj
svätý úrad duchovnú rnoc a milosť od Boha. Povinnosťou kňazov je
spravovať veriacich a konať služby Božie.³⁾

¹⁾ 947. k. 1. §. — ²⁾ 468. k. 2. §. — ³⁾ 948. k.

(Ustanovenie sviatosti.)

Sviatosť túto ustanovil Kristus vtedy, keď apoštolom svojim dal **kňazskú** moc, aby slovo božie hlásali,¹⁾ obetu svätú konali²⁾ a sviatosť vysluhovali.³⁾ Apoštolí moc túto sebe danú skutočne vykonávali a vkladáním rúk a modlitbou ju udeľovali aj iným, svojim nástupcom a pomocníkom.⁴⁾ Ich nástupcovia biskupi si tiež vyvolili nástupcov svojich, ktorých posvätili a pomocníkov, ktorým kňazskú moc udeľovali. To sa v Cirkvi až podnes zachováva.

(Výsluh ovateľ sviatosti.)

Riadnym vysluhovateľom sviatosti je posvätený biskup; tonzúru a nižšie rády môže udeliť i splnomocnený kňaz.³⁾

(Pred posvätením.)

Na službu božiu povolaný dlhé roky sa pripravuje v semeništi na posvätenie.⁶⁾ Po dokončení stredných škôl ešte 5, ba aj viac rokov sa venuje štúdiám bohosloveckým.

Kto má byť posvätený za kňaza, prijíma najprv takzvanú **tonzúru**, pri ktorej mu biskup odstrihuje vlasy na 5 miestach hlavy, čím ho upozorňuje na márnosť sveta a na trňovú korunu Kristovu. Tonzúru nosili najprv mnísi na východe; od 9. storočia je to všeobecné. Tonzúra však nie je rádom, len obradom, ktorým vstúpi mladík do stavu duchovného, to jest stane sa **klerikom**.⁷⁾ Preto sa má tonzúra udeliť len tým, ktorí už započali štúdiá bohoslovecké.⁸⁾ Mená tých, ktorí majú byť posvätení, oznamujú sa pri verejných službách božích v ich farskom kostole.⁹⁾ Veriaci povinní sú na farskom alebo biskupskom úrade udať prekážky, o ktorých majú azda vedomie.¹⁰⁾

(Nižšie rády.)

Posvätenie kňazstva má viac stupňov: 1. štyri **nižšie rády**: kostolné vrátnictvo (ostariát), udeľuje sa odovzdaním kľúčov chrámových, čím sa sveruje na klerika starost' o chrám boží; čitateľstvo (lektorát), pri čom sa mu podáva Missale; zaklínačstvo (exorcistát); svieconosičstvo, sviatnik sa odovzdáva so sviecou a prázdnu ampulkou (akolytát); 2. tri vyššie rády: podjaheňstvo (subdiakonát), jaheňstvo (diakonát) a kňazstvo (presbvtérát).

V prvých časoch Cirkvi mali nižšie rády zvláštne po-

*) Mat. 28, 19. — ²⁾ Luk. 22 19. — ³⁾ Ján 20. 22. — ⁴⁾ Sk. ap. 13, 3. — ⁵⁾ 951. k. — ⁶⁾ 1354. k. 1. § a 972. k. — ⁷⁾ 108. a 950. k. — ⁸⁾ 976. k. — ⁹⁾ 998. k. — ¹⁰⁾ 999. k.

innosti v kostole. Dnes rády tieto zachovávajú len pamiatku starobylosti a pripravujú na dôstojnosť stavu kňazského.

(Podjahaňstvo a jahaňstvo.)

Kto podjahaňstvo prijal, zaväzuje sa ku stavu kňazskému, takže už odstúpiť viac nemôže, lebo bere na seba povinnosť, že sa bude každodenne modliť breviár (kňazské hodinky) a bude žiť v celibáte (bezženstve). Povinnosti tieto sú ťažké bremená kňazského života, ale aj potrebné, lebo posilňujú kňaza a dodávajú mu práceschopnosti a obetavosti. Okrem toho bezženstvo kňazov zabezpečuje slobodu Cirkvi. Kde sa kňazi ženia, tam je Cirkev závislá od ľudí a štátu. (Východné cirkvi.) Bezženstvo je dedičtvom najstarších časov. Aj Ježiš žil v bezženstve. Sv. apoštoli po svojom povolaní opustili všetko, aj svoje manželky. Príklad tento hneď v prvých časoch dobrovoľne sledovali takmer všetci kňazi, aby sa mohli venovať celkom duševnému spaseniu veriacich. Bezženstvo kňazov je zákonom už od začiatku 4. storočia.

Moc **podjahňa** záleží v tom, že môže kňazovi pri omši svätej posluhovať, epištolu čítať a cirkevné nádoby usporiadať. **Jahen** okrem toho môže evanjelium verejne čítať, alebo spievať, kázať, krstiť a dávať prijímať. Zpočiatku sverená bola im pečlivosť o chorých a chudobných a obsluhu pri stole, t. j. pri agapách, čiže pohostení pri službách

Vkladanie rúk.

Ako v prvých časoch apoštolovia, — tak udeľujú dnes biskupi, kňazstvo: **vkľadaním rúk a modlitbou**. Okrem vkladania rúk, čím sa kňazská moc dáva, vykonávajú sa pri posvätení kňazstva ešte rozličné obrady: Medzi inými preloží biskup povolaným štólu cez prsia a odovzdá im kazulu, **stôčenú** na chrbte každého, ktorá len po vyznaní viery sa spustí, **keď**

(kňazstvo.)

postali už úplnú kňazskú moc. Ďalej pomaže im biskup ruky olejom katechumenov, a to dva palce a dva prsty, lebo týmto sa bude dotýkať sv. hostie. Potom zase podáva biskup posvätenému kalich s vínom a patenu s hostiou, čo znamená, že dostal moc slúžiť omšu svätú.

Od obetovania novovysvätený kňaz slúži už omšu sv. spolu s biskupom (concelebratio). Po prijímaní dostane moc vyučovať, a hneď sa pomodlí vyznanie viery, ktorú bude hľadáť. Konečne dostane i sudcovskú moc hriechy odpúšťať. Tieto plnomocenstvá môže vykonávať iba v podriadenosti biskupovi, preto vložiac ruky svoje do rúk biskupových složí **slub** poslušnosti. Nato biskup pobožká mu líce a hovorí: „Pokoľ s tebou!“

Prvá sv. omša novoposväteného, takzvané prvotiny (primitiae), sa koná obyčajne slávnostne. Po nej dáva novoposvätený požehnanie.

(Biskupstvo.)

Právo posvätiť biskupov podíľa si rímsky pápež, takže bez poverenia pápežského ani jednému biskupovi neslobodno nikoho posvätiť za biskupa.¹⁾ Vysväcujúcemu biskupovi pomáhajú riadne ešte dvaja biskupi.²⁾ Biskupská moc udeľuje sa kňazovi vkladáním rúk a eucharistickou modlitbou. Pred obradmi musí byť prečítaná pápežská bulla, v ktorej pápež povoľuje posviacku,³⁾ ďalej povinný je novovyvolený biskup složiť prísahu vernosti pápežovi. Posväcujúci biskup potom maže hlavu a ruku nového biskupa krizmou. Za týchto obradov spočíva na chrbte nového biskupa kniha evanjelií, ktorá ho upomína, aby nikdy nezunoval kázať evanjelium a farchy úradu svojho trpezlivo znášal. A dostane biskupské odznaky: prsteň, palicu a evanjeliumovú knihu, po omši sv. mitru a rukavice.

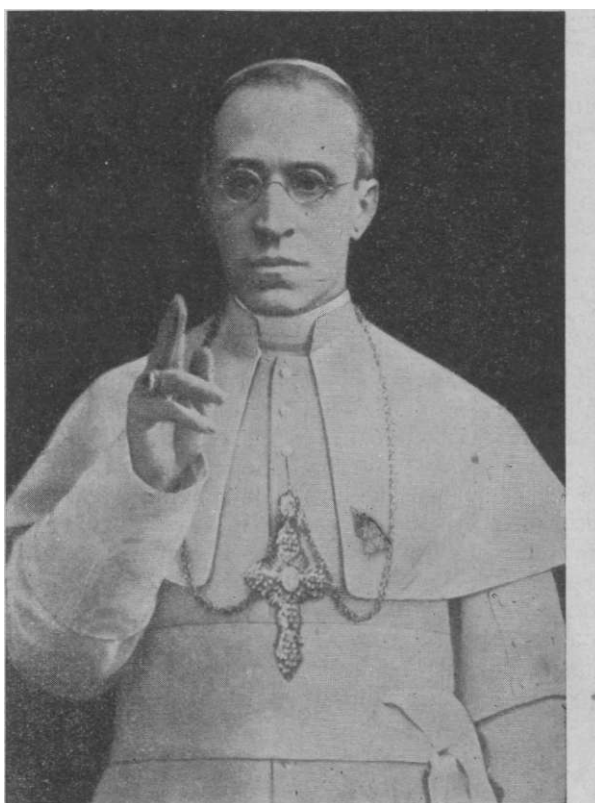
Pri obetovaní odovzdáva nový biskup svojmu konsekrátorovi na pamiatku dľa starých zvykov dva chleby, dva súdky vína a dve veľké voskové sviece. Na konci vedený je nový biskup k trónu (intronisatio). Potom za zvukov Te Deumu ide cez kostol a dáva požehnanie veriacim. Po všetkom blahoželá konsekrátorovi svojmu: „Ad multos annos“ (na mnohé roky).

Posvätením biskupa udeľuje sa plnomocenstvo: birmovať, posviacať kňazov, spravovať Cirkev, kňazov a veriacich a konať sväteia krizmou.

¹⁾ 953. k. — ²⁾ 954. k. — ³⁾ 953. k.

(Voľba a korunovanie pápeža.)

Prvého biskupa Cirkvi, rímskeho pápeža, volí kardinálsky sbor. Koná sa to voľbou, ktorá je najvýznamnejším právom kardinálov. Priebeh voľby je tento. Po smrti pápeža

Slávne panujúci pápež Pius XII.

W '

v desiaty deň utiahnu sa kardinály v oddelené obydlie, takzvané konklave, kde bývajú v celách. Každý deň štyrikrát tajne hlasujú, kým daktorý nedosiahne dve tretiny odovzdaných hlasov.

Nový pápež prijme nové meno, čo sa oznamuje ľudu a hneď zahrnia delá a zvoní sa.¹⁾ Právo vysvätiť zvoleného pápeža, ak ešte nie je biskupom, prislúcha najstaršiemu kardinálovi.

O osem dní býva nový pápež korunovaný. Slávnym sprievodm nesú pápeža do chrámu sv. Petra, pri čom obradník zapáli tri kusy kúdele a za každým hovorí: Svätý Otče! takto mizne sláva sveta. Po omši sv. na pavlačí chrámu položí mu najstarší kardinál na hlavu trojnásobnú korunu. Po tom udeľuje pápež požehnanie — urbi et orbi, Rímu a celej zemi.

30. O stave manželskom.

(Pojem stavu manželského.)

Stav manželský je sviatosť, v ktorej dve slobodné osoby, muž a žena, vstupujú do nerozlučiteľného sväzku životného a dosiahnu od Boha milosť, aby povinnosti manželské až do smrti verne plnili. Povinnosti manželov sú: 1. aby v láske a vo vernosti spolu žili; 2. aby detky svoje nábožne vychovávali.

(Ustanovenie sviatosti.)

Stav manželský ustanovil sám Boh v raji, keď stvoril Evu a dal ju Adamovi za manželku a hovoril: „Plod'te a rozmnožujte sa a naplňte zem.“²⁾ Stav manželský, čiže smluvu manželskú medzi pokrstenými na sviatosť povýšil Ježiš Kristus,³⁾ a to podľa niektorých sv. Otcov na svadbe v Kane. Sv. Pavel nazýva manželstve tajomstvom veľkým v Kristu a Cirkvi⁴⁾, lebo je ono obrazom spojenia Kristovho s Cirkvou. Spojenie toto však je plné milosti, teda aj jeho obraz musí byť plný milosti, to jest: sviatosťou?

(Neroslučiteľnosť manželstva.)

Kresťanské manželstvo je **nerozlučiteľné**, to jest: dokiaľ žijú obidve stránky, ani jedna z nich nijakým spôsobom nemôže vstúpiť do nového manželstva⁵⁾.

Manželstvo je nerozlučiteľné, lebo: 1. podľa slov Kristových: „Čo

¹⁾ Konštitúcia pápeža Pia X. 752. XII. 1904: „Vacante Sede Apostolica.“ — ²⁾ I. Mojž. 1, 28. — ³⁾ 1. §. 1012. k. — ⁴⁾ Ef. 5, 32. 1118. k. —

Boh spojil, človek necti nerozlučuje";¹⁾) a zasa: „Každý, kto prepusti svoju manželku a vezme si inú, cudzoloží; a kto si berie prepustenú od muža, cudzoloží.“²⁾ 2. Cieľom manželstva je: blaženými urobiť manželov; ale tohoto cieľu by sa nedosiahlo, keby už pri sobáši povstala myšlienka, ie manželstvo netrvá až do smrti. 3. Verejné blaho, zvlášte výchova die- tok, tiež požaduje nerozlučiteľnosť manželstva. Rozsobáš je hrobom národov.

Cirkev platné manželstvo kresťanov nikdy nerozlúčila a rozsobáš civilný nepotvrdila (Henrik VIII.). Vyhlásila a vyhlasuje však po opravdivých dôkazoch neplatne uzavreté manželstvo za neplatné, ale i to len zriedka kedy učinila (Napoleon, Marconi). — Zaiste z vážnych príčin manželstvá nemusia spolu bývať; ale dokiaľ oba žijú, ani jeden z nich nemôže do nového manželstva.

(Prekážky manželstva.)

Do stavu manželského vstúpiť môžu len tí, ktorým manželstvo ne- prekáža žiadna prekážka. Prekážka činí manželstvo buďto neplatným, alebo zakázaným.¹⁾

Stav manželský je **neplatný**: 1. keď jedna stránka nie je pokrste- ná,⁵⁾ 2. keď už s druhým je v platnom manželstve,⁶⁾ 3. keď blízki prí- buzni,⁷⁾ alebo švagrovia⁸⁾ bez cirkevného oslobodenia (dispenzácie) vstu- pujú do stavu manželského, 4. keď jedna stránka bola prinútená vstúpiť do stavu manželského,⁹⁾ 5. keď nevstupujú do stavu manželského¹⁰⁾ pred miestnym farárom (parochus loci), buď ordinárom (biskup) alebo niekto- rým z nich splnomocneným kňazom a dvoma svedkami.

Stav manželský je **zakázaný**, keď jedna stránka nie je katolickeho vierovyznania.¹¹⁾

Sú ešte aj iné prekážky rozlučujúce a zakazujúce. Cirkev z vážnych príčin dáva dispenzáciu pri niektorých prekážkach.¹²⁾

(Pred sobášom.)

Pred sobášom odbavujú sa: zasnúbenie a ohlásenie! Za- snúbenie je sľub, ktorý si dve slobodné osoby, muž a žena po dôkladnom uvažovaní vzájomne dávajú, že sa v istý čas sobsobášia. „Prisľúbenie manželstva, aby bolo platné, musí byť: 1. písomné, 2. podpísané dvoma stránkami a miest- nym farárom, alebo miesto farára dvoma svedkami.“¹³⁾

Na to farár skúma, či niet nejakej prekážky medzi za- snúbencami, pre ktoré by nemohli vstúpiť do stavu man-

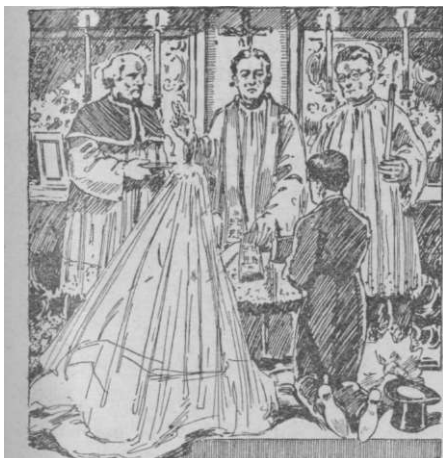
¹⁾ Mt. 19, 6. — ²⁾ Lk. 16, 18. — ³⁾ 1128. k. — ⁴⁾ 1035. k. a 1036. k. — ⁵⁾ 1070. k. — ⁶⁾ 1069. k. — ⁷⁾ 1076. k. — ⁸⁾ 1077. k. — ⁹⁾ W⁸⁷, k. — ¹⁰⁾ 1094. k. — ¹¹⁾ 1060. k. — ¹²⁾ 1040. k. — ¹³⁾ 1. §. 1017. k.

Želského.¹⁾ Ak takej nenachádza, *ohlási ich* v kostole po **tri** za sebou nasledujúce nedele alebo prikázané sviatky, a to pri službách božích, ktorých sa ľud zúčastňuje.²⁾ Účel ohlášok je: oznámiť chystajúce sa manželstvo farskej obci, aby veriaci na farskom úrade udali prekážky, o ktorých by azda vedeli.³⁾ Od ohlášok možno dostať oslobodenie (dispenzáciu)-⁴⁾

Bezprostredne pred sobášom zasnúbenci majú sa vyspovedať a ísť ku sv. prijímaniu.⁵⁾ Sobáš môže byť hocikedy, ale slávnostný nie od prvej nedele adventnej do Vianoc a od popolnej stredy do nedele veľkonočnej.

(Obrady sviatosti manželstva.)

Nastávajúci manželia pristúpia k oltáru, kde je Kristus, prameň všetkých milostí. Nevesta nesie veniec, znak víťazstva nevinnosti. Ženich má byť hlavou rodiny, preto stane

si na pravú stranu, nevesta na ľavú. Za nimi stoja *dvaja svedkovia* a pred nimi oprávnený kňaz.⁶⁾ Kňaz sputuje sa ženíchov, každého osobitne, či chcú do stavu manželského vstúpiť a či si sľubujú vernosť a lásku až do smrti. Keď obidvaja vyriekli slová: Chcem — sľubujem, už sú *sobášení*.

Nato nasleduje požehnanie. Kňaz prevezme *prstene*, požehná ich a prsteň nevesty vloží na prst ženícha a ženíchov na prst nevestin. — To-

to znamená vzájomnú vernosť a lásku manželov, ktorá nemá mať konca, ako ho nemajú prstene. Potom **požehná** kňaz **Manželov**. Pomodlí sa za nich, potom štólou sviaže im podané ruky a hovorí: Ja vás spojujem vo sv. manželstvo v rne-

v¹⁾ 1020. k. — ²⁾ 1024. k. — ³⁾ 1027. k. — ⁴⁾ 1028. k. — ⁵⁾ 1033. k. — ⁶⁾ 1094. k.

ne Otca i Syna i Ducha sv. Amen. Týmto je sväzok manžel-
ský i Cirkvou potvrdený.

Žatým imanželia složia **prisahu** na umučenie Krista Pá-
na, že verne chcú spolu žiť až do smrti. Nakoniec polkropí
kňaz prítomných svätenou vodou.

(Miešané manželstvo.)

Také manželstvo, v ktorom jedna stránka je katolíckeho,
druhá nekatolíckeho, ale kresťanského vierovyznania, menu-
jeme miešaným manželstvom.

Cirkev zakazuje miešané manželstvo, keďže v ňom
1. stránka katolícka náboženstvo svoje ťažko môže vykoná-
vať, ba ľahko ho i utratí; 2. katolícke vychovávanie dieťať je
zriedka možné.

Len z dôležitých príčin dovoľuje Cirkev miešané man-
želstvo, keď i. stránka nekatolícka dá záruku, že katolícka
stránka slobodne bude môcť vykonávať svoje náboženstvo;
2. keď obe stránky sľubujú, že všetky svoje deti po katolícky
dajú pokrstiť a len po katolícky ich budú vychovávať
a 3. keď niet pochybnosti, že tieto sľuby budú splnené.¹⁾
Stránka katolícka okrem toho ešte usilovať sa musí strán-
ku nekatolícku o katolíckom náboženstve poučiť a priviesť
ju úplne do Cirkvi.

Kto bez cirkevného dovolenia vstupuje do manželstva,
pred nekatolíckym kňazom, toho stav manželský je neplat-
ný,²⁾ pácha ťažký hriech a uvaľuje na seba trest vylúčenia
z Cirkvi.³⁾

C) Sväteniny.

(Pojem a pôvod svätenín.)

V Cirkvi sú okrem sviatostí aj také posvätné úkony, ktoré **Cirkev**
ustanovila z plnomocenstva Kristovho, a ktorými si získavame požehnanie
božie, nie však milosť posväcujúcu. To sú *sväteniny*. Sväteninami sa na-
zývajú aj posvätené veci,⁴⁾ na pr. svätená voda.

Sväteniny boli užívané už v Starom zákone, tak na pr. kňazi v **je-**
ruzalemskom chráme požehnávali ľud a bohoslužobné nádoby. V Novom
zákone Ježiš tiež požehnával — svojich apoštolov, deti, chlieb atď. Podľa
príkladu Ježišovho aj sv. apoštolovia požehnávali buď ľudí, buď veci. To
isté konajú dnes kňazi.

Sväteniny sú dvojaké: svätenia a žehnania.

*) 1061. k. — ²⁾ 1099. k. — ¹⁾ 2319. k. — ⁴⁾ 1144. k.

3i. O sväteniach.

(Pojem a triedenie svätení.)

Pri svätení Cirkev do zvláštnej ochrany božej odporúča a ctihodnými učiní tie osoby alebo veci, ktoré sú k službám božím určené.

Obvyklé svätenia **osôb** sú tieto: korunovanie pápeža, pomazanie cisárov a kráľov, svätenie opátov, prepoštov, mníšok.

Častejšie svätenia **vecí sú**: svätenie vody, najmä krstnej vody v sobotu pred Veľkou nocou a Turícami; svätenie sv. olejov biskupom v Zelený štvrtok; svätenie sviec na Hromnice; svätenie popola v Popolnú stredú; svätenie rätolestí v Kvetnú nedeľu; potom svätenie zvonov, cirkevných rúch'a nádob, krížov, obrazov, sôch, ružencov atd., konečne posviacka kostolov, kaplnôk, oltárov a cimiterov.

Pri sväteniach sa Cirkev modlí za tých, ktorí ich podľa vôle božej užívať budú, preto sú nám svätené veci užitočné. Neslobodno však od svätenín (od obrazov, medailov atd.) očakávať väčší účinok, než aký majú skrz modlitbu Cirkvi; ináč by sme sa dopustili hriechu povéry. Svätené veci nie sú ako talizmany pohanov. Svätené veci celú **silu** svoju majú **skrze modlitbu Cirkvi**, ktorá má silu mimoriadnu, lebo s ňou spojená je modlitba Kristova a všetkých svätých.

Tie svätenia, pri ktorých sa užíva sv. olej, nazývame **posviackami** (consecratio). Posviacku platne môže konať len biskup.¹⁾

(Posviacka kostola.)

Jedna z najvýznamnejších posviacok je posviacka kostola. Kostol svätiť pre jeho vysokú hodnosť oprávnený je len biskup. Biskup po predpísanej príprave a modlitbách svätí vodu, tri razy obchádza okolo kostola a pokropí svätenou vodou múry kostola. Nato pastierskou palicou klope na zatvorené dvere, na prahu dverí robí znamenie sv. kríža, ^{na} znak toho, že Kristus Ukrižovaný bere do vlastníctva chrámovú budovu. Potom sa dvere otvoria a biskup s veriacimi vojde do kostola. Tu kľakne na kolená a vzýva Ducha

Potom napíše biskup na podlahu, posypanú popolom na ^sposob sv. kríža, latinskú a grécku abecedu a svätenou vo-

*) §. 1. k. 1147.

dou kropí tři razy vnútorné múry a kostolnú podlahu. Na to slávnostným sprievodom sa prinesú pozostatky mučeníkov a uložia sa v oltári do hrobu. Potom pomaže biskup kamennú platňu na oltári, ďalej múry na 12 miestach, kde sa sviece zapalujú. Konečne sa zapáli na oltári tymián a voskové sviece čo obeta voňavá, keďže hodnosť oltára je v obeti. A hneď koná sa prvá obeta omše sv.

Obrady tieto majú vznešený význam. Kostol sám predstavuje nám kráľovstvo nebeské, do ktorého sa môže dostať len ten, kto verí v najsv. I rojicu (trojnásobne obchodenie chrámu) a očistený je od hriechov (kropenie múrov), Brány nebeské otvoria sa nám skrze zásluhy ukrižovaného Spasiteľa (kríž na prahu dveri). Do neba sú povolani všetci ľudia (abecedy), ale len tí sa ta dostanú, ktorí v pokání (popol), žiť chcú podľa svetla učenia Kristovho, ktoré 12. apoštolovia ohlasovali (sviece, 12 krížov).

Niektoré kostoly nie sú posvätené, len požehnané. Poznať to z toho, že 12 krížov niet na stenách. Požehnať kostol s dovolením biskupským môže aj jednoduchý kňaz.

Keď bol v kostole spáchaný veľký zločin na pr. vražda, kostol musí byť zatvorený, dokiaľ so znova neposväti, alebo nepožehná¹).

(Posviacka cintorína.)

Biskup päťkrát ide okolo cmitera, pokropiac ho. Uprostred cmitera stojí vysoký kríž, na štyroch stranách nižšie, pred každým krížom svietnik s tromi sviecami. Pred krížami sa biskup modlí za to, aby tí, ktorí tu budú pochovaní, spočívajú v pokoji a obsiahli večné spasenie. Cesta k tomu je cesta kríža, načo upomínajú kríže a sviece. (Ján 9, 12.)

(Posviacka svônov.)

Z obradov posviacky zvonov vyzdvihujeme: umývanie zvonov, aj krstom zvané, mazanie týchže krizmou a olejom nemocných a konečne okiadzame týchže. V modlitbách Cirkve prosí, aby v tých, ktorí na hlas zvonov pospiechajú do kostola, zbožnosť sa rozmnožovala, aby Duch svätý vzal v nich príbytok a aby boli zachovaní vernými viere katolíckej.

32. O žehnaniach.

(Pojem žehnaní.)

Pri žehnaní Cirkve prosí Boha o pomoc pre živýcej

*) §. 1. k. 1173.

i mŕtvych. Žehnávajú sa osoby a veci, ale aj žehnanie vecí týka sa len osôb, a to tých, ktorí žehnané veci užívajú.

(Žehnanie živých.)

Obvyklé žehnania živých sú :

Požehnanie Sviatosťou Oltárnou; koná sa obyčajne pri omši sv., pri litániách, vešperách a pri sprievodoch s prevelebnou Sviatosťou. Tu me kňaz, ale Kristus sám nás požehnáva. Pri slávnostnom požehnaní spieva sa: *Tantum ergo sacramentum — preto toľkú Sviatosť.*

Požehnanie kňazské na konci omše sv. a kázne; po prvotinách a po omši, ktorú kňaz na 50-ročnú pamiatku posvätenia svojho koná; pred spoveďou a prijímaním atď.

Žehnanie na Blažeja, ktoré uviedla Cirkev na pamiatku sv. Blažeja biskupa. Podľa ústneho podania zachytila sa raz rybia kosť v hrdle istého chlapca a nedala sa nijako vybrať. Sv. Blažej položil krížom dve horiace sviece chlapcovi pod hrdlo, žehnal ho a chlapec bol uzdravený. Aj Cirkev sa modlí pri požehnaní na Blažeja (3. febr.), aby Boh na prímluvu sv. Blažeja oslobodil veriacich od bolenia hrdla.

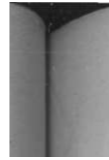
Žehnanie šestinedielok (vádzka) pochádza zo Starého zákona, ktorého predpis zachovala aj Matka Božia, keď v 40. deň po pôrode Syna svojho v chráme Bohu obetovala. Aj kresťanské matky sledujú tento príklad, aby prosily pre dieťa svoje od Boha hojného požehnania. — I mladá nevesta dostáva hneď po sobáši požehnanie, čo sa tiež menuje vádzkou.

(Žehnanie vecí.)

Častejšie žehnania vecí sú: žehnanie chleba, mäsa, vajec na Veľkú noc, žehnanie ozimín v deň sv. Marka; ďalej žehnanie vína, ovocia atď. Sem patrí aj žehnanie novovystavaných domov, menovite budov verejných, na pr. škôl, nemocníc; potom novovystavaných železníc, lodí a iných vecí, ktoré človek užíva, aby Boh odvrátil od nich všetko nešťastie.

(Zaklínanie diabla.)

K žehnaniam patrí aj zaklínanie diabla (exorcismus), ktoré sa dnes laskytuje pri krste, pri svätení vody, soli a veľmi zriedka pri posadlých, ktorým diabol prekáža užívať niektoré údy tela. Zaklínanie posadlých smie^{sa} konať len s biskupským povolením. Pri zaklínaní v mene Ježišovým Prikazuje sa diablovi, aby odstúpil od osoby, alebo veci.

33- Cirkevný pohreb.

(Obrady pri pohreboch.)

Telo ľudské v úctivosti mávame i po smrti, lebo **ono** bolo príbytkom nesmrteľnej duše, v ňom prebýval Duch svätý. Cirkev prejavuje svoju úctu k pozostatkom ľudských tiel, ktoré zas budú vzkriesené k životu, tým, že prikazuje ich pochovávať na posvätnom mieste (cintoríne¹⁾) a to nasledujúcimi obradmi:

Kňaz pristúpi k rakvi a spieva: **Oremus pro fidelibus defunctis**, modlíme sa za zomretých veriacich. Potom sbor spieva žalm: **Venite, exsultemus Domino**, podte, zvelebujme Boha, a chválospev (**Benedictus**). Pri žalme sa často opakujú slová: **Circumdederunt me gemitus mortis, dolores inferni circumdederunt me**, obklúčily ma stony smrti, bolesti pekelné obklúčily ma. Na to kňaz prosí Boha o smilovanie (Kyrie eleison), modlí sa Otčenáš, **pokropí** rakev svätenou vodou, pri slávnostných pohreboch ju aj **okadí** a odrieka predpísané modlitby. Potom pohne sa sprievod na cimiter.

Pred pohrebným sprievodom nosí sa kríž, znak príslušnosti zomretého ku Kristovi a zvoní sa, aby modlitba naša prenikla k nebu ako hlahol zvonov. Medzitým spievajú sa kajúce žalmy: **Miserere mei, Deus**, smiluj sa nado mnou, Bože, a **De profundis clamavi**, z hĺbokosti volám k Tebe.

Na cintoríne kňaz znovu pokropí rakev a jamu, do ktorej sa mŕtvolu vloží.

V ten deň alebo v nasledujúci deň sa koná omša sv. za zomretého.

Pri pohreboch dospelých sa užíva čierne rúcho, **farba** smútku. Pri pohreboch **nedospelých** však užíva sa **biele** rúcho, farba nevinnosti a radosti, lebo nemlúvniatka sú po smrti rovno do meba vzaté. Preto aj modlitby a spevy, **pri** pohrebe malých užívané, sú radostiplné chválospevy.

Rakev sa ozdobuje vencami, čo znamená, že zomretý už zvíŕazd. P" tom sa však máme vyhýbať zbytočnej nádhere, lebo ona zomretému nepomôže. Zomretému pomáhať môžeme sv. omšou, modlitbami a almužnou.

(Spaľovanie mŕtvol.)

Zpočiatku všetky národy pochovávaly mŕtvolu. Vzmáhaním sa nemravnosti tu i tam do zvyku prišlo spaľovanie

¹⁾ § 1. k. 1205.

mŕtvol. Dnes nositelia ateistického svetonázoru sú hlavnými šíriteľmi spaľovania mŕtvol a chcú náboženský kult s pochovávaním spojený vyhubiť i s jeho koreňom, kresťanskou vierou. Dôvody pre spaľovanie sú len zdanlivé:

1. **estetický** — že vraj spráchnivenie tela v hrobe uráža estetický cit; ale práve z estetických dôvodov sa neprípúšťajú svedkovia ku spaľovaniu, lebo násilné ničenie tela v peci poskytuje hrozný pohľad;

2. **pietný** — že vraj pri vykopávaní mŕtvol sa často surovo zachádza s kosťami mŕtvych, no, o rnič jemnejšie sa to nedeje pri spaľovaní;

3. **hygienický** — že vraj z hrobu sa šíria otravné plyny a látky a preto cintoríny nám ohrozujú zdravie, ale všeobecne uznaní odborníci tvrdia práve opak toho.

Cirkev prikazuje pozostatky zomretých veriacich pochovávať a odsudzuje spaľovanie mŕtvol.¹⁾ Odsudzuje preto, lebo:

1. spaľovanie mŕtvol odporuje **prírode**, v prírode všetky ústrojné telá (rastlinné a živočíšné) sa rozkladajú v zemi;

2. uráža **úctu**, ktorou sme rodičom, príbuzným atď. podlžní;

3. uráža **náboženský cit**; nám je smrť spánkom a cimiter miestom odpočinku, lebo zomretí z mŕtvych vstanú;

4. spaľovanie mŕtvol **zničí stopy** zločinov; keď sa mŕtvolu pochováva, aj po troch rokoch možno ešte vypátrať a zistiť zločiny, na pr. otrávenie, vraždu atď.;

5. **Kristus** bol **pochovaný** i všetci apoštolovia.

Cirkev zakazuje splniť vôľu toho, kto by nariadil, aby telo jeho bolo spálené.¹⁾ Kto nechce odvolať toto svoje opatrenie, tomu neslobodno vysluhovať sviatosti umierajúcich. Ani cirkevného pohrebu takýto dostať nemôže.²⁾

D) Modlitba a pobožnosti.

34. Modlitba.

(Obrady pri modlitbe.)

Keď sa modlíme, rozprávame sa s Bohom, aby sme ho chválili, ďakovali mu, alebo od neho niečo prosili, pri tom **obyčajne** užívame zovnútorých znakov, na pr. složíme ruky, prežehnáme sa, bijeme sa v prsia, kľačíme^a pod.

^{a)} § 1. k. 1203.

Složením rúk vyznávame, že pred Bohom sme akoby väzňami, ktorí prosia o smilovanie; **bitím v prsia**, že sme hriešnici a zaslúžili pokutu; **kľáčaním**, že sme malí pred Bohom.

(*Modlitebné formuly.*)

Keď sa modlíme, konáme to alebo vlastnými slovami alebo modlitebnými formulami. Pri verejných modlitbách zavše sa užívajú modlitebné formuly. Sú to hlavne:

1. **Otčenáš**, najsvätejšia modlitba, ktorej nás sám Kristus Pán naučil a modliť sa ju prikázal, preto sa menuje aj modlitbou Pána. V nej dal Kristus Cirkvi formu a pravidlo pravej modlitby. Otčenáš pozostáva zo siedmich prosieb. Pri verejných službách božích prvé tri prosby za večné veci modlí sa kňaz, ostatné štyri, za časné veci, ľud.

2. **Zdravas' Mária**, pozdravenie anjelské, ktoré obyčajne s Otčenášom spájame. Modlitba táto pozostáva z troch častok: a) z pozdravenia archanjelovho (Zdravas', milosti plná, Pán s tebou, požehnaná ty medzi ženami); b) z velenia Alžbetinho. (Požehnaná ty medzi ženami a požehnaný plod tvojho života) a c) zo slov Cirkvi „Ježiš“ až po „amen“. Slová Cirkvi sú od časov Lutherových. Pri verejných modlitbách prvú a druhú časť (modlitbu chvály) sa modlí kňaz, tretiu časť (modlitbu prosby) ľud. Po~zdravením anjelským uctievať Bohorodičku, čo našej spásy a zaisťujeme si jej prostredníctvom u Boha za nás.

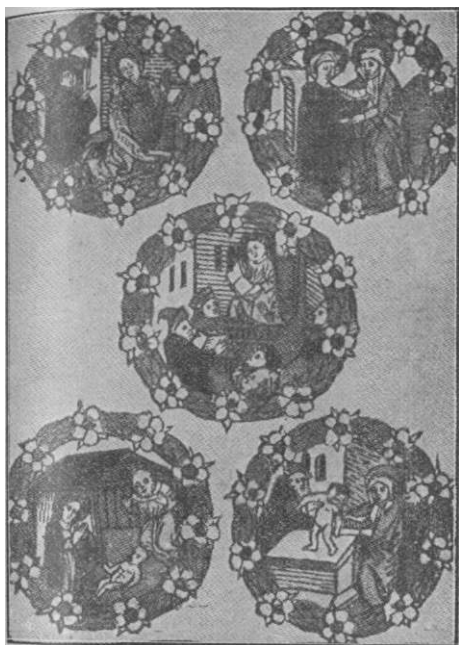
3. **Verím v Boha**, čiže apoštolské vyznanie viery. Xa~zýva sa apoštolským preto, lebo pochádza z časov apoštolských. V dnešnej forme sa zjavuje po prvý raz okolo polovice 5. stor. v južnej Itálii. Apoštolské vyznanie sa menuje symbolom, t. j. odznakom, po čom sa poznávali kresťania v prvých časoch. Prví kresťania nesmeli prezradiť apoštolské vyznanie pohanovi a židovi. Bolo ono prvým kresťanom tým, čím je dnes heslo vojakovi. **Verím** v Boha nás upomína na stály boj, ktorý máme viesť proti satanášovi.

4. **Anjel Pána** sa modliť ráno, na poludnie a večer, keď zvoní. Trojnásobné zvonenie pochádza z časov¹ žiackych výprav, modlitba „Anjel Pána“ však len z nov~šej doby..

5. **Ruženec** je obľúbenou pobožnosťou Cirkvi svätej, kde opätne odriekame najvýbornejšie modlitby, Otčenáš a Zdravas a rozjíname o živote Pána Ježiša i preblahoslavenej Panny Márie.

¹) Cap. ad Non. temp. Quadragesimae. — ") 1252. k. —

Ruženec pochádza z časov prvých pustovníkov, ktorí nevedeli čítať a preto miesto 150 žalmov sa 150 Otčenášov modlili. Na počítanie Otčenášov používali kamienkov alebo

zrniek pripevnených na šnôru. Od časov sv. Dominika miesto 150 Otčenášov modlieva sa 150 Zdravasov.

Úvodom ruženca je Verím v Boha (to znamená krížik na pátričkách) s Otčenášom a troma Zdravami, pri ktorých sa modlíme za rozmnoženie troch božských ctností. Potom nasleduje 5 desiatok. Jedna desiatka pozostáva z Otčenáša a z 10 Zdravasov, pri ktorých po slove „Ježiš“ vkladá sa ružencové tajomstvo, to jest rozmýšľame o udalostiach

Najstaršie obrázky radostného ruženca. 1483. „^bud ^živ^ota, buď umučenia alebo oslávenia Kristovho. Podľa toho rozoznávame radostný, boľastný a slávný ruženec.¹⁾“

¹⁾ Svätý ruženec sa modlíme takto: **Začiatok:** V mene Otca... Verím v Boha... Otčenáš... Zdravas... trikrát, s týmito prosbami po vyslovení mena „Ježiš“: 1. Ktorý nech rozmnoží vieru našu. 2. Ktorý nech posilní nádej našu. 3. Ktorý nech zdokonalí lásku našu. Sláva Otcu... V každej **desiatke:** Otčenáš... Zdravas... desaťkrát, s nasledujúcimi tajomstvami po vyslovení mena „Ježiš“:

a) v **radostnom ruženci:** 1. Ktorého si, Panno, z Ducha svätého P^ocala. 2. Ktorého si, Panno, pri navštívení Alžbety v živote nosila. 3. Ktorého si, Panno, porodila. 4. Ktorého si, Panno, v chráme obetovala. 5. Ktorého si, Panno, v chráme našla.

b) v **bolestnom ruženci:** 1. Ktorý sa za nás krvou potil. 2. Ktorý ^{2a} nás bol bičovaný. 3. Ktorý za nás trním bol korunovaný. 4. Ktorý za ^{na}s kríž niesol. 5. Ktorý za nás bol ukrižovaný.

35- Najdôležitejšie pobožnosti.

(Obyčajné pobožnosti.)

Vo farských kostoloch obyčajne každý deň slúži sa omša sv. V nedeľu a vo sviatok okrem omše sv. odbavujú sa ešte: sv. kázeň a popoludní požehnanie, alebo nešpory.

Popoludňajšie požehnanie pozostáva obyčajne z litánií, z piesní (antifony) P. Márie a z požehnaní so Sviatosťou Oltárnou. V máji sa odibavuje požehnanie každý deň.

Rímskou stolicou schválené litánie sú: litánie o najsvätejšom mene Ježišom a o Božskom Srdci, litánie lorentánske, všetkých svätých a sv. Jozefa.

Výhoda litánií je, že v najkratšej forme podávajú nábožné myšlienky a poukazujú na potreby Cirkvi i jednotlivcov a takto stupňujú silu modlitby. Nové litánie, ktoré sa môžu pri verejných bohoslužbách upotrebiť, môže dovoliť iba Apoštolská Stolica.¹⁾

Antifony P. Márie sú nasledujúce: i. od adventu do Hromníc: Alima Redemptoris Mater, Slávna Matko Spasiteľa; 2. od Hromníc po Veľkú Noc; Ave Regina coelorum, Zdravas Kráľovno nebeská; 3. od Velikej moci do nedele najsv. Trojice: Regina coeli laetare, Raduj sa nebies Kráľovno; 4. od nedele najsv. Trojice po Advent: Salve Regina, Zdravas' Kráľovno!

Nešpory (vesperae) sú čiastkou kňazských hodín, ktoré sa popoludní odbavujú a pozostávajú zo žalmov, hymien a modlitieb.

(Vyloženie Sviatosti Oltárnej.)

Niekedy sa vyloží preveleb. Sviatosť v monštrancii na povýšené miesto na oltári, aby ju veriaci videli a sa jej klaňali. Tak sa vyloží pri sv. hrobe vo Veľký piatok, na Božie telo, vo fašiangy, keď je 40-hodinová pobožnosť, často aj pri omši sv. a pri popoludňajších pobožnostiach. Pred vyloženou Sviatosťou si na obidve kolena kľakáme a takto sa modlíme: Môj Ježišu, tebe žijem; môj Ježišu, tebe umieram, živý i mŕtvý tvojím zostávam. Amen. — Pri 40-hodinovej pobožnosti je Sviatosť vyložená nepretržite 4° hodín vo dne i v noci, na pamiatku, že Kristus Pán 40 hodín

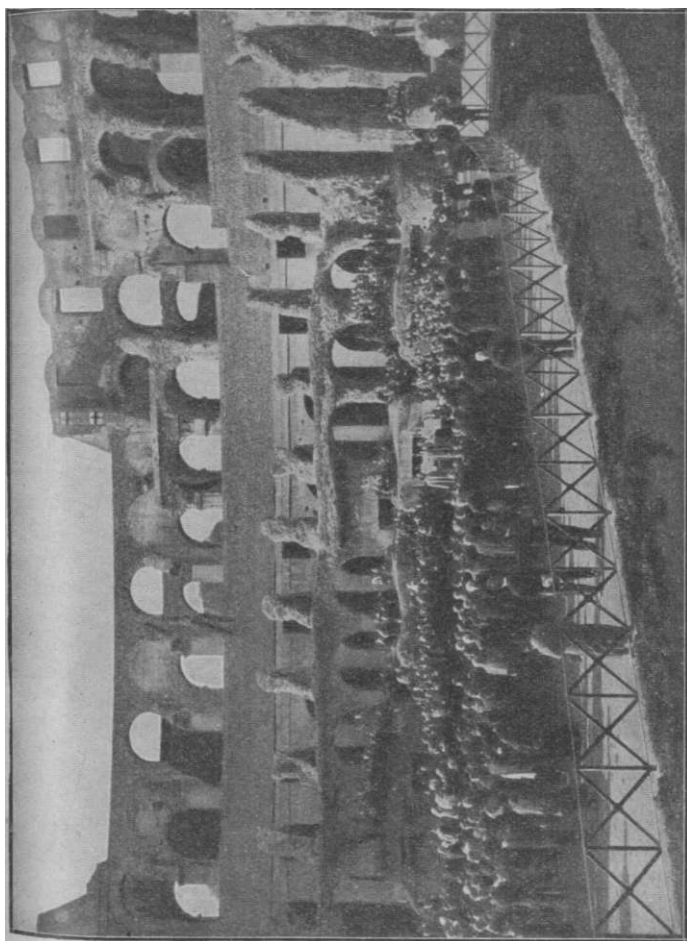
c) v slávnom ruženci: 1. Ktorý slávne z mŕtvych vstal. 2. Ktorý slávne na nebe vstúpil. 3. Ktorý nám Ducha svätého soslal. 4. Ktorý Panno, do neba vzal. 5. Ktorý ňa, Panno, v nebi korunoval.

§ 2. k. 1259.

ležal v hrobe. Všeobecne zavedená je táto pobožnosť od 14. storočia. Zvlášť jezuiti ju rozširovali.

(Procesie.)

Procesie sú slávnostné pochody ľudu pod vedením kňazstva, pri čom verejne a spoločne sa zvelebujú Boh.¹⁾

¹ reto vejú zástavy, hlaholia zvony a zástup neprestajne
^sPieva. Je to v povahe človeka, že keď niečo chce zdôrazniť,

¹⁾ § 1. k. 1290.

alebo silu svoju znázorňovať, s ľuďmi podobného smýšľania koná pochod po uliciach. (Robotnícke hnutie.)

Najdôležitejšie procesie sú tieto: sprievody na vzkriesenie v Bielu sobotu a na Božie telo so Sviatosťou Oltárnou; v deň sv. Marka, na Krížové dni atď.

(Púte.)

Sprievod, ktorý sa vedie na vzdialené milostné miesta, menuje sa púťou, Najdôležitejšie milostné miesta sú: Jeruzalem, Betlehem, Nazaret, miesta Spasiteľove; potom Rím, kde sú hroby sv. apoštolov Petra a Pavla, a kam zvlášť v milostivých rokoch putuje mnoho veriacich zo všetkých krajov sveta; Kompostella, kde je hrob sv. Jakuba apoštola; ďalej milostné miesta Matiky Božej: Lurdy vo Francúzsku, Loreto v Taliansku, Einsiedeln vo Švajčiarsku šaštín a Levoča na Slovensku; posvätné miesto sv. Cyrila a Metoda: Velehrad na Morave atď.

(Misie, duchovné cvičenia.)

Keď rehoľníci (jezuiti, redemptoristi, františkáni atď.) alebo horliví svetskí kňazi na obnovenie kresťanského ducha po jednotlivých farách vydržiavajú kázne a iné pobožnosti za niekoľko dní, vtedy sa konajú misie. Keď zasa jednotlivci, na pr. kňazi, študenti, matky atď. utiahnu sa do samoty, na pr. do kláštora a tam niekoľko dní sa zaoberajú vlastnou dušou, poslúchajú primerané prednášky, rozjímajú, a zúčastňujú sa iných pobožností, vtedy sa konajú duchovné cvičenia.

Misie a duchovné cvičenia sú veľmi užitočné, lebo napomáhajú oživiť vieru a polepšiť mravy.

IV. O posvätných časoch.

36. Cirkevný rok.

(Pojem a rozdelenie cirkevného roku.)

Človek, pozostávajúci z tela a duše, má dvojnásobný život: telesný a duševný.

Žriedlom telesného života je slnko, ktoré svojim svetlom a teplom udržuje všetok život na zemi. Okolo neho sa točí naša zemeguľa, preto aj rozdelenie času, takzvaný j občiansky rok sa riadi podľa slnka. Z jeho hlavných pr

nien vznikajú 4 doby: jaro, leto, jeseň a zima. Občiansky rok sa počína prvým januárom.

V duševnom živote však žriedlom a strediskom nám je nadprirodzené slnko, Syn Boží, Ježiš Kristus, ktorý milosťami svojimi osvecuje nám rozum, rozohrieva srdce a zachováva nám dušu pre život večný. Preto okolo neho sa pohybujú všetky nariadenia Cirkvi a podľa neho sa spravuje cirkevný rok. Počiatky cirkevného roku treba hľadať v dobe apoštolskej. Dnešnú svoju podobu dostal cirkevný rok po prenasledovaniach. No, iba od 13. storočia sa poníma ako celok, ktorý sa delí na tri obdobia: 1. na dobu vianočnú, ktorá sa počína prvou nedeľou adventnou a trvá do prvej nedele deviatnika; 2. na dobu veľkonočnú, od prvej nedele deviatnika až po deň Nanebevstúpenia Pána a 3. na dobu turičnú od dňa po Nanebevstúpení Pána až po prvú nedeľu adventnú. V týchto dobách nám Cirkev pripomína, čo Kristus Pán pre naše spasenie učinil svojim narodením, svojou smrťou a zmŕtvychvstaním i poslaním Ducha svätého.

V rámci týchto troch dôb sa umiestňujú všetky sviatky, dni zdržovania sa mäsitého pokrmu a pôsty.

(Cieľ a význam cirkevného roku.)

Verejne uctievanie Boha, ako sa koná na určitých miestach, tak sa nadväzuje aj na určité časové termíny a takto sa mu dostáva ľudskej povahe zodpovedajúceho zriadenia. Cirkevný rok, ktorý predstavuje veriacim najdôležitejšie tajomstvá spasenia a vo svätých najvznešenejšie ovocie tohože, má nás povzbudiť k povdačnosti voči Bohu a k novým ctnostiam.

37. Nedeľa a sviatky.

(Pôvod, nedeľa a "Sviatkov.)

Po stvorení sveta „v siedmy deň odpočinul Boh ... a požehnal deň siedmy a posvätil ho“. Taktiež prikázal Boh v treťom prikázaní, aby sa tento deň svätzil, ako deň odpočinku a náboženského otuženia. Týmto dňom, ktorý sa nazýval dňom Pánovým, sabbat, v Starom zákone bola sobota, v Novom zákone však je nedeľa (nedelaj — nepracuj).

Apoštolovia preto preložili deň Pánov na nedeľu, aby sa kresťania od židov lišili: ale zvlášte preto, lebo a) Kristus Pán v nedeľu vstal z mrtvých; b) stvorenie započalo sa stvorením svetla a c) v nedeľu bol poslaný Duch svätý. Už v stredoveku sa venuje nedeľa úcte najsv. Trojice.

V starom zákone okrem soboty svätily sa aj iné dni na pr. Veľká noc, na pamiatku oslobodenia z Egypta atď. Tak aj apoštolovia a prví kresťania zasvätili pamiatku narodenia, vzkriesenia, nanebevstúpenia Ježišovho, nanebevzatie i bl. Panny Márie atď. Tieto dni sa nazývajú sviatkami. Časom viac a viac sviatkov sa uviedlo, ba aj všedné dni sa venovali úcte svätých, ktorí nasledovali Krista. Dnes zriadený je celý rok tak, že každý deň je venovaný pamiatke daktorého tajomstva zo života Kristovho alebo úcte svätých.

Ako svätí ctení môžu byť len tí veriaci, ktorých Cirkev už od nepamäti ako svätých ctíla, alebo ktorých pápež po dôkladnom vyšetovaní za svätých vyhlásil. Vyhlásenie za svätého koná sa s veľkými slávnosťami v chráme sv. Petra.

Sviatky delia sa: 1. na sviatky Pánove, 2. na sviatky preblahoslavenej Panny Márie, 3. na sviatky iných svätých.

(Zasvätené sviatky.)

Nie každý sviatok sa musí zasvätiť. Zasvätené čiže prikázané sviatky v celej Cirkvi sú len tieto :¹⁾

A) Sviatky Pánove:

1. každá nedeľa; 2. Vianoce (25. dec.), narodenie Ježišovo; 3. Nový rok (1. jan.), oibrezanie Ježiša; 4. Troch kráľov (6. jan.), zjavenie Pána; 5. Nanebevstúpenie Pána (40. deň po Veľkej noci); 6. Božie Telo, sviatok Sviatosti Oltárnej (druhý štvrtok po Turíciach).

B) Sviatky bl. Panny Márie:

1. Nepoškvrnené počatie (8. dec.) ; 2. Nanebevzatie (15. augusta).

C) Sviatky iných svätých:

1. Sv. Jozefa (19. marca). Avšak u nás sa tento sviatok na základe prastarého zvyku svätíť nemusí; 2. Svj ap. Petra a Pavla (29. júna) ; 3. Všetkých Svätých (1. novembra).

Okrem prikázaných sviatkov podľa starého zvyku svätíme: 'Pondelok veľkonočný, pondelok svätodušný, Hromnice (obetovanie Ježiša v chráme, 2. februára), Zvestovanie bl. Panny Márie (25. marca), Narodenie Panny Márie (8. septembra), deň sv. Štefana mučeníka (26. dec.) a pamiatku p^o~

^{*)} § 1. k. 1247.

svätenia chrámu (hody). Ale kto tieto — zrušené — sviatky nezasväťí, hriechu sa nedopusti.

(Potreba a význam sviatkov.)

Človek nemôže pracovať bez prestania. Treba si kedy-tedy aj oddýchnuť a zotaviť sa: tešiť sa vykonanej práci a pozdvihnúť sa nad všednosť a smysekosť. Je to sociálna potreba. (Panem et circenses.) Preto má veľký sociálny význam cirkevný rok so svojou nedeľou a sviatkami.

Nedeľa a sviatky nie sú iba dni odpočinku, lež aj radosť. A radosť táto je rozmanitá. Cirkevný rok udržuje cvičeného katolíka, ktorý spolu žije so sviatkami, v stálom očakávaní nových radostí. Každá >nedeľa a_ každý sviatok mu prinesie iné a iné radovánky. Je to opakujúca sa „večne stará a večne nová krása“, čo neukonáva. Rozmanitosť táto dnes, keď všedný život v továrňach, v dielňach a všade je jednotvárnny, má zvláštny význam.

Cirkevné sviatky spájajú všetky stavy v pokojnej svornosti. Zúčastniť sa ich môže každý. Svetské slávnosti obyčajne nie sú pre chudobu.

Cirkevné sviatky svojím ustavičným „Sursum corda“, hore srdcia vaše, priťahujú ľud ku Kristovi a ušľachťujú ho, kým svetské slávnosti a zábavy často zapríčiňujú sociálne škody (nemravnosť, márnivosť atď.).

Z týchto príčin je nielen veľké nebezpečenstvo pre ducha Kristovho, ale aj ohromná škoda pre opravdový blahobyť ľudu, keď moderné neznabožské štáty utláčajú verejné oslavovanie cirkevných sviatkov a na miesto nich zavádzajú rozličné svetské slávnosti.

(Ako svätí sviatky.)

V prikázaný sviatok má každý kresťan katolík a) sv. omšu slyšať, a b) zdržovať sa služobných prác, úradných úkonov, taktiež verejného kupčenia a jarmoku, vyjmúc, keď zákonitý zvyky alebo zvláštne povolenia mu to dovoľujú.¹⁾

; Zákonom slyšať omšu sv. zadosťučiní, kto buď pod holým nebom, buď v kostole alebo v kaplnke (vo verejnej, alebo poloverejnej, nie však v súkromnej) prítomný je na omši svätej, slúženej podľa akéhokoľvek katolíckeho obradu.²⁾

1',; ') 1248. k. - ') 1249. k.

Okrem omše svätej veľmi užitočné a potrebné je, aby sme v nedeľu a vo sviatok aj kážeň počúvali. Ježiš hovorí: „Kto je z Boha, slovo božie slyší.“ V nedeľu máme aj k sviatostiam pristupovať, máme ísť na kresťanské vyučovanie, máme nábožné knihy čítať a vykonávať skutky milosrdenstva.

V nedeľu a vo sviatok zakázané sú služobné práce, t. j. telesné práce, ktoré obyčajne čeliadka, služobníci, nádeníci a remeselníci vykonávajú. Také práce konať v nedeľu je len vtedy dovolené, keď to nevyhnutná potreba (v čas nebezpečenstva ohňa, povodne atď.) požaduje. Ďalej zakazujú sa všetky úkony, ktoré môžu sviatok zneuctiť (trhy, jarmoky), alebo veriacim v zasvätení sviatku prekážať.

Od zasvätenia sviatkov môže oslobodiť biskup (ordinarius); jednotlivých, alebo všetkých svojich veriacich; zo zvláštnych príčin však aj správca fary, ale nie celú farnosť, ale len jednotlivcov, alebo jednotlivé rodiny¹).

(Príprava na sviatky.)

Ďalšie niektorými sviatkami dni prípravné sa menujú vigíliami (latinsky: vigilare = (bdieť, strážiť)). Prví kresťania totižto v predvečer väčších sviatkov schádzali sa v kostole alebo v niektorom dome, bdeli a modlili sa celú noc a v noci slyšali sv. omšu. Keďže sa neskôr pri tom prihodily niektoré výstupky, nočné služby božie preložili pápeži na predchádzajúci deň. Dnes nočnou službou božou už len na Vianoce sa pripravujeme. V iné vigílie sa máme iba postiť.

(Po sviatkoch.)

7-a starodávna najväčšie sviatky trvalý 8 dní. Na pamiatku toho po sviatkoch nasledujúci týždeň sa menuje ai dnes oktávou, osminou (latinsky: octavus = ôsmy) čiže osemdňovým.

38. Zdržovanie sa mäsitého pokrmu a pôst.

(Predpisy všeobecné.)

Zákon zdržovania sa zakazuje požívať mäso a jedlá, z mäsa pripravené; nezakazuje však požívať vajcia, mlieko, a čo sa z mlieka dorába (maslo, syr), taktiež nezakazuje jedlá s masťou²), rybie mäso a mäso z obojživelníkov.

Zákon pôstu dovoľuje denne jedno nasýtenie sa; nezakazuje vsak ráno a večer si trochu zajesť. Čo a koľko to má byť, v tom sa máme spr

) 1245. k. — ²) 1250. k.

vovať podľa schválenej miestnej obyčaje. V také dni predtým zakázané bolo pri tom istom jedení miešať mäso a ryby; dnes je to dovolené. Možno aj večeru s obedom zameniť.¹⁾

Zdržovať sa mäsitého pokrmu majú sa všetci, čo už prekročili siedmy rok; postiť sa však majú tí, ktorí doplnili 21. rok a 60. rok ešte nezačali.²⁾

(U nás.)

Na základe zvláštného dovolenia Svätej Stolice na území Slovenska pôstny poriadok upravený je takto:

I. Zdržovať sa mäsitého pokrmu je prikázané:

1. Každý piatok, ak naň nepripadne prikázaný, sviatok alebo sviatok Očistovania, Zvestovania, Narodenia Panny Márie, Sv. Cyrila a Metoda, Sv. Štefana prvomučenika, Sv. Silvestra (31. decembra) a štátny sviatok.

2. Na Bielu sobotu až do poludňajšej 12. hodiny.

II. Nie sú viazaní zákazom v piatok požívať mäsitého pokrmu:

1. *Jednotlivé miesta*, kedykoľvek sa tam jarmok alebo slávnosti či už cirkevné, či svetské za veľkej účasti ľudu odbavujú; to isté platí aj pre hostiny usporiadané z príležitosti pohrabu. Na Slovensku prestáva zákaz aj v deň patróna alebo posviacky chrámu tam, kde v tento deň odbavujú sa za veľkej účasti ľudu aj vonkajšie slávnosti.

2. *Jednotliví veriaci* (vyjmúc na Veľký piatok):

a) úradníci, robotníci vo fabrikách, baniach, kameňolomoch, v horách (lesoch), títo poslední vtedy, keď neobedujú doma; robotníci na poliach v čas sväzania a mlatby, robotníci na železničiach a lodiach, a vo aj tí, ktorí na riekach drevo spúšťajú.

b) strážnici verejného poriadku, finanční strážnici, strážcovia väzňov, taktiež civilní policajní strážcovia i so svojimi rodinám,

c) osoby službou pri železničiach, električných dráhach, automobiloch, lodiach zamestnaní.

d) ktorí v kúpeľoch hľadajú ozdravenie i s rodinami a služobníctvom.

e) cestujúci, a to nielen vtedy, keď sa musia stravovať vo vozňoch jedálnych, v staničných a lodných alebo akýchkoľvek hostincoch, ale aj vtedy, keď jedlá so sebou nesú.

f) svetskí ľudia, ktorí sú nútení v hostincoch sa stravovať, alebo^z hostincov a iných súkromných domov si jedlo zadovažovať: hostinskí^a ich rodiny.

^{x)} 1251. k. — ²⁾ 1254. k. — ¹⁾ 1245. k.

g) ktorí zdržujú sa alebo stravujú sa u takých rodín, kde **pôstne** jedlá sa nepredkladajú.

h) rodiny, v ktorých aspoň jeden člen už je dišpenzovaný, alebo u ktorých sa stravujú vojaci.

i) všetci, ktoríedia pomimo domu alebo jedlo z domu riadne so sebou prinášajú.

Chudobný, ktorí žijú z milosrdenstva iných, takpodobne chorí a rekonvalescenti môžu mäso každodenne jesť a nie sú viazaní zákonom pôstu.

III. Pôst so zdržovaním sa mäsitého pokrmu má sa zachovávať :

1. v Popolečnú stredú,

2. na Veľký piatok,

3. na Vigíliu Narodenia Pána (Štedrý večer).

Zákonom jednorázového nasýtenia sa nie sú viazaní ktorí sú vystavení veľmi namáhajúcim prácam telesným a duševným.

Ktorí zákonom pôstu z akejkoľvek príčiny nie sú viazaní, môžu aj v deň zákazu požívania mäsitých pokrmov, ak je v ten deň dišpenz od zákazu, toľkokrát mäso jesť, koľkokrát prijímajú jedlá.

Odporúča sa veriacim, **aby pôst aspoň v obyčajné dni Veľkého pôstu a v piatky štvoro Suchých dní (kantry) zachovávali (teda neviaže pod ťarchou hriechu).**

Pri udelení týchto úľav Svätý Otec upozornil veriacich, aby obdržané úľavy inými pobožnými skutkami, predovšetkým dávaním almužny, nahradil sa usilovali.

(Dispenzácie.)

V jednotlivých prípadoch a z dôležitej príčiny môže príslušný ordinarius (biskup) svojich veriacich, či už jednotlivých, či už všetkých, oslobodiť od zdržovania sa mäsitého pokrmu a od pôstu. Zo zvláštnych príčin môže aj správca fary oslobodiť od pôstu alebo aj od zdržovania sa mäsitého pokrmu, no nie celú farnosť, ale len jednotlivcov alebo jednotlivé rodiny, a to len v jednotlivých prípadoch.³⁾

Kantry (z latinského: quatuor tempora = štyri časy) čiže suché dni sú tri dni — streda, piatok, sobota — začiatkom štyroch častí roka: a to a) po 13. decembri; b) po Popolnej strede; c) po Turíciach a d) po 14. septembri. — Cirkev ustanovila kantry, aby sme na počiatku každého štvrtého roka ďakovali Bohu za prijaté dobrodenia a prosili ho o nové milosti, zvlášte za udelenie dobrých kňazov, lebo predtým biskupi v tieto dni posviacali kňazov.

(Ciel a význam pôstu.)

Cirkev preto prikazuje pôsty, a) aby sme nasledovali príklad P. Ježiša, b) aby sme činili pokánie za svoje hriechy a c) aby sme ľahšie skrotili svoje zlé žiadosti. Kto sa postí, zosilní na duchu, a telo jeho poddáva sa vôli a rozumu. Zdržanlivosť od mäsitého pokrmu rozmnoží i zdravie a predĺži život človeka; na pr. /'pustovníci na púšti, sv. Anton, sv. Pavel žili vyše 100 rokov.

Pôst má aj sociálny význam. Duch Cirkvi totižto vyžaduje, aby sme to, čo pôstom usporíme, dávali ako almužnu chudobným.¹⁾ Preto dobročinnosť, spojená s pôžitkami (koncert, plesy), ~ protív sa duchu Cirkvi. Bohatý však hľadá tu len seba a svoj pôžitok a pritom chudobným len odrobinky pohadzuje. Taká dobročinnosť iba dráždi chudobu a ešte väčšmi rozbúri spoločenský život.

A) Doba vianočná.

39. Advent.

(Príchod, čiže advent.)

Po páde prarodičov pokolenie ľudské asi 4000 rokov očakávalo sľúbeného Mesiáša. Na túto dobu očakávania a túžby po Spasiteľovi nás upomínajú štyri nedele pred Vianocami. Štyri nedele tieto ustanovila Cirkev, aby sme sa v ten čas pripravovali na hodné oslávenie pamiatky narodenia alebo príchodu Pána (latinsky: adventus =ipríchod).

Čas adventný bol vždy považovaný za čas pokánia. Preto na ten čas už od dávna predpisovali sa miestami zvláštne pôsty, zakázané boli svadobné veselie, pri omši sv. užívalo sa rúcho fialové, vynechal sa chválospev, Glória, a čítaly sa z evanjelia kázne sv. Jána Krstiteľa o pokání. Dnes však je už adventný pôst zrušený.²⁾

Kedysi v niektorých krajoch začínal sa advent 11. nov. v deň sv. Martina, pred ktorým bol takzvaný inálny mäso-pôst, z čoho ostala len pamiatka martinských husí.

(Rorate.)

Celý advent každodenne pred svitaním koná sa zvláštna omša svätá, známa pod menom Rorate. Meno toto dostali táto omša od prvých slov, ktorými sa začína: Rorate coeli desuper... Rosu dajte nebesá s výsosti a oblaky pršte

¹⁾ 1252. k. — ²⁾ Cap. ad Non. temp. Quadragesimae.

Spravodlivého; otvor sa zem a vydaj Spasiteľa.¹⁾ To sú slová Izaiášove, ktorými vyslovil túžibu svoju po Spasiteľovi.

Rorate sa koná pred svitaním, ešte za tmy, lebo vo tme dedičného hriechu a vo tmách bludov zasvitlo ľudské spasenie: „hviezda ranná“, keď sa narodila bl. P. Maria, na česť ktorej sa Roraty konajú. Za tmy pospiechame do kostola, keď ešte „svet“ nechodí po uliciach, a zmocní sa nás adventný duch: zvlášne spojenie pokánia a radostnej nádeje.

40. Vianoce.

(Štedrý večer.)

Pamiatku narodenia Ježiša Krista slávime na Vianoce. Slovo „Vianoce“ (z nemeckého: Weihnachten) znamená toľko, čo posvätná čiže svätá noc. Lebo svätá nám je tá noc, v ktorej sa narodil Spasiteľ, Najsvätejší.

Deň pred Vianocami, 24. decembra, nazýva sa svätvečerom čiže vigiliou. Je to deň prísneho pôstu, aby sme tak upozornení boli, že sa máme pripravovať na budúcu slávnosť. Večer tohoto dňa sa menuje aj štedrým, lebo v ten deň bol Boh k nám najštedrejším, darujúc nám Vykupiteľa sveta. Preto aj kresťania, upamätajúc sa na túto štedrosť Otca nebeského, dávajú si navzájom rozličné dary. Dieťkam sa dávajú dary, ako by im tieto sám novonarodený Ježiško s neba priniesol. Veď Kristus je v skutku pôvodcom všetkých darov, lebo všetko, čo máme, od Boha pochádza.

V kresťanských domoch postavujú vianočné stromky, mladý smrek alebo jedľu, na ktorej sú ovocia a cukrovinky povešané a svetlá pripravené. Vianočný stromček upozorňuje nás na osudný strom v raji, pre ktorý sme boli do večnej biedy uvrhnutí, a na strom alebo drevo sv. kríža, na ktorom nás Ježiš Kristus vykúpil. Na strome povešané dary znamenajú Ježiša: drahý dar Otca nebeského; svetlá však tiež Jeho, ktorý ako „svetlo sveta“ učením svojim priniesol pravé svetlo do duší ľudských.

V mnohých kostoloch aj domoch vídavame jasičky čiže betlehem, ktoré nás upomínajú na betlehenskú maštal, kde sa P. Ježiš narodil a do jaslí bol položený. Prvé jasičky staval sv. František Assiský, ktorý roku 1223 s povolením pápežovým vystavil jasičky na oltár a s bratmi svojimi sa

¹⁾ Iz. 45, 8.

pred nimi modlil, aby sa tak lepšie povzbudili k pobožnosti a vďačnosti k Bohu.

V štedrý deň svätí Cirkev aj pamiatku prarodičov: Adama a Evy na znamenie, že sľub ten, čo Boh dal prvým rodičom po páde, splnil sa narodením Krista Pána.

(Sviatok vianočný.)

Dňa 25. decembra slávime sviatok Narodenia Krista Pána. Je to sviatok prevelkej radosti, preto v ten deň už od starodávna každý

kňaz smie tri sv. omše slúžiť. Koná sa to na význam trojnásobného narodenia Krista Pána: a) narodenia večného od Boha Otca, b) narodenia telesného z Mane Panny, c) narodenia duchovného v srdciach veriacich. Omše tieto pripomínajú aj trojaký príchod Krista Pána: v podobe ľudskej v Betleheme, v podobe chleba v Sviatosti Oltárnej a v božskej velebnosti na súdny deň

1Narodenie Pána.

Prvá omša svätá slúži sa podľa prastarého zvyku u jasiel betlehenských o polnoci, keď sa P. Ježiš narodil (utierenť). V evanjeliu tejto omše svätej sa hovorí, ako oslavovali anjeli narodenie Pána, chváliac Boha a hovoriac: „Sláva Bohu na výsostiach a na zemi pokoj ľuďom dobrej vôle.“^{*)}

Druhá sa slúži na úsvite. V evanjeliu tejto omše sv. sa rozpráva, ako prišli pastieri kľaňať sa P. Ježišovi.

Tretia za jasného dňa. Pri nej sa číta prvá kapitola evanjelia sv. Jána, ktorá dokazuje božstvo Ježiša Krista.

Omše tieto môže kňaz aj po sebe odslúžiť.

(Význam Vianoc.)

Ešte sú ďaleko Vianoce a v rodinách sa už hovorí o malom Ježiškovi, o Betleheme. Radostiplné očakávanie živí dietky dlhý čas pred sviatkami. V Štedrý večer splnia sa ich

*) Luk. 2, 24.

nádeje, radujú sa nevysloviteľne. Radosť táto strhne so sebou aj dospelých; ich srdce tiež zachváti radosť a pokoj, čo P. Ježiš ipriniesol na chladnú zem. City tieto rozmnožuje hlahol zvonov v tmavej, tichej noci, ožiarený kostol a radosný spev ľudu. Sú to radosti čisté, utešené, akých nám svet a jeho sviatky a slávnosti nikdy dať nemôžu.

Čo znamenajú Vianoce z národne-hospodárskeho ohľadu, o tom sa môžu osvedčiť obchodníci, poštári a železničiar.

Toto všetko však je len akýmsi zovňajškom Vianoc. Čo sa okolo Vianoc v srdciach deje, koľko duší sa vráti na cestu ctivosti, o tom len duchovní pastieri majú vedomosť.

Najväčšie ľudové slávnosti sú malichernými pokusmi oproti Vianociam.

41. Doplnok doby vianočnej.

(Oktáva vianočná.)

V oktáve vianočnej je posledný deň roku občianskeho, deň sv. Silvestra. Za všetky dobrodenia božie, čo sme predošlý rok dostali, konajú sa pred večerom poďakovacie služby božie (Te Deum). Pred pobožnosťou ibýva v mnohých kostoloch aj primeraná kázeň.

(Nový rok občiansky.)

Nasledujúci deň, to jest ôsmy deň po narodení Pána, začína sa nový rok občiansky (1. jan.). V ten deň dostalo Božské nemlúvniatko meno: ježiš, čo toľko znamená ako Spasiteľ alebo Vykupiteľ.

Za starodávna bol to deň pokánia. Pohanskí Rimania oddávali sa totižto v ten deň pri oslave svojho boha Janusa rozpustilým radovánkam, preto Cirkev nariadila na ten deň prísny pôst. Keď však pohanstvo zaniklo, stal sa prvý deň občianskeho roku dňom radosti, zasväteným sviatkom.

(Sviatok najsv. mena Ježišovho.)

V nedeľu, ktorá padá medzi Nový rok a Zjavenie Pána, slávime najsv. meno Ježišovo. V ten deň a cez celú oktávu plnomocné odpustky získajú tí, ktorí pristúpia ku sviatostiam a na úmysel pápeža sa pomodlia.

(Zjavenie Pána.)

Na pamiatku udalosti, že mudrci (králi) prišli od východu do Betlehema klaňať sa Ježišovi a obetovať mu zlato, kadidlo a myrhu, slávi Cirkev 6. januára sviatok Troch kráľov, čiže Zjavenie Pána. (Epiphania.)

V osobe mudrcov zjavil sa totižto Kristus národom pohan-ským.

Mudrcov mimoriadna hviezda viedla do Betlehema, o ktorej predpovedané bolo: „Hviezda vyjde z Jakuba, prút povstane z Izraela.“¹⁾ Mudrci vedeli o prorockve.

Sväté písmo neudáva ani počet ani mená mudrcov. Dľa ústneho podania boli a) počtom traja, b) menovali sa: Gašpar, Melichar a Baltazár a c) boli kniežatá, čiže králi.

Dary, čo mudrci Ježišovi priniesli, majú krásny význam: zlato znamená kráľovstvo, kadidlo božstvo a myrha človečenstvo Ježišovo.

Okrem zjavenia sa mudrcom zjavil sa Ježiš pri svojom' krste a zjavil božskú moc svoju na svadbe v Káne galilejskej. Toto trojnásobné zjavenie Ježiša Krista už od starodávna oslavuje sa v sviatok Zjavenia Pánovho.

V predvečer tohoto sviatku svätí sa voda na pamiatku, že Ježiš Kristus vodou bol pokrstený, a že premenil vodu na víno. Veriaci vodu túto berú si aj do príbytkov svojich a sa ňou kropia. Pri tej príležitosti svätí sa i krieda.

(Koleda.)

Na mnohých miestach koná sa v ten deň **žehnanie** príbytkov, čo prichádza pod menom **koledy**. Kňaz chodí z domu do domu, kropí príbytky svätenou vodou a kadí kadidlom, aby Boh naplnil dom milosťou a svojím požehnaním, a na dvere svätenou kriedou napíšu sa počiatkové písmeny mien troch kráľov, medzi ktoré sa poznačia krížiky a bežný rok (19G-I-M4-B39), aby Boh skrze zásluhy Ukrižovaného

¹⁾ IV. Mojž. 24, 17.

Traja králi.

a skrze prímluvu troch kráľov dom tento a v ňom bývajúcich zachránil od všetkého nebezpečenstva, jako zachránení boli Židia pred východom z Egypta, keď krvou baránka natreli dvere.

(Nedele po Troch Kráľoch.)

K dobe vianočnej patrí ešte 2—6 nediel po Zjavení Pánovom. Ich počet je menší alebo väčší podľa toho, či je Veľká noc skôr, alebo neskôr.

B) Doba veľkonočná.

42. Pôst.

(Predpôst.)

Na dôstojné slávenie zmŕtvýchvstania Pánovho veriaci už v prvých časoch pokáním, najmä pôstom sa pripravovali. Zpočiatku iba na veľký piatok a veľkú sobotu¹⁾, neskôr celý veľký týždeň. — Od 4. storočia pôst pred Veľkou nocou trvá 40 dní (Quadragesima), lebo sa aj Kristus Pán pred svojim verejným vystúpením 40 dní a 40 nocí postil.²⁾

Ale za starých čias v niektorých krajoch veriaci aj 50—60—70 dní sa postili a preto začali pôst už deviatou nedeľou pred Veľkou nocou. Pamiatkou toho nám je meno tejto nedele: deviatnik. Dnes však od dôb pápeža Gregora Veľkého počína sa pôst len v Popolnú stredu, teda 46 dní pred Veľkou nocou, čo bez nediel činí práve 40 dní.

Doba od deviatnika do Popolnej stredy nazýva sa **predpôstom** alebo **fašiangami**. V troch nedeliach tejto¹ doby služby božie konajú sa tak ako v pôste: vo fialovom rúchu* a bez glórie.

(Tri posledné dni fašiangové.)

V druhú nedeľu po deviatniku a v nasledujúci pondelok a utordk, ktoré sú posledné dni fašiangové, nariaďuje Cirkev, aby v kostoloch Sviatosť Oltárna bola vyložená, a aby veriaci v hojnej pobožnosti nejakú náhradu dali za tie hriechy, ktorými mnohí v tomto čase Boha urážajú. Veselosti, ktoré sa zvlášte v posledných dňoch fašiangových konávajú, sú pozostatky výstupnosti starých Rimanov,

¹⁾ Tertullianus: De ieiunio c. 2. — ²⁾ Mt. 4. 2.

bacchanalia" menovaných, v ktorých pohania obžerstvom a opilstvom ctili boha svojho Bacchusa.

(Veľký pôst.)

Štyridsaťdňový pôst sa začína Popolnou stredou a končí sa sobotou pred Veľkou nocou. Veľký pôst je prípravou na slávenie pamiatky zmŕtvýchvstania Ježišovho a preto je časom modlitby a pokánia. Všetko, čo v tomto čase Cirkev koná, povzbudzuje nás k pokániu. Pohľad náš obracia na utrpenie Ježiša Krista, na posvätné mesto Jeruzalem, ako by sme čuli hlas Kristov: „Hľa, pôjdeme do Jeruzalema, a dokoná sa všetko, čo písali proroci o Synovi človeka. Lebo vydaný bude pohanom a budú sa mu posmievať a budú ho bičovať a budú pľuť na neho, a keď ho ubičujú, zabijú ho".¹⁾

(Popolná streda.)

Aby sa veriaci upamätovali, že nastaly dni pokánia, upomína ich Cirkev živo na smrť. Kňaz označuje čelá veriacich popolom, čím sa vyobrazuje naša slabosť a pomínutelnosť, a hovorí: „Pamätaj človeče, že si prach a v prach sa navrátiš!" Popol tento je spálený z pozostalých ratolestí Kvetnej nedele minulého roku, čím sa znázorňuje ničota všetkej zemskej slávy a stvorenia, ku ktorým sa hriešnik obrátil, keď sa odvrátil od Boha.

Popolná streda, ktorá sa nazýva aj škaredou, je mocným ikažateľom v každej obci, aby sa veriaci zriekli časných vecí a radostí za večné.

(Pôstne pobožnosti.)

Pri službách božích v pôste, aj v nedeľu používa sa fialové rúcho, farba pokánia, taktiež onemia radostné spevy Alleluja, Glória, Te Deum.

V pôste sa konávajú, najmä v piatok popoludní, mimoriadne pobožnosti: **krížová cesta**, pôstne kázne.

V nedeľu „Laetare" už od 12. storočia požehnáva sv. Otec **zlatú ružu**, ktorú daruje významnejším osobám, mimo Rímu bývajúcim. Tento zvyk súvisí akiste s ľudovou obyczajou oslavovať víťazstvo jara nad zimou o nosiť pri tom kvetiny.

(Smrtná nedeľa.)

Od piatej nedele pôstnej počnúc, zaoberá sa Cirkev výlučne len utrpením a smrťou Ježiša Krista; ztadiaľ aj meno:

*) Lk. 18, 31—33.

smrtná nedeľa. V ten deň sa zahaľujú kríže, na znamenie, že sa Kristus Pán musel ukryť pred Židmi, aby ho pred časom neusmrtili. Chceli ho totižto ukameňovať za slová: „Ja som prv, ako bol Abrahám.“¹⁾ Vtedy však neprišla ešte jeho hodina.

Na znak smútku Cirkev okrem zahalenia krížov vynecháva pri sv. omši v ten deň a v nasledujúcich dňoch žalm Judica, chválospev Glória a oslavu najsv. Trojice: Sláva Bohu.

43. Veľký týždeň.

(Kvetná nedeľa.)

Posledný týždeň v pôste sa menuje veľkým, lebo v tomto týždni sa dokonala veľká práca nášho vykúpenia.

Umučenie Kristovo predchádza slávny vchod jeho do Jeruzalema, kde išiel na osliatku a zástup prestieral svoje rúcha a palmové ratolesti, volajúc: „Hosanna Synu Dávidovmu! Požehnaný, ktorý prichádza v mene Pánovom: Hosanna na výsostiach!“²⁾ Pamiatku toho slávneho vchodu slávime v Kvetnú nedeľu, keď pred omšou sv. sa ratolesti (bahniatka) svätia a s posvätenými ratolestami sa koná sprievod okolo kostola. Pri sprievode, keď sa už vracia späť, speváci idú do kostola a hneď zatvoria dvere pred kňazom. Len keď kňaz krížom tri razy uderí na dvere, otvoria sa zasa, na znak, že kríž Kristov nám otvoril zatvorené brány nebeské.

Palmy upamätávajú na víťazstvo Spasiteľovo nad smrťou a pekľom svojim horkým umučením; olivová ratolešť znamená pokoj v Bohu a jeho milosrdenstvo. Keďže takýchto ratolestí u nás niet, užívajú sa už od ôsmeho storočia bahniatka akiste preto, lebo sa užívaly čo liek proti chorobám, zvlášte proti horúčke.

Kvetná nedeľa nie je iba pamiatkou radosti, ale aj smútku. Radosť Ježišova totižto bola zakalená zármutkom, lebo predvidel, že ľud ten, ktorý ho teraz oslavuje, onedlho svederí bude kričať: Ukrižuj ho! Týmto vskutku započalo sa jeho umučenie.

(Pašie a pašiové hry)

V Kvetnú nedeľu počas omše sv. spievajú sa **pašie**, t. j. utrpenie a smrť Pánova podľa sv. Matúša evanjelistu. Za sta-

¹⁾ Ján 8, 58. — ²⁾ Mt. 12, 9.

rých časov pašie čítaval jedon. Neskôr pašie sa prepracovali dramaticky, takže jedon spieval rozpravu evanjelistu, druhý slová Kristove, tretí slová apoštolov a iných (Pilát, slúžka atď.) a celý chôr slová židov. Z toho vzniklý takzvané **pašiové hry**, pri ktorých utrpenie a smrť Krista Pána sa znázorňuje nielen slovom, ale aj divadelnou hrou. Svetochvrne sú pašiové hry v Oberammergau (Bavorsko).

Okrem Kvetnej nedele pašie čítajú sa, čiže spievajú vo Veľkom týždni ešte trikrát, a to v utorok podľa sv. Marka, v stredu podľa sv. Lukáša a v piatok podľa sv. Jána. Pri slovách: „Ježiš zvolal veľkým hlasom a vypustil ducha“¹⁾ kňaz si kľakne na znak zármutku a chválu vzdáva Ježišovi za jeho smrť, ktorou nás vykúpil.

(Tmavé utierne.)

V stredu, vo štvrtok a v piatok popoludní v kostoloch, kde je viac kňazov a klerikov, ozývajú sa smutné hlasy žalospevov a žalmov. V žalospevoch Jeremiášových v obraze svätého mesta, ktoré nepriateľ zničil, zjavuje sa buďto duša žijúca v hriechu, buďto hriechami zneuctievaná Cirkev, alebo Spasiteľ, ktorý snímal hriechy sveta. Pobožnosť táto sa menuje **tmavou utierňou**, lebo sa odbaľuje pred večerom bez veľkého osvetlenia a aj zapálené sviece sa pomaly zahasia. Celú pobožnosť preniká myšlienka na umučenie a na smrť Krista Pána. V Zelený štvrtok dáva sa výraz bólu nad zradou Judášovou, vo Veľký piatok vhlbí sa Cirkev do duševnej nálady Spasiteľa na kríži visiaceho, vo Veľkú sobotu zjaví sa zármutok a plač, už zmenšený nastávajúcim vzkriesením.

Na oltári sa zažne 6 žltých voskových sviec. Pred oltárom stojí trojhran s pätnástimi sviecami. — Svieca na samom vrchu je biela, ostatné sú žlté. Svieca biela predstavuje nám Krista Pána, žlté sviece apoštolov a jeho učeníkov. Spievajú sa žalmy (ktorých je 14) a za každým sa zahasí na trojhrane jedna svieca, potom aj svieca na oltári. Znázorňuje to útek apoštolov a učeníkov pri zajatí Krista Pána. Ostatne horieť len biela svieca — skvelý obraz Krista, od všetkých opusteného. Aj táto sa schová za oltár, na znak smrti Kristovej a jeho uloženia do hrobu. Na konci pobožnosti urobí sa hrmot, čo znamená zemetrasenie pri smrti Pánovej. Hneď potom vynesie sa biela svieca z pozadia oltára na znak zmŕtvýchvstania Pánovho.

¹⁾ Mt. 27, 50; Mk. 15, 37; Lk. 23, 46; Ján 19, 30.

44- Zelený štvrtok.

(Pomenovanie dňa.)

Štvrtok vo veľkom týždni menuje sa **Zeleným**, lebo za starodávna v ten deň veriaci zachovávali prísny pôst a len zeleniny požívali. Nazýva sa aj **veľkým** štvrtkom, lebo v ten deň sa počala veľká práca nášho vykúpenia. — Latinsky sa ten deň menuje: **Coena Domini**, t. j. večera Pánova na pamiatku poslednej večere, pri ktorej ustanovená bola Sviatosť Oltárna a omša svätá.

(Svätá omša.)

Pre radosť nad ustanovením prevelebnej Sviatosti Cirkvi upustí nakrátko od zármutku nad umučením Pánovým. Preto omša sv. koná sa slávnym spôsobom a v bielom rúchu. Spieva sa Glória. Pri tom sa zvoní na všetkých zvonoch. Potom ustúpi radosť najhlbšiemu zármutku. Hlahol zvonov neozýva sa až do Bielej soboty. Ani omšový zvonček sa neupotrebuje pri oltári, lež obvyklé znaky dávajú sa rapkáčom. — L^Tmíknutie zvonov ukazuje na útek apoštolov, povolaných hlásateľov evanjelia. Rapkáč upamätáva na časy, keď zvonov ešte nebolo.

V ten deň v každom kostole len jeden kňaz slúži omšu sv. a ostatní kňazi pristupujú k sv. prijímaniu spolu s veriacim ľudom.

Koná sa to na pamiatku, že pri poslednej večeri všetci apoštoli prijímali z ruky Krista Pána.

Pri premenení konsekruje kňaz **tri veľké hostie**. Jednu prijíma, druhá je pre Veľký piatok, lebo sa vtedy oibeta nekrvavá nekoná, a tretia sa vyloží do svätého hrobu.

(Po omši sv.)

Na konci omše sv. **prenesie sa Sviatosť Oltárna** na miesto, na to pripravené. Sprievod tento znázorňuje cestu Pána po poslednej večeri na horu Olivetskú. — Tabernákulum ostane prázdne a večné svetlo pred ním sa zhasí na znak, že mrtvé telo Ježišovo položené bolo do hrobu.

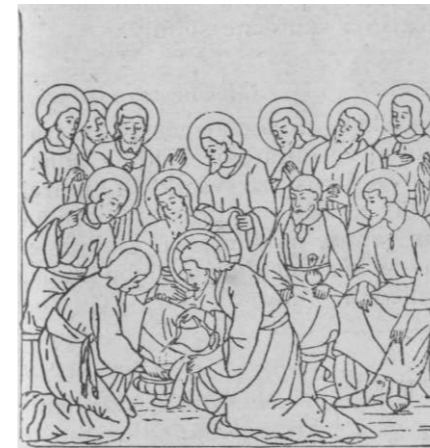
Potom kňaz **obnažuje oltáre**, t. j. sníma s nich plachty a okrasy, pri čom sa modlí antifónu: „Podelili si moje šaty a o mój odev hodili kocku.“¹⁾ Toto nás upomína na stfhanie rúcha s Krista Pána, ktorého symbolom je oltár, pred bičo-

*) Žalm 21; Ján 19, 24.

vaním a na hore Kalvárii pred ukrižovaním. Za starých čias hlbokým dojmom pôsobilo na veriacich, že v ten deň prijali späť biskupi verejných kajúcich (reconciliatio).

(Svätenie olejov.)

V katedrálnych kostoloch v ten deň, na sv. omši, no nie pri oltári, ale pri zvláštnom stole v svätyni svätí biskup oleje v sprievode 14 jahňov a 12 kňazov, ktorí na olej vdychujú a ho pozdravujú; a to po pozdvihovaní olej chorých, po prijímaní krizmu a olej katechumenov. Myšlienka na milosti, ktoré sa týmito olejami celej Cirkvi sprostredkujú, dáva radosť rás obradom tohto dňa.

Umývanie nôh.

(Umývame nôh.)

Ako Kristus Pán umýval nohy svojim apoštolom pri poslednej večeri, tak aj biskupi, čo námestníci Kristovi, umývajú nohy 12 chudobným mužom, nasledujúc tak príklad poníženeho a pokorného Spasiteľa. Chudobní títo potom bývajú obdarení a pohostení. Pápež umýva nohy 12 kňazom.

45. Veľký piatok.

(Mená a význam dňa.)

Piatok vo Veľkom týždni sa menuje veľkým, lebo je pamätným dňom veľkého skutku nášho spasenia: smrti Kristovej. Cirkev všaik každý piatok nás upamätáva na smrť Kristovu a na hriechy, ktoré smrť zapríčinily, ale robí to zvlášť vo Veľký piatok.

Oltáre sú obnažené, svätostánok je prázdny, večné svetlo nehorí, ani sviece na oltári. Zvony sa neozývajú a len zvuk rapkáča čuť, ktorý nám pripomína krik židov, žiadajúcich smrť Kristovu. Všetko to svojou vážnosťou a svojim smútkom hlboko pôsobí aj na menej horlivé duše a povzbu-

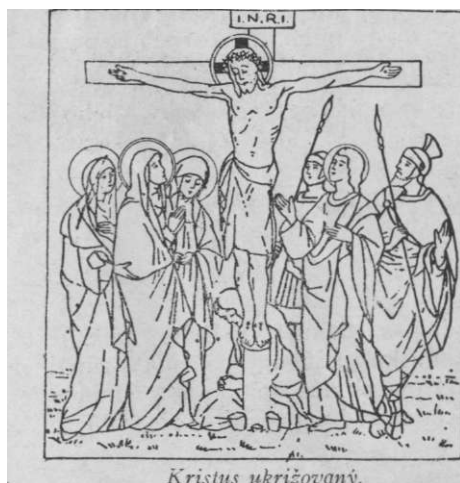
dzuje ich k pokániu. Latinsky sa .menuje Veľký piatok **Parasceve** (grécky: **paraskeué** — príprava), lebo židia konali v ten deň prípravy k sviatkom veľkonočným.

(Čítanie a pašie.)

Na Veľký piatok sa koná zvláštna, zo Starého zákona pochádzajúca, bohoslužba. Kňaz a prisluhujúci v čiernom rúchu prístupujú k oltáru a padajú na tvár na stupňoch oltára. Potom číta sa a) **proroctvo** proroka **Oziáša** o smrti Spasiteľovej a b) výňatok z druhej **knihy Mojžišovej**, kde sa nám vypravuje o veľkonočnom baránkovi, ktorý bol predobrazom Pána. Á hneď čítajú, a či spievajú sa pašie na význam, že sa proroctvá na Ježišovi skutočne splnili.

(Modlitby za všetkých.)

Nato sa kňaz **modlí** za Cirkev, za duchovenstvo, za veriacich, za kacírov a konečne aj za obrátenie židov a pohanov, teda za všetkých, lebo Kristus za všetkých umrel a chce, aby všetci spasení boli. Každá modlitba sa začína slovami: **Oremus, flectamus genua**, modlime sa, kľaknime. Jedine pri modlitbe za židov si kňaz nekľakne, lebo židia, kľakajúc pred Ježišom, posmievali sa mu.

Kristus ukrižovaný.

(Odhalenie kríža.)

Nasleduje **odhalenie kríža**. Kňaz odloží omšové rúcho, vezme do rúk zahalený kríž, obráti sa k ľudu a pomaly ho odkrýva a tri razy spieva: **Ecce lignum crucis**, aj hľa drevo kríža, na ktorom viselo spasenie sveta. Na to chór odpovedá: **Venite adoremus**, poďme a klaňajme sa! Odhalenie kríža dramatickým spôsobom nás upamätáva na ukrižovanie Ježiša Krista.

Kňaz potom položí odhalený kríž na čierne súkno, pred oltárom prestreté, a hneď na znak poníženosti svojej tri razy kľakne si pred ním a bozkáva rany Kristove. — Toto ro-

bia aj prisluhujúci a ostatní veriaci. Medzitým spievajú sa **výčitky Spasiteľove**, ktoré sa počínajú slovami: **Popule meus**, ľude môj! čo som ti učinil? alebo čím som ťa zarmútil? odpovedz mi! V tejto piesni vyčítuje Pán Ježiš židom ich nevďačnosť.

(Omša predposvätná.)

Vo Veľký piatok sa obeta omše sv. nekoná, t. j. nepremeňuje sa chlieb a víno, lebo v ten deň slávime pamiatku krvavej oibety, ktorú Ježiš na kríži vykonal. Kňaz pri bohoslužbe vo Veľký piatok po odriekaní Otčenáša, iba jednou rukou pozdvihuje sv. hostiu, ktorá bola predošlého dňa posvätená a prijíma tiež len pod spôsobom chleba, preto aj obrady tieto sa menujú **omšou predposvätnou** (missa praesantificatorum), t. j. omša darov obetných, pri omši svätej predošlého dňa posvätených.

V ten deň iba pápež slúži omšu sv.

(Svätý hrob.)

Po omši predposvätnej už od 10. storočia sa nesie pri sprievode Sviatosť Oltárna (tretia sv. hostia z predošlého dňa) do hrobu Božieho, tu od 16. storočia sa vyloží k poklone a nechá sa tam až do vzkriesenia Pána; iba na noc sa schová.

Hrob Boží je obyčajne v bočnej kaplnke na spôsob hrobu Pánovho upravený oltár, hojne ozdobený kvetmi a svetlami. Pri hrobe stojí stráž, alebo sú len obrazy alebo sochy stráž predstavujúce, na znak, že židia vojenskú stráž postavili ku hrobu Ježišovmu.

Veriaci radi navštevujú Boží hrob a klaňajú sa tu Spasiteľovi. v Sviatosti Oltárnej prítomnému.

46. Biela sobota.

(Meno a význam dňa.)

Sobota vo Veľkom týždni menuje sa **bielou** preto, že v predošlých časoch tí, ktorí boli v ten deň pokrstení, obliekli si biele rúcho, na znak nadobudnutej nevinnosti a čistoty, aby ho nosili až do bielej nedele.

Sobota táto je **posledným dňom** štyridsaťdňového **pôstu**. — (Odpoludnia sa už nemusíme postiť.) — Je aj dňom, keď Kristus Pán **v hrobe spočíval**. Veriaci celý deň prichádzajú ku hrobu a modliavajú sa.

Biela sobota je svätvečerom čiže vigíliou Veľkej noci. V ten deň vykonané obrady sú prípravou k sviatku, preto sa aj slávnostne od-
bavujú. Za starodáv-
na sa tieto obrady len
v noci konaly. Predpo-
ludním však nebolo žiad-
nych bohoslužieb pre
smútok nad smrťou Kri-
stovou.

(Žehnanie ohňa.)

Obrady, ktoré Cirkev
v Bielu sobotu koná, po-
čínajú sa žehnaním o-
hňa. Vonku pred kosto-
lom sa rozloží oheň, kto-
rý bol z kremeňa vykres-
saný na znak, že ako

iskra z kameňa, tak vstal Kristus Pán z hrobu vykresaného
do skaly. Oheň nám predstavuje Spasiteľa: svetlo sveta,
ktorý sostúpil na zem, aby nás osvietil a zohrial svojou láskou.

Oheň sa požehnáva preto, lebo pri službách božích sa
ustavične užíva a Cirkev všetko požehná, čo je k bohoslužbe
potrebné.

V ohni sa spália oleje z predošlého roku, lebo kňaz potom používa
už nových olejov.

Požehnaným ohňom sa zapália 3 sviece na trojramen-
níku a oltárna lampa, t. j. „večné svetlo“. Jedna svieca na
ramenníku sa zažne pri dverách kostolných, druhá vprostred
kostola a tretia pred hlavným oltárom. Pri zapálení sviec
kňaz pokloní sa a vždy vyšším a vyšším hlasom spieva: Lu-
men Christi, svetlo Kristovo, a ľud odpovedá: Deo gratias,
vďaka Bohu.

Zapálenie sviec jednej po druhej poukazuje na to, že
najsv. Trojica, ktorú nám predstavujú tri sviece na trojra-
menníku, pozvoľna stala sa známou ľuďom, a že viera v nej
len po zmŕtvýchvstaní Pánovom sa rozširovala po celom
svete.

(Žehnanie veľkonočnej sviece.)

Pred oltárom kňaz žehná veľkonočnú sviecu, čiže paš-
kál (latinsky: paschalis cereus = veľkonočná svieca), ktorá
nám predstavuje Ježiša Krista. Pri žehnaní spieva sa prera-

Kristov pohreb.

áostný chválospev (Exultet), ktorý pochádza od Sv. Augu-
stína a hlása nám slávu vzkrieseného Spasiteľa. Pri speve sa
vkladá päť hrúd, z tymianu pristrojených, do paškála. Hru-
dy tymiánu znamenajú 5 rán Kristových, ktoré pred pohre-
bom namazané boli voňavými olejmi. Potom sa na svieci
trojramenníka paškál zapáli, taktiež večné svetlo a ostatné
sviece na oltári.

Paškál sa zapáľuje pri hlavných službách (božích po 40
dní, t. j. až do Nanebevstúpenia Pánovho).

Keď sa obrady Bielej soboty ešte v noci konávaly, svätením paškála
Cirkev chcela na to poukázať, že vzkriesením svojim Kristus zvíťazil nad
mocami temnoty, nad peklom.

V stredoveku rozdrobievali paškál a rozdávali veriacim.
Keďže sa každému neušlo zo sviec, v Ríme už od 9. storočia
svätia voskové tabuflky, t. zv. Agnus Dei, a na miesto paš-
kálu rozdávali.

(Svätenie krstnej vody.)

Za starodávna sa krstili katechumeni v Bielu sobotu.
Na slávnostný tento krst dospelých upomína nás Cirkev
svätením vody pre krst. Pri svätení vody kňaz vylieva vodu
na štyri strany sveta na znak toho, že milosť sv. krstu
posväčuje zem ik nadprirodzenému životu; trojnásobné dý-
chanie a troje ponorenie sviece do vody znázorňuje príchod
Ducha svätého. Po svätení vody si kňaz ľahne na schody
oltára a tam leží, kým sa neodspievajú litánäe všetkých svä-
tých. Cirkev prosí všetkých svätých v nebi, aby u Boha
orodovali za tých, ktorí budú pokrstení touto vodou.

(Omša svätá.)

V dávnych časoch v Bielu sobotu ráno ani omša svätá
sa neslúžievala, aby sa hrobový pokoj Krista Pána ničím
nerušil. Len v polnoci veľkonočnej sa konávala slávnostná
omša svätá. Ale keď Cirkev zrušila nočné bohoslužby, hneď
preložila slávnostnú omšu sv. na sobotu ráno. Táto omša
sv. sa koná v bielom rúchu na oltári, zas ozdobenom. Pri
tejto omši sv. sa znova ozve radostná Glória a zaraz hlahol
zvonov, zavznie organ, hudba a radostný spev. Protiva
medzi nesmiernym žiaľom a jásajúcou radostou, ktorá sa
prejavuje vo veľkonočných zvonoch, je neopísateľná. Siah-
aj do srdc ľahostajných duší.

Po epištole spieva kňaz vždy vyšším hlasom tri razy:
Alleluja (hebrejsky: Halalú-Jah = chváľte Boha). Alle-
luje sa užíva po celú veľkonočnú dobu pri službách božích.

(Slávnosť vzkriesenia.)

Pred večerom slávi sa všeobecne obľúbená **slávnosť vzkriesenia** na pamiatku slávneho zmŕtvychvstania Pána. Slávnosť táto by sa vlastne v noci mala odbavovať, ako to katolíci východného obradu aj podnes konajú. Ale v noci sa to tak slávnostne konať nemôže, preto nariadila Cirkev, aby sa odbavovala slávnosť v sobotu pred večerom.

Kňaz v bielom rúchu ide ku hrobu, s chórom striedavo spieva žalm, vezme do rúk Sviatosť Oltárnu, obráti sa k ľudu a spieva vždy vyšším tónom tri razy: **Pax vobis, ego sum, Alleluja**, pokoj vám, ja som, Alleluja. Ľud odpovedá: **Nolite timere, Alleluja**, nebojte sa, Alleluja. Toto nás upamätáva na slová Kristove, ktorými apoštolov svojich pozdravil. Keďže sa apoštoli nazdávali, že vidia ducha, hovoril im Ježiš: Nebojte sa, ja som.

Potom pri zvukoch radostného spevu a pri hlahole zvonov pohne sa slávna procesia so Sviatosťou Oltárnou.

A Sviatosti skrytý Spasiteľ nesie sa pod podnebí, a ľud ide za ním s horiacimi sviecami. Kade sa procesia pohybuje, osvetlené a ozdobené bývajú obloky domov veriacich.

Keď sa navráti procesia do kostola, koná sa **Te Deum**, Teba, Bože, chválim, a na konci sa dáva požehnanie s prevelebnou Sviatosťou, ktorá sa potom uloží do svätostánku na hlavnom oltári.

47. Veľká noc.

(Meno a význam Veľkej noci.)

Sviatok tento dostal svoje meno od omše svätej, ktorá sa za starodávna v noci konávala, dnes však už v Bielu sobotu sa slúži. Táto omša sv. sa konala v noci na pamiatku toho, že Kristus Pán z mrtvých vstal v nedeľu pred východom slnka. Zmŕtvýchvstanie Pána je najvýznamnejšou udalosťou jeho života. Vzkriesenie Ježišovo je základom našej viery; preto učí sv. Pavel: „Keď Kristus nevstal z mrtvých, daromné je naše kázanie, márna je i naša viera.¹⁾ — Je však aj základom nášho budúceho vzkriesenia; „Kristus vstal z mrtvých ako prvotina zosnulých“,²⁾ ako „prvorodený z mrtvých“.³⁾ Krstom sv. je nám

*) I. Kor. 15, 14.—²⁾ I. Kor. 15, 20. —³⁾ Kol. 1, 18 a Zjav. 1, 5.

daná záruka nádeje vzkriesenia — vzkriesenie a krst sú vedúcimi myšlienkami dňa. Veľká noc takto je najväčším sviatkom v roku, preto v ten deň Cirkev koná služby božie najslávnejším spôsobom.

Vzkriesenie Pána.

(Služby božie.)

Cirkev oblieka radostné, biele rúcho a okrašľuje oltáre. Na hlavnom oltári vidieť sochu zmŕtvýchvstalého Krista Pána so zástavkou v ruke, čo je znakom víťazstva jeho nad smrťou, hriechom a diablom. Pri boku evanjelia zase stojí veľko-

nočná sviaca, ktorá v ten deň cez omšu sv. horí na znak toho, že Kristus Pán svojím zmŕtvýchvstaním potvrdil pravdu sv. evanjelia.

V epištole sa čítajú slová sv. Pavla, ktorými nám predstavuje Ježiša, ako baránka veľkonočného, ktorý za nás život svoj obetoval. Preto je na mnohých miestach zvykom na Veľkú noc zabiť a požívať baránka.

Pri omši sv. často počuť radostné Alleluja: aj k **Ite missa est** sa pripojuje dvojice Alleluja.

(Veľkonočné obyčaje.)

Na Veľkú noc požehnáva kňaz pokrmy veľkonočné, a to mäso, **chlieb a vajcia**. Zvyk tento pochádza z toho času, keď kresťania, ktorí cez celý pôst nepoživali mäsa a vajec, pokrmy tieto dali si požehnať, aby im nezaškodily. Mäso nás upomína na veľkonočného baránka, ktorého židia na pamiatku vyslobodenia z egyptského otroctva jedávali a pri poslednej večeri aj Kristus Pán požíval. **Chlieb** nám pripomína poslednú večeru a ustanovenie nekrvavej obety. Vajcia sú obrazom zmŕtvýchvstania; ako kuriatko živé Prekľúva sa cez tvrdú škrupinu vajcovú, tak i Kristus vstal zo skalného hrobu. A tak vyjdeme aj my raz zo zeme oslávení.

(Na kedy pripadá Veľká noc.)

Podľa ustanovenia Cirkvi Veľkú noc slávime v prvú nedeľu po prvom splne -mesiaca v jarnej čiastke roku. Veľká noc riadi sa teda podľa mesiaca, ktorý sa každý rok mení a preto i Veľká noc a všetky sviatky, ktoré s ňou súvisia (deviatnik, Nanebevstúpenie, Turice atd.), nepri/padajú vždy na ten istý deň, lež stále sa menia. Preto ich nazývame menlivými alebo **pohyblivými** sviatkami.

Jaro sa počína 21. marca, Veľká noc teda najskôr môže byť 22. marca, najneskôr 25. apríla.

Veľká noc v nedeľu slávi sa už od časov, apoštolských. No, obyčaj táto nebola všeobecná, lebo niekde kresťania slávil Veľkú noc spolu so židmi, 14. Nizana. Zvyk v nedeľu sláviť Veľkú noc potvrdil prvý snem všeobecný v Nicee roku 325.

(Doba po Veľkej noci.)

Po 40 dňoch pokánia nasleduje 40 dní radosti na pamiatku toho, že Kristus Pán po svojom izmrtvýchvstaní ešte 40 dní na zemi ostal. 40 dní pred Veľkou nocou predstavuje nám život tuzemský, ktorý je plný žiaľu a trápenia; 40 dní po Veľkej noci však život na 'nebi, ktorý po smrti a po zmrtvýchvstaní bude nasledovať. Tam smútok, tu radosť panuje. Veľká noc, ako sviatok sviatkov, má **oktávu**, cez ktorú sa konajú modlitby veľkonočné a čítavajú sa evanjeliá o vzkriesenom Spasiteľovi, ako sa zjavoval apoštolom a svojim učeníkom. Oktávu veľkonočnú završuje **Biela nedeľa**, ktorá sa menuje bielou, lebo v Bielu sobotu pokrstení dospelí v ten deň posledný raz išli v bielom rúchu do kostola, kde krstný sľub obnovili a potom biele rúcho odložili.

V dobe po Veľkej noci je dohromady 5 nediel', ktoré sa menujú: prvá, druhá atď. po Veľkej noci. Prvá bola: Biela nedeľa. V tieto nedele pripomína nám Cirkev reči Kristove, ktorými oznamoval apoštolom svoje nanebevstúpenie, ich tešil a prisľúbil Ducha svätého. Na znak radosti Cirkev inekoná v tento čas modlitby na kolenách. Opakuje sa Alleluja.

(Veľkonočné prijímanie.)

„Aby sme, ako Kristus vstal z mrtvých, tak i my nový život viedli“,¹⁾ prikazuje Cirkev, aby veriaci okolo Veľkej

¹⁾ Rím. 6, 4. —

noci prevelebnú Sviatosť Oltárnu prijali. Čas veľkonočného prijímania podľa všeobecného zákona¹⁾ trvá od Kvetnej nedele, do Bielej nedele. Biskupi však môžu vo svojich biskupstvách doibu túto rozšíriť.

(Detí sv. Marka a krížové dni.)

V dobe veľkonočnej konajú sa **procesie sv. Marka a Krížových dní**.

V deň sv. Marka (25. apr.) požehnávajú sa oziminy. Požehnanie siatin konáva sa na poli, kam veriaci idú v sprievode. Procesiu túto zaviedol pápež Gregor Veľký, keď v Taliansku, zvlášť v Ríme, zúril veľký mor. Po procesii choroba prestala a preto nariadil pápež, aby sa pobožnosť táto v celej Cirkvi konala. Pri procesii sa modlíme, aby Boh dal dobrú úrodu a odvrátil krupobitie.

Krížové dni pripadajú na pondelok, na utorok a na stredu pred Nanebevstúpením Pána. V tie dni sa odávajú **prosebné procesie**, a to obyčajne z farského kostola buď ku kaplnkám farnosti, alebo ku **krížom na poli**. Odtiaľ aj meno: Krížové dni. — Procesie tieto pochádzajú z Francúzska, kde Mamert, biskup vienský (roku 469) na odvrátenie všelijakých nehôd (zemetrasenie, hlad, neúroda), ktoré v jeho diecéze panovaly, po prvý raz prosebné procesie konal. Procesie mali veľký výsledok, preto ich pápež aj v Ríme uviedol a pre celú Cirkev potvrdil.

Nanebevstúpenie Pána.

Tak na procesii sv. Marka, ako aj Krížových dní odávajú sa litánie všetkých svätých. Procesie tieto sa končia vždy v kostole záverečnými modlitbami.

(Nanebevstúpenie Pána.)

Veľkonočná doba uzaviera sa štyridsiatym dňom po vzkriesení Ježišom, ktorý sa menuje **Nanebevstúpenie Pána**, pretože v ten deň vstúpil Kristus Pán s hory Olivetskej pred

») § 2. k. 859.

svojimi učeníkmi na nebesá. Kristus Pán tam vstúpil na nebesá, kde sa utrpenie jeho začalo, aby nás upomínal, že cestou utrpenia sa dostaneme do neba.

V ten sviatok pri evanjeliu veľkej omše svätej, keď kňaz číta slová: „vzatý bol do neba“¹⁾, zahasí sa svieca veľkonočná a odnáša sa od oltára, taktiež sa odstráni socha vzkrieseného Spasiteľa. Koná sa to na znamenie, že Ježiš vstúpil na nebesá a stal sa svetu neviditeľným.

C) Doba svätodušná.

48. Sviatok Ducha svätého.

(Trvanie a význam doby svätodušnej.)

Doba svätodušná počína sa dňom po Nanebevstúpení Pánovom a trvá až po prvú nedeľu adventnú.; Stredom doby tejto je sviatok Ducha svätého, ktorý slávi sa v deň deväť dní po Nanebevstúpení. Predchádzajúcich deväť dní je prípravou ku sviatku, doplnkom však je dlhá doba 24-28 dní s pripadajúcimi sviatkami.

Doba táto je venovaná Duchu svätému, ktorý zostúpil na apoštolov, ako im Kristus prisľúbil, aby takto posilnení rozširovať mohli Cirkev Kristovu.

(Príprava k sviatku.)

Deväť dní, ktoré po Nanebevstúpení nasledujú, zodpovedajú tým dňom, keď apoštolovia „všetci zotrvali jednomyseľne na modlitbe“²⁾ a pripravovali sa na príchod Ducha svätého.

V sobotu pred sviatkom, tak ako v Bielu sobotu, Svätí sa vďaka pre krst. Katechumeni totižto mimo Bielej soboty krstievali sa aj v sobotu pred sviatkom Ducha svätého. — Tento deň je vigíliou sviatku Ducha svätého a dňom zdržovania sa mäsitého pokrmu a pôstu.

(Sviatok Ducha svätého.)

Kristus Pán prisľúbil apoštolom Ducha svätého, Ducha pravdy, ktorý ich naučí všetkým veciam³⁾ a s nimi zostane na veky,⁴⁾ aby pod jeho ochranou mohli rozširovať

*) Mk. 16, 19. — ²⁾ Sk. ap. 1, 14. — ³⁾ Ján 14, 26. — ⁴⁾ Ján 14, 16.

evanjelium. Apoštolovia teda očakávali splnenie sľubu. „A keď boli všetci spolu, ukázaly sa im rozdelené jazyky akoby oheň, a posadil sa ponad každého z nich; a naplnení boli všetci Duchom svätým,“¹⁾ Apoštolovia nebáli sa už židov, lež verejne hlásali učenie Kristovo. A už „v ten deň pripojilo sa k ním okolo troch tisíc duší.“²⁾ Týmto sa započala Cirkev Kristova. Pamiatku týchto dvoch udalostí: a) soslania Ducha svätého a b) založenia Cirkvi, slávime **sviatkom Ducha svätého**. Je to desiaty deň po Nanebevstúpení a päťdesiaty po Veľkej noci: ztadiaľ aj latinský názov sviatku: **Pentecostes** (grécky: **pentekosté** = päťdesiaty).

Najsvätejšia Trojica.

Omša svätá sa koná v červenom rúchu, čo nás upomína na ohnivé jazyky. V našich krajoch sa ozdobujú kostoly **ratolestami** na znak radosti veriacich nad darmi, ktoré nám v ten deň Duch svätý poskytuje.

Soslanie Ducha sv.

Ósmeho dňa, čiže v prvú nedeľu po sviatku Ducha svätého, slávime **sviatok najsvätejšej Trojice**. Sviatok tento

¹⁾ Sk. ap. 2, 1–4. — ²⁾ Sk. ap. 2, 41.

zahrňuje tri hlavné sviatky cirkevného roku a predstavuje nám Boha-Otca, ktorý nám dal svojho jednorodeného Syna, Boha-Syna, ktorý nás vykúpil, a Ducha svätého, ktorý nás posvätil; ďalej upozorňuje nás na sviatosť krstu, ktorú sme v mene najsv. Trojice prijali.

Pretože sa najsv. Trojica v každú nedeľu, ba každý deň oslavuje, sviatok tento nemá zvláštnych obradov, čo je znakom nevyskúmateľnej hĺbokosti tajomstva najsv. Trojice.

49. Sviatok Božieho tela a iné sviatky Pána.

(Pôvod a význam sviatku.)

Do trinásteho storočia pamiatka ustanovenia Sviatosti Oltárnej konávala sa len v Zelený štvrtok, lebo skutočne v ten deň založil Kristus Pán prevelebnú Sviatosť. Ale vtedy Cirkev nemôže sa celkom oddať radosti, ktorú cíti nad ustanovením Sviatosti, lebo je to čas zármutku nad utrpením Kristovým. Pre túto príčinu Cirkev na pamiatku ustanovenia prevelebnej Sviatosti zaviedla zvláštny sviatok, a to vo štvrtok po nedeli najsv. Trojice, teda po všetkých ostatných sviatkoch, aby sa mohla oddať úplne tomuto tajomstvu. Sviatok tento sa menuje sviatkom **Božieho tela**.

Pohnútku k založeniu tohoto sviatku dala pobožná mníška v Belgii, menom Juliana. Nosila v srdci túžbu, aby sa v prevelebnej Sviatosti prítomnému Spasiteľovi konala slávna a verejná poklona, a aby bol na to zvláštny deň ustanovený. Biskup lutišský (v Belgii) uznal to za slušné a povolil, aby sa na česť Sviatosti Oltárnej mohla odbavovať verejná slávnosť, čiže procesia s prevelebnou Sviatosťou. Príklad tento nasledovali aj iné biskupstvá. Konečne pápež Urban IV. (v r. 1264) zaviedol slávnosť túto v celej Cirkvi.

Sviatok Božieho tela má pôvabný význam. V ten deň verejne vyznávame vieru svoju v tajomstvo Sviatosti Oltárnej. Klaniame sa v nej skrytému Spasiteľovi a sledujeme ho, ktorý chodí medzi nami, skutočne a opravdivé. Veľká je radosť naša nad láskou Kristovou, že nezanechal nás, ale medzi nami ostal pod spôsobom chleba, a tak sa stal pokrmom duše našej. Sviatosť Oltárna je sladkou zálohou veľkej lásky Ježišovej a strediskom všetkých milostí.

(Slávnostné obrady.)

Všetko, čo Cirkev v ten deň koná, prejavuje veľkú radosť nad ustanovením preveleb. Sviatosti. Ozdobené oltá-

re, stromčeky v kostole a po uliciach, kade procesia ide, kvetmi posypané ulice, všetko toto poukazuje na radosť a na úctu k Ježišovi.

Pri omši 'sv. epištola rozpráva nám ustanovenie Sviatosti Oltárnej, v evanjeliu však čítajú sa slová Kristove o tejto Sviatosti, ako o pokrme duše našej.

Po omši sv. pri hlahole zvonov a radostných spevov koná sa procesia s prevelebnou Sviatosťou. — V Sviatosti skrytého Spasiteľa nesie kňaz pod podnebí a veriaci idú za ním s horiacimi sviecami. Plamene sviec sú výrazom našej viery a lásky.

Pochod sa zastaví pri štyroch oltároch, ktoré sú pod holým nebom iku štyrom stranám sveta vystavené. Štyri oltáre predstavujú nám národy so všetkých strán, ktoré zvelebovať majú Krista, Syna Božieho. — Pri každom oltári sa číta čiastka jedného evanjelia, ktoré o Sviatosti Oltárnej vyprávajú. Potom sa odbaňuje modlitba a dáva sa požehnanie.

Celá pobožnosť sa dokončí v kostole chválospevonj (Te Deum).

V oktáve sviatku Božieho tela každý deň pred vyloženou Sviatosťou Oltárnou sa slúži svätá omša.

(Nezasvätené sviatky Pána.)

Okrem prikázaných sviatkov slávi Cirkev aj iné dni na úctu Krista Pána:

a) Na piatok po oktáve Božieho tela pripadá **sviatok Srdca Ježi-**

*Božské srdce,
posila putujúcich na zemi (Alexy).*

Sovho. Týmto nezasväteným sviatkom dávame úctu najsvätejšiemu Srdcu Pána, ktoré je sídlom jeho nekonečnej lásky a prameňom všetkých milostí.

Pôvodom tohoto sviatku sú videnia, ktoré v Paray le Monial (Francúzsko) v rokoch 1673—1675 mávala svätá mníška, Margita Alacoque (čítaj: Alakok), ktorú za svätú vyhlásil pápež Beňadik XV. v r. 1920.

Sviatok božského Srdca svätíť povolil pápež Kiiment XIII. len niektorým biskupstvám; pápež Pius IX. však nariadil, aby sa sviatok tento v celej Cirkvi slávil.

b) **Nájdienie sv. Kríža** 3. mája, na pamiatku, že kríž sv. pričinením sv. Heleny, matky Konštantína Veľkého, bol nájdený na Kalvárii okolo roku 320. Čiastka ,sv. Kríža zostala v Jeruzaleme, druhá však poslaná bola do Ríma.

c) **Povýšenie sv. Kríža** 14. septembra, na pamiatku toho, že kríž sv. padol do rúk Peržanov a v r. 629 zasa prinavrátený bol kresťanom, keď grécky cisár Heraklius sám niesol drevo kríža na Kalváriu.

d) **Premenenie Krista** na hore Tábor 6. augusta.

D) Sviatky P. Márie a svätých.

50. Sviatky bl. Panny Márie.

(Význam sviatkov svätých.)

Život Ježiša Krista nasledovať je povinnosťou každého kresťana. Že je to možné, dokazuje nám život svätých na zemi. Preto sú aj ti, ktorí zvláštnou svätosťou vynikali, a ktorých svätý život Boh zázrakmi potvrdil, vzormi nášho života. Kristus v duševnom živote je nám slnkom a svätí sú bludica-mi, ktoré sa pohybujú okolo slnka a od neho dostávajú svetlo. — Keď teda svätých nasledujeme, vskutku Krista nasledujeme. Preto Cirkev odjakživa ctíla svätých, ba každý deň niektorému svätému venovala, aby ich ctnosti takto veriacim pred oči kládla.

(Sviatky mariánske.)

Zpomedzi sviatkov vynikajú sviatky bl. Panny Márie. Ako Matke Božej, patrí jej zvláštna úcta. — Preto Cirkev ustanovila viac dní k úcte Rodičky Božej.

1. Prikázané sviatky P. Márie sú:

a) **Nepoškvrnené počatie bl. P. Márie.** Sviatok tento sa slávi 8. decembra na znamenie, že Matka Božia pre zásluhy Syna svojho Ježiša Krista dostala od Boha zvláštnu milosť, že zachránená bola od hriechu dedičného, t. j. od prvé-

ho okamihu života svojho bola bez hriechu. Toto je článok našej viery, ktorý bol vyhlásený r. 1854 pápežom Piom IX.

Nepoškvmené počatá P. Mária.

Avšak sviatok Nepoškvrneneho počatia slávi sa už od 11. storočia.

ib) **Nanebevzatie P. Márie.** Slávi sa 15. augusta na pamiatku toho, že Matka Božia po svojej smrti aj s telom vzatá bola na nebo. Bolo to najväčšou slávou Rodičky Božej, preto je najväčším marianskym sviatkom. Sviatok tento je prastarý, v piatom storočí bol už v Ríme slávený.

V ten deň sa niekde svätia kvetiny, ktoré sú

obrazmi ctností bl. P. Márie.

2. **Neprikázané** sviatky P. Márie, ktoré podľa prastarého zvyku predsa svätíme, sú :

a) **Očisťovanie P. Márie** čiže **Hromnice** 2. februára. Sviatok tento je ustanovený na pamiatku toho, že štyridsiateho dňa po narodení Pánovom P. Maria podľa predpisu Mojžišovho prvorodeného Syna svojho obetovala v chráme jeruzalemskom. Súčasne priniesla aj **očistnú obeť**, a to nie ako zámožné matky: baránka, lež ako chudobné: dve holubice. Preto sa ten deň menuje **obetovaním Pána** alebo **očisťovaním Panny Márie**.

Vtedy, keď bol Syn Boží obetovaný, bol v chráme bohabojný muž, menom Simeon, ktorý vzal dieťa na ramená a nazval ho „svetlom, iktoré osvieti pohanov“.¹⁾ Na tieto slová upamätúva **nás** svätenie sviec, čo sa v ten deň konáva. Sviece vyobrazujú Krista, ktorý je „svetlom sveta.“ Týmito sviecami sa koná okolo kostola sprievod, čo nám pripomína cestu Panny Márie do chrámu jeruzalemského. Sviece tieto sa zapalujú v domoch včas hromobitia, preto sa menujú hromničnými; ztadiaľ meno sviatku: **Hromnice**.

b) **Zvestovanie Panny Márie** 25. marca. Tento sviatok bol ustanovený na pamiatku toho, že P. Maria v ten deň sa stala Matkou Božou, keď na slová anjelove riekla: Ajhľa,

Lk. 2, 32.

dievka Pánova, nech sa mi stane podľa tvojho slova. Túto veľavýznamnú udalosť v diele vykúpenia nášho: vtelenie Syna Božieho, Cirkev nielen v ten deň, ale každý deň nám pripomína, keď ráno, na poludnie a večer dáva zvonieť na Anjel Pána.

c) **Narodenie P. Márie** 8. septembra; je sviatok prastarý, bol už v 5- storočí slávený, zvlášť na Východe, v celej Cirkvi však len od 10. storočia.

3. **Sviatky P. Márie**, ktoré sa **nesvätia**, sú:

a) **Navštívenie P. Márie** 2. júla na pamiatku návštevy Márie u Alžbety, matky Jána Krstiteľa.

b) **Sviatok P. Márie s hory Karmelskej** 16. júla. Pustovníci na hore Karmel už od doby apoštolskej rozširovali úctu k P. Márii. Týmto v roku 1587. povolil pápež každý rok sláviť zvláštny sviatok k **úcte** P. Márie s hory Karmelskej. Neskôr pápež nariadil, aby sviatok **tento** v celej Cirkvi bol slávený. Menuje sa aj sviatkom **škapulárskym**, keďže dňa 16. júla roku 1251 bl. Šimonovi Stock sľúbená bola zvláštna ochrana pre toho, kto bude nosiť škapuliar.

c) Sviatok P. Márie snežnej 5. augusta na pamiatku toho, že v štvrtom storočí v Ríme v ten deň napadol sneh na vrch eskvilinský a tam na česť P. Márie bol vystavený kostol S. Maria Maggiore.

d) Meno bl. P. Márie 12. septembra. Sviatok tento ustanovil Innocent XI. pre celú cirkev na poďakovanie za veľké víťazstvo nad Turkami pri Viedni roku 1683. V ten deň a cez celú oktávu udeľuje Cirkev plnomocné odpustky pod známymi podmienkami.

e) *Pamiatka 7 bolestí. Panny Márie 15 septembra.* Sviatok tento povstal za časov husitských bojov, v celej Cirkvi sa oslavuje od časov Pia VII. Sedmoro bolestí P. Márie zapríčinily slová: 1. Slová Šimeonove pri obetovaní Pána, ktorý Panne Márii povedal: Tvoju vlastnú dušu prenikne meč;¹⁾ 2. útek do Egypta; 3. 12-ročný Ježiš ostal v chráme; 4. Ježiš nesie kríž svoj; 5. Ježiš ukrižovaný; 6. Ježiš snímaný s kríža; 7. pohreb Ježišov. Pápež Pius XI. roku 1927 uznal Sedmiboletnú Pannu Máriu za patrónku Slovenskej krajiny.

f) Slávnosť ružencová 7. októbra. Slávnosť túto ustanovil pápež Klement XI. na pamiatku víťazstva nad Turkami pri Petrovaradíne roku 1716.

Podľa nariadenia pápeža Lva XIII. sa máme celý mesiac október modliť ruženec, aby Boh na prímluvu Panny Márie Cirkev od nepriateľov zachránil.

*) Lk. 2, 35. —

5i. Sviatky ostatných svätých.

(Prikázané sviatky.)

Prikázané sviatky svätých, ktoré máme sviť, sú:

1. **Sviatok sv. Petra a Pavla** 29. júna. Cirkev slávi v ten deň výročie mučeníckej smrti svätých kniežat apoštolských, ktorú obidvaja toho dňa r. 67. v Ríme podstúpili. Peter bol ukrižovaný, Pavel však šťatý.

2. **Sviatok Všetichsvätých** x. novembra. V ten deň sa slávi pamiatka tých veriacich, ktorí dosiahli večnú slávu,²⁾ teda je to slávny deň celej Cirkvi víťaznej.

Sviatok tento má svoj pôvod odtiaľ, že starý pohanský chrám v Ríme: Pantheon, všetkým pohanským bohom venovaný, pápež Bonifác IV. na znak víťazstva učenia Kristovho nad pohanstvom posvätil na česť P. Márie a všetkých mučeníkov. Odtedy v tomto kostole slávila sa pamiatka všetkých svätých. Pápež Gregor IV. v 9. storočí nariadil, aby sa sviatok všetkých svätých v celej Cirkvi slávil.

(Neprikázané sviatky.)

Cirkev každý deň slávi pamiatku niektorých svätých; z týchto najvýznamnejšie sviatky sú:

Deň sv. Mikuláša 6. decembra. Sv. Mikuláš bol biskupom. Aby o jeho dobročinnosti nik nevedel, v noci dával svoje dary do prilytku chudobných. Na pamiatku toho rodičia a príbuzní v ten deň prekvapujú dietky rozličnými darmi.

Sviatok sv. Štefana, prvého> mučeníka, 26. decembra. Sv. Štefan bol prvý, ktorý dobrovoľne obetoval svoj život za Krista, keď ho Židia ukameňovali. Preto sláva jeho je veľká a pamiatka jeho slávi sa hneď po Vianociach. Hoci sviatok tento nie je prikázaný, podľa starej obyčaje ho predsa sviatíme.

Deň sv. Jána apoštola 27. septembra. Sv. Ján bol miláčkom Pána, jediný apoštol, ktorý prirodzenou smrťou umrel. V deň sv. Jána sviätieva sa víno na pamiatku toho, že Jánovi neškodilo otrávené víno, ktoré mu podal pohanský kňaz Aristodem.

Pamiatka nemlúvniatok 28. decembra. Slávi sa na pamiatku toho, že nemlúvniatka betlehemske boly na rozkaz Herodesa povraždené. V ten deň užíva Cirkev rúcho fialové a vynechá Glória, aby a) nám predstavila zármutok matiek nad zavraždením dietok a b) naznačila, že nemlúvniatka neprišli priamo do neba, lež do predpekla a tam očakávaly Vykupiteľa.

*) Zj. 7, 9.

Sv. Blažej 3. februára. Vtedy dáva sa od 6. storočia požehnanie svätoblažské s horiacimi sviecami proti hrdelným chorobám.

Sv. Jozef 19. marca. Sv. Jozef bol pestúnom Pána, preto bol pápežom Piom IX. vyhlásený aj za ochrancu Cirkvi. Sviatok tento je pre celú Cirkev prikázaný, ale u nás sa podľa starého zvyku nesvätí.

Sv. Vojtech 23. apríla. Sv. Vojtech bol druhým biskupom pražským. Zomrel mučeníckou smrťou v Prusku, kam šiel z Čiech hlásať* evanjelium.

Sv. Ján Nepomucký 16. mája. Sv. Ján bol kanonikom v Prahe. Preto, že kráľovi Václavovi IV. nechcel prezradiť spoveď jeho manželky, kráľ ho dal s mostu hodiť do Vltavy roku 1393.

Sv. Ján Krstiteľ 24. júna.

Sv. Cyril a Metod 5. júla. Títo dvaja bratia boli apoštolmi Slovanov. Hlásali evanjelium Kazarom, potom na Slovensku, na Morave, v zadunajskej Panónii a podľa neistého podania aj inde (v Čechách, v Poľsku, v Rusku). Sv. Cyril zomrel v Ríme. Sv. Metod bol arcibiskupom a zomrel na Velehrade, avšak kde bol Velehrad, nevieme. Pápež Lev XIII. nariadil, aby sa pamiatka slovenských apoštolov v celej Cirkvi slávila.

Sv. Svorád a Beňadik 17. júla. Sv. Svorád žil ako pustovník na Zobore pri Nitre a na Skalke pri Trenčíne. Medzi učeníkmi jeho vynikol sv. Beňadik, ktorý zomrel mučeníckou smrťou na Skalke.

Sv. Jakub apoštol starší 25. júla, **sv. Anna**, matka Márie, 26. júla.

Slávnosť **porciunkuly** 2. augusta v chrámoch františkánskych, minoritských a kapucinských. Porciunkula (latinsky portiuncula = malý podiel) bol vlastne kostol v Assisi, kde sa sv. František najradšej zdržoval.

Sv. **Bartolomej** apoštol 24. augusta.

Sv. Matúš apoštol a evanjelista 21. septembra. **Sv. Michal** archanjel 29. septembra. **Sv. Lukáš** evanjelista 18. a **sv. Šimon** apoštol 28. októbra.

Pamiatku dušičiek slávime 2. novembra, hneď po sviatku Všetichsvätých na znak toho, že Cirkev 'bojujúca, víťazná a trpiaca sú medzi sebou spojené. Počiatky sviatku nachádzame už v 10. storočí v Clugnovskom kláštore. — Pamiatka dušičiek koná sa už pred tým dňom, t. j. v deň Všetichsvätých večer, keď veriaci navštevujú hroby zomretých a modlia sa za ncn. Vencami okrášlené hroby, svetielka na cintoríne a zástupy pobožných veriacich tamže v predvečer dušičiek majú veľký význam i pre spoločenský život. Všetko nás upomína na pomínelnosť zemskej krásy a dobroty, súčasne však vzbudí v nás aj nádej na večný život a blahoslavenstvo. V ten deň 'každý kňaz má právo slúžiť 3 sväté omše.

Sv. Martin 11. novembra a **sv. Andrej** apoštol 30. novembra.

Obsah.

Úvod	Strana
1. Obradoslovie čiže liturgika	3
I. O osobách	
2. Svetský klérus	S
3. Cirkevné rehole	9
II. O svätých miestach a o posvätných veciach	
4. Pôvod a triedenie kostolov	10
5. Zovňajšok kostola	13
6. Vnútro kostola. Loď	18
7. Svätyňa	24
8. Výzdoba kostola	25
9. Sväté odznaky	28
10. Krížová cesta a cintorín	29
11. Cirkevné rúcho	31
12. Odznaky biskupské a pápežské	34
13. Kostolné nádoby a knihy	36
III. O svätých úkonoch	
14. Obvyklé liturgické úkony	40
15. Reč pri svätých obradoch	41
A) Svätá omša	
16. Obeta svätej omše	43
17. Podstata a obrady omše svätej	45
18. Prípravná časť omše svätej	47
19. Prvá hlavná časťka omše svätej: obetovanie	52
20. Druhá hlavná časťka omše svätej: premenenie	54
21. Tretia hlavná časťka omše svätej: prijímanie	55
22. Záverečná časťka omše svätej	57
B) Sviatosti	
23. O sviatostiach vôbec	59
24. O sviatosti krstu	60
25. O sviatosti birmovania	63
26. O Sviatosti Oltárnej	66
27. O sviatosti pokánia	68

	Strana
28. O poslednom pomazaní	
29. O posvätení kňazstva	14
30. O stave manželskom	19

C) Sväteniny

C) Sväteniny	82
31. O sväteniach	83
32. O žehnaniach	84
33. Cirkevný pohreb	86

D) Modlitba a pobožnosti

34. Modlitba	87
35. Najdôležitejšie pobožnosti	

IV. O posvätných časoch

36. Cirkevný rok	92
37. Nedeľa a sviatky	93
38. Zdržovanie sa mäsitého pokrmu a pôst	96

A) Doba vianočná ^

39. Advent	99
40. Vianoce	100
41. Doplnok doby viánočnej	

B) Doba veľkonočná

42. Pôst	104
43. Veľký týždeň	106
44. Zelený štvrtok	108
45. Veľký piatok	109
46. Biela sobota	111
47. Veľká noc	114

C) Doba svätodušná

48. Sviatok Ducha svätého	118
49. Sviatok Božieho tela a iné sviatky Pána	120

D) Sviatky P. Márie a svätých

50. Sviatky bl. Panny Márie	122
51. Sviatky ostatných svätých	121